



VolkerWessels



Duurzaamheidsverslag 2019




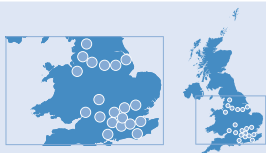
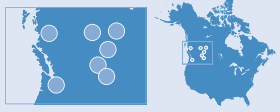





VolkerWessels is een toonaangevende, geïntegreerde en gediversifieerde beursgenoteerde bouwonderneming die werkt volgens het 'think global, act local' principe. Het bedrijfsmodel van VolkerWessels combineert een lokale, commerciële klantfocus met controle en ondersteuning op divisieniveau, waarmee schaalvoordelen en expertise geoptimaliseerd worden over de ondernemingen heen. VolkerWessels is voornamelijk

actief in Nederland, het Verenigd Koninkrijk, Noord-Amerika en Duitsland. De bedrijfsactiviteiten zijn georganiseerd in zes operationele segmenten. In de landen waar VolkerWessels actief is, heeft de onderneming in totaal meer dan 120 lokale werkmaatschappijen die over landelijke en regionale kantoren en management beschikken.

De focus in dit verslag ligt op onze activiteiten in Nederland. Voor een beperkt aantal indicatoren rapporteren we ook cijfers voor het Verenigd Koninkrijk, Noord-Amerika en Duitsland. Voor meer informatie, zie het hoofdstuk 'Over dit verslag'.

Nederland			Verenigd Koninkrijk	Noord-Amerika	Duitsland
					
Bouw & Vastgoedontwikkeling	Infrastructuur	Energie & Telecom Infrastructuur*			
<ul style="list-style-type: none"> Bouw en renovatie van residentiële vastgoed en utiliteitsbouw, waaronder industriebouw en logistieke faciliteitenbouw Vastgoedontwikkeling In-house onderhoudsdiensten voor technische installaties Industriële productie en levering van bouw-elementen, waaronder geprefabriceerde bouwonderdelen 	<ul style="list-style-type: none"> Aanleg, service en onderhoud van wegen en asfaltproductie Aanleg, service en onderhoud van spoorwegen Civieltechnische activiteiten voor wegen, vaarwegen en spoorwegen Multidisciplinair projectmanagement voor complexe projecten Trafficmanagement voor weg- en spoorweg-installaties 	<ul style="list-style-type: none"> Aanleg en onderhoud van energie-infrastructuur ten behoeve van onder- en bovengrondse pijpleidingen en kabels voor energie- en watertransport en industriële productieprocessen Aanleg en onderhoud van telecominfrastructuur waaronder draadloze en glasvezelnetwerken <p>* Inclusief de Belgische activiteiten.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Civiel ontwerp en infrastructuur Aanleg, service en onderhoud van spoorwegen Aanleg en onderhoud van water- en energie-infrastructuur, waaronder havens en haveninfrastructuur, hoogwater-ricobeheer, nuts- en afvalinstallaties Aanleg en onderhoud van snelweg- en luchthaveninfrastructuur Aanleg van industriële en commerciële gebouwen en infrastructuur 	<ul style="list-style-type: none"> Met name actief in de provincies Alberta en British Columbia met focus op onderhoud van snelwegen en gemeentelijke wegen evenals ondergrondse nutsleidingen (riool- en waterbouw) Actief in het noordwesten van de Verenigde Staten (breedere regio Seattle) in aanleg en onderhoud van wegen, civiele techniek (zoals bruggenbouw en hoogwaterrisicobeheer) en ondergrondse nutsleidingen Asfalt- en grindproductie 	<ul style="list-style-type: none"> Residentiële bouw Vastgoedontwikkeling Focus op bepaalde stedelijke gebieden in Duitsland, met name Berlijn en de deelstaat Noordrijn-Westfalen, en de regio's Frankfurt en München

Onze visie is: Samen bouwen aan betere levenskwaliteit. We zijn ervan overtuigd dat de route, die we in 2018 hebben ingezet, de juiste is. Onze focus sluit goed aan op de maatschappelijke ontwikkeling naar een duurzame bouwsector. Tegelijkertijd moet verduurzaming ook sneller. Het blijft een uitdaging om ons aan het juiste tempo aan te passen.

Als maatschappij streven wij naar een klimaat neutrale, circulaire en gezonde leefomgeving. VolkerWessels deelt dit gemeenschappelijke doel. Om dit te bereiken, moeten we ons als bedrijf, sector en samenleving steeds blijven aanpassen om mee te gaan in deze ontwikkeling.

Het is niet verwonderlijk dat in een bedrijf waar ruim 17.000 mensen samenwerken, de meningen verschillen over de oorzaken van de klimaatverandering. Waar geen verschil van mening over bestaat is dat schonere lucht, meer circulariteit en een gezondere leefomgeving positief bijdragen aan levenskwaliteit. Immers, los van de oorzaken van klimaatverandering is het effect van een schonere en gezondere omgeving in ieders belang. We merken dat veel van onze opdrachtgevers worstelen met de vraag hoe zij invulling moeten geven aan hun duurzame ambities. Als VolkerWessels proberen wij ook hier behulpzaam bij te zijn. Bijvoorbeeld door slimme oplossingen te bedenken voor bestaande assets, zoals verouderde infrastructuur. Een ander voorbeeld is het steeds meer gebruik maken van openbare data in een tijd van toenemende digitalisering. Tegelijkertijd is deze continue en steeds versnellende aanpassing ook voor ons een uitdaging. Zo moeten onze ondernemingen tijdig voorbereid zijn op de aankomende regelgeving als gevolg van de uitvoering van het Klimaatakkoord. Zo zullen wij reeds binnen enkele jaren in staat moeten zijn om emissievrij te bouwen in de grotere gemeenten van ons land.

Voorbereid zijn

De maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid gaan snel. Daarom steken wij veel energie in het aanpassen van onze ondernemingen op deze ontwikkelingen.

We werken bijvoorbeeld aan slimme en duurzame bouwlogistiek door nieuwe BouwHubs te ontwikkelen en ons wagenpark te verduurzamen. Met deze maatregelen bereiden wij onze organisatie voor op de nieuwe standaard van – zoveel mogelijk – emissievrij bouw materieel en emissievrije bouwlogistiek.

Onze proactieve houding helpt ons om onze visie ‘Samen bouwen aan betere levenskwaliteit’ waar te maken. Het verduurzamen van de bouwsector kunnen we niet alleen. De manier waarop opdrachtgevers invulling geven aan de maatschappelijke opgaven, welk budget daarvoor beschikbaar is en wat het aandeel voor verduurzaming hierbij is, bepaalt voor een groot deel wat VolkerWessels kan leveren. Uiteindelijk bepalen onze opdrachtgevers in hoge mate de duurzaamheid van hun projecten. Wij onderkennen het belang dat zowel het bedrijfsleven als de overheid het tempo van verduurzaming opschroeven. Belangrijk blijft wel dat er sprake is van een “level playing field” en dat de economische impact van maatregelen goed wordt afgewogen. Voorspelbaar en daadkrachtig overheidsoptreden is een voorwaarde voor een succesvolle transitie. Het tegenovergestelde gebeurt helaas met de stikstofproblematiek. Als gevolg van het niet hebben van een tijdig antwoord op het afschaffen van de PAS, zijn honderden projecten in de sector stil komen te liggen. Draagvlak voor de noodzakelijke duurzaamheidsmaatregelen wordt op deze manier ernstig ondermijnd. Natuur en klimaat zijn onderwerp van gesprek geworden waarbij meningen lijnrecht tegenover elkaar staan.

Wij pleiten voor een nationale aanpak waarbij de vergunningverlening wordt losgekoppeld van de bestaande achtergrondwaarden en er tegelijkertijd structureel meer middelen worden vrijgemaakt voor bron- en herstelmaatregelen.

Wij moeten ook als onderdeel van het bedrijfsleven en als bouwconcern onze verantwoordelijkheid nemen. De keuze voor zes speerpunten bij VolkerWessels geven ons focus. Deze zes speerpunten zijn:

- circulaire ontwerp strategieën
- duurzaam materiaalgebruik
- duurzame materieeldiensten
- verduurzaming van ons wagenpark
- verbetering van onze afvalscheiding
- inbedding van social return bij onze ondernemingen

Successen 2019

We merken dat ons duurzaamheidsbeleid volwassen is geworden. We zetten goede stappen om duurzaamheid tot op het hoogste niveau te omarmen. Verschillende duurzaamheidsthema's staan beter op de agenda bij innovaties en projecten, ten opzichte van een aantal jaar geleden. Niet alleen op organisatieniveau, maar ook in projecten en innovaties is verandering merkbaar. We noemen hieronder een aantal successen van dit jaar.

We maken werk van onze ambitie met de zes speerpunten. Zo hebben we een softwaretool NieuwWonen Navigator ontwikkeld. Deze tool is speciaal gemaakt om (industriële) renovatieprojecten te verduurzamen. Met deze software maken we voor woningcorporaties en beleggers inzichtelijk wat de beste duurzaamheidsmaatregelen zijn, in verhouding tot het budget dat beschikbaar is of de maximale warmtevraag die gewenst is. NieuwWonen Navigator helpt dus bij het afwegen van investeringen van de verschillende maatregelen (lees er meer over op [pagina 45](#)). Ook ontwikkelden we een eigen materialenpaspoort app, die in 2020 getest en uitgerold gaat worden. Met deze applicatie kunnen we eenvoudig een Madaster materialenpaspoort van een woning of gebouw genereren (lees er meer over op [pagina 45](#)).



Raad van Bestuur VolkerWessels Van links naar rechts: Alfred Vos, Jan de Ruiter, Dick Boers, Alan Robertson en Jan van Rooijen.

We zijn trots op de lancering van het nieuwe circulaire woonconcept PuurWonen. Na een aantal jaren van intensieve ontwikkeling, zijn we blij dat we de eerste zes testwoningen in 2020 kunnen gaan realiseren. PuurWonen is ontwikkeld op basis van circulaire principes. Bijzonder aan dit woonconcept is dat het een houten constructie heeft en er hoofdzakelijk natuurlijke materialen worden toegepast. Prefab elementen worden met droge schroefverbindingen bevestigd zodat demontage wordt vergemakkelijkt.

Een nieuwe circulaire BouwHub in het Westelijk Havengebied in Amsterdam is in de maak. Dit wordt een logistieke hub van waaruit de aan- en afvoer van bouw materiaal en -materieel wordt gecoördineerd van en naar projecten in de (binnen) steden. Ook materialen die vrijkomen bij sloop of reststromen uit (nieuw)bouwprojecten komen hier terug en worden zo veel mogelijk verwerkt tot nieuwe toepassingen. Uit onderzoek is gebleken dat door het gebruik van bouw hubs het aantal vervoersbewegingen significant daalt, met als gevolg minder CO₂-uitstoot. Doordat de locatie aan het Noordzeekanaal ligt, kan transport van materiaal en materieel ook over water plaatsvinden. Dit vermindert de druk op overvolle wegen in en rondom Amsterdam. In 2021 moet de BouwHub in volledig

operationeel zijn. Dit jaar hebben we bij deze BouwHub ook een werkplaats ingericht om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt op te leiden en aan een baan te helpen. Zij worden onder andere ingezet bij de verwerking van zoveel mogelijk materialen uit slooprojecten. Het verrijken van een BouwHub met een zogeheten TalentHub sluit aan bij onze ambitie om bij te dragen aan levenskwaliteit met gerichte aandacht voor social return.

Bij het bedrijventerrein Schiphol Trade Park in Hoofddorp pasten we voor het eerst op grote schaal 100% gerecyclede asfalt toe in zowel de onder-, tussen- als deklaag van de asfaltweg. Dit asfalt wordt geproduceerd met het HERA-System, onderdeel van de Rotterdamse asfaltcentrale. Voor de totale asfaltconstructie is een besparing van 75% op CO₂-uitstoot gerealiseerd.

Onze Maatschappelijke Raad van Advies, bestaande uit twee onafhankelijke wetenschappers Andre Nijhof en Michiel Haas, heeft ons dit jaar geholpen om het speerpunt circulaire ontwerpstrategieën verder meetbaar te maken. Dit thema hebben we samen afgepeld naar nieuwe prestatie-indicatoren die zinvol zijn om te gaan meten. We gaan het komende jaar verder met uitwerken van deze indicatoren.

Een goede werkgever zijn

We vertellen onze medewerkers dat, ongeacht de positie die zij bekleden en de waarden die zij aanhangen, de kernwaarden veiligheid, integriteit en duurzaamheid onze manier van werken bepalen en daarmee "niet onderhandelbaar" zijn. Onze communicatie is hier dan ook nadrukkelijk op gericht.

Zo maken wij jaarlijks een Veiligheidsagenda. In 2019 was het thema en tevens de kernboodschap "Van aanspreken naar afspreken". Ook zijn we eind 2019 gestart met 'Het Rad van Integriteit'. Dit is een spel dat op alle organisatielagen gespeeld wordt, met als doel om het belang van een integrale bedrijfsvoering overal bespreekbaar te maken.

Zonder onze medewerkers kunnen we de speerpunten niet verder brengen. Daarom besloten we om voor onze eigen VolkerWessels Academy trainingen te ontwikkelen voor een aantal van de speerpunten, die vragen om nieuwe kennis, vaardigheden en gedrag bij onze medewerkers. In 2020 volgt ieder kwartaal een training over een van de speerpunten. Om onze medewerkers hiervan op de hoogte te brengen hebben we ter lancering van dit initiatief eind 2019 een e-learning duurzaamheid uitgebracht. In deze e-learning komen vragen aan de orde over de drie pijlers van ons duurzaamheidsbeleid: gezondheid, natuurlijke omgeving en werk & sociale activiteiten.

In 2019 zijn we gestart met onze nieuwe arbeidsmarkt-campagne 'Maak Morgen Mogelijk' en hebben we een interne carrière-pagina ontwikkeld. Hierop staan alle vacatures binnen het concern vermeld en deze pagina heeft tot doel om de doorstroming van medewerkers tussen onze werkmaatschappijen te bevorderen.

Vooruitblik 2020

We zijn op de goede weg om onze ambities waar te maken. Voor ieder van de zes speerpunten hebben we gewerkt aan een routekaart. Zo krijgen we beter zicht op onze prestaties en kunnen we gericht sturen op verbetering en eventuele aanpassing. Begin 2020 zullen we beginnen met het in kaart brengen van de gevolgen van het in 2019 gesloten Klimaatakkoord voor ons bedrijf.

In dit verslag presenteren we ook onze meer gedetailleerde doelstellingen voor 2025. Deze doelstellingen zullen voortdurend worden getoetst aan het maatschappelijk kader waarbinnen wij opereren.

Raad van Bestuur VolkerWessels

Jan de Ruiter
Dick Boers
Jan van Rooijen
Alfred Vos
Alan Robertson

Samenvatting

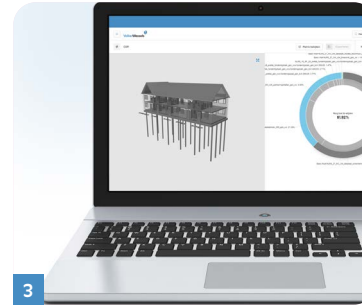




1



2



3



4



5



6



7



8

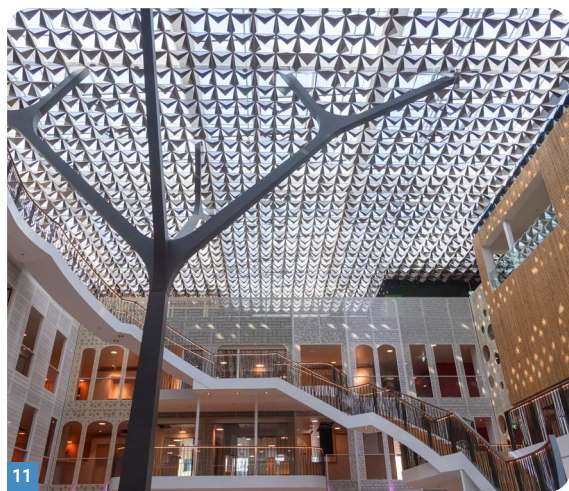


9



10

- 1 Het nieuwe logistieke distributiecentrum van Breda.
- 2 The Green Village, proeftuin voor duurzame innovaties in Delft.
- 3 Een eigen materialenpaspoort app.
- 4 De eerste elektrische vrachtwagen in de bouw.
- 5 Succesvolle zaagtrainingen.
- 6 Spooruitbreiding Zwolle.
- 7 Thema Veiligheidsagenda 2019: van aanspreken naar afspreken.
- 8 De school Klein Amsterdam, gemaakt uit verplaatsbare houtmodules.
- 9 Project SUPERLOCAL: hergebruik van casco's.
- 10 100% gerecycled asfalt op grote schaal op het bedrijventerrein Schiphol Trade Park.



11



12



13



14

11 Plaatsing van technische installaties van het nieuwe kantoor van de Goede Doelen Loterijen.

12 Het nieuwe hoofdkantoor van ING.

13 Primeur in Nederland: werken met een hybride wals.

14 Duurzame energievoorziening: Windpark Fryslân.

15 Livegang van de arbeidsmarktcampagne 'Maak Morgen Mogelijk'.

16 Nul-op-de-metercomplex in de wijk Oppe Brik in Beesel.

17 Een houten duinovergang van de boulevard naar het strand in Cadzand.

18 Omscholing van eigen enthousiaste vakmensen tot monteur, werkvoorbereider of projectcoördinator.

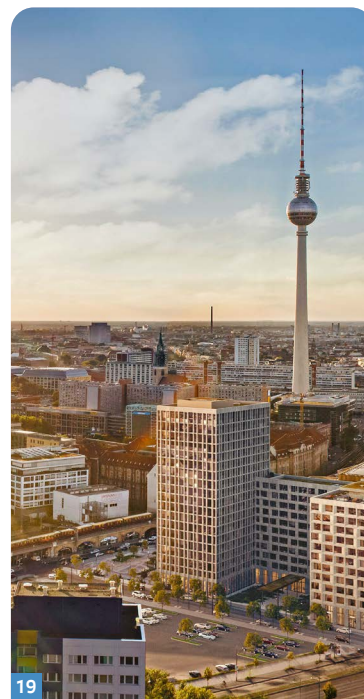
19 Project Grandaire in Berlijn: 65 meter hoge woontoren met fietsparkeerplaatsen op de woonverdiepingen.



15



16



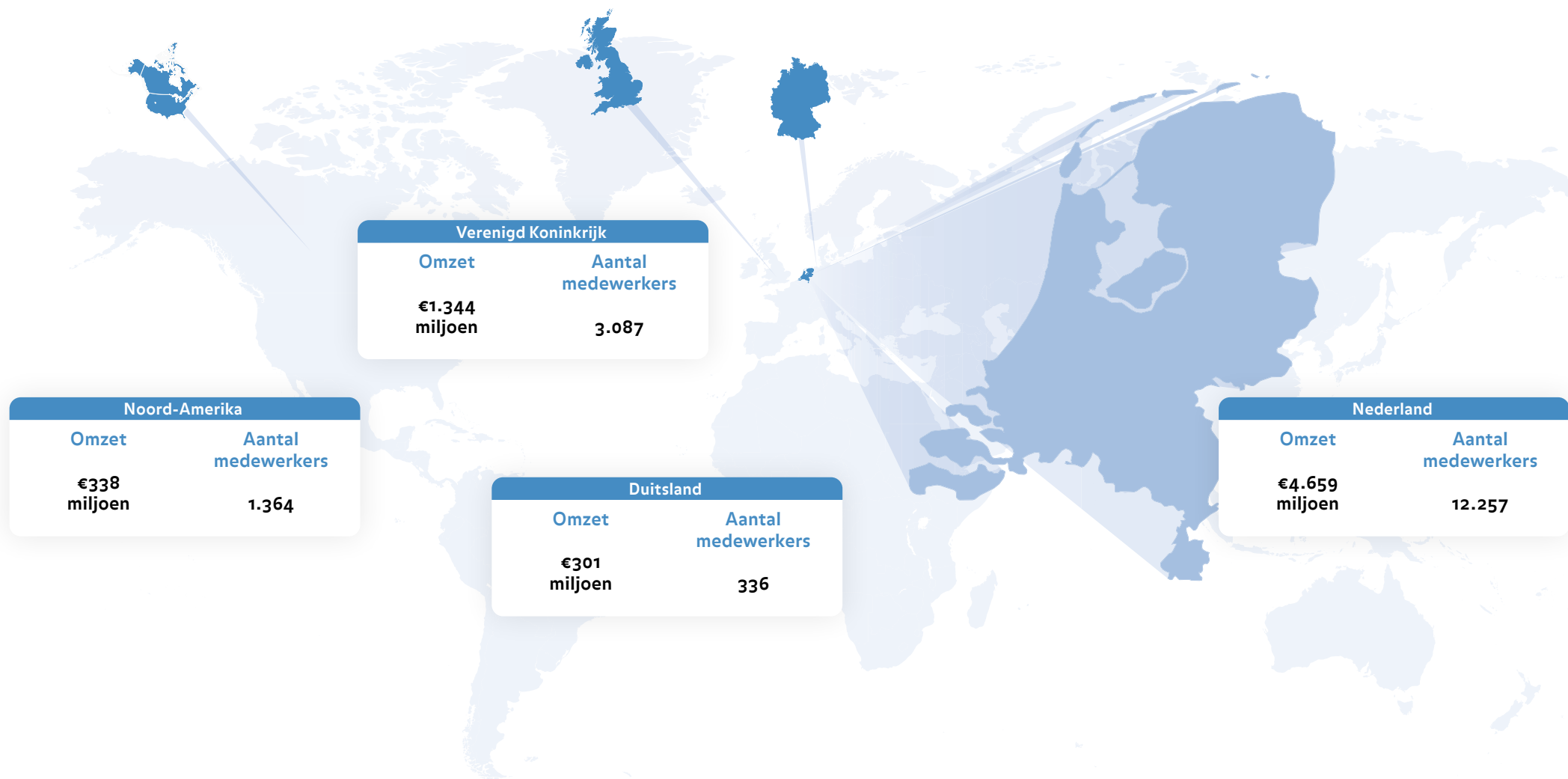
19



17



18



¹ VolkerWessels Nederland is inclusief de buitenlandse vestigingen van onze Nederlandse ondernemingen en wijkt derhalve af van de juridische structuur van VolkerWessels Nederland B.V.



* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 81.


¹ VolkerWessels Nederland is inclusief de buitenlandse vestigingen van onze Nederlandse ondernemingen en wijkt derhalve af van de juridische structuur van VolkerWessels Nederland B.V.

Gezondheid

✓ Behaald > Op schema ✗ Niet op schema

VEILIGHEID							
	2017	2018	2019	ACTIES IN 2020	DOELSTELLING 2014-2020	VOORTGANG	
IF-rate	5,3*	4,6*	3,3*	<ul style="list-style-type: none"> Alle ondernemingen werken met de WAVE-app Evalueren handhavingsbeleid Voorbereiding implementatie Veiligheidsgedrag in Aanbestedingen en de Uniforme Meldapp 	IF-rate < 3,5	⊙	
Ongevallen met verzuim	129*	116*	87*				
Ziekteverzuimpercentage	4,2%*	3,9%*	4,6%*				

Natuurlijke omgeving

GRONDSTOFFEN							
	2017	2018	2019	ACTIES IN 2020	DOELSTELLING 2014-2020	VOORTGANG	
Gebruik duurzaam hout	97%	98%	98%	<ul style="list-style-type: none"> Bouw eerste woningen PuurWonen Doorontwikkeling materialenpaspoort app Lancering NieuwWonen Navigator 	100% duurzame houtinkoop	⊙	
Hoeveelheid afval (in kiloton)	72*	680* 101 ¹	783* 100 ¹		25% minder afvoer van afval per € omzet ten opzichte van 2014	✗	
Scheidingspercentage	53%*	93%* 53% ¹	94%* 53% ¹		100%	⊙	
Recyclingspercentage	87%	99%	99%		97%	✓	
Secundair materiaal in betonproducten (% hergebruik)	10%*	4%* 6% ²	3%* 7% ²		25% minder primair betoninkoop ten opzichte van 2014	✗	
Secundair materiaal in asfaltproducten (% hergebruik)	41%	41%*	43%*		10% minder inkoop van primaire asfaltgrondstoffen ten opzichte van 2014	✓	


* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie [pagina 81](#).
¹ In verband met een definitiewijziging nemen we twee getallen op voor 2018 en 2019. Het onderste getal laat het resultaat volgens de oude definitie zien, zie Over dit verslag.
² In verband met een scope-uitbreiding nemen we twee getallen op voor 2018 en 2019. Het onderste getal laat het resultaat volgens de oude scope zien, zie Over dit verslag.

Natuurlijke omgeving

Behaald
 Op schema
 Niet op schema

CO ₂ EN ENERGIE						
	2017	2018	2019	ACTIES IN 2020	DOELSTELLING 2014-2020	VOORTGANG
CO ₂ -footprint (scope 1 en 2 in kiloton)	134*	127*	129*	<ul style="list-style-type: none"> Uitbreiden van nieuwe BouwHubs in Nederland, waaronder de circulaire BouwHub Amsterdam 	10% CO ₂ -reductie per € omzet ten opzichte van 2014	<input checked="" type="checkbox"/>
CO ₂ -uitstoot betonproducten (scope 3) in kg CO ₂ per m ³	154*	161* 141 ¹	169* 162 ¹	<ul style="list-style-type: none"> Afronden energiepilot concernkantoor 	5% CO ₂ -reductie per m ³ ten opzichte van 2014	<input type="checkbox"/>
Energienotatul-woningen	758	769*	568*		2.000 per jaar	<input type="checkbox"/>

Werk en sociale activiteiten

WERKGELEGENHEID						
	2017	2018	2019	ACTIES IN 2020	DOELSTELLING 2014-2020	VOORTGANG
Gemiddeld aantal medewerkers totaal	11.783	11.987	12.257	<ul style="list-style-type: none"> Inrichten Flex-Academy Breed uitrollen talenthub Lanceren e-learning Omgaan met sociaal ondernemen op de werkvloer. 	Inzetten op interne opvolging Investeren in duurzame inzetbaarheid	
Bouw en Vastgoed-ontwikkeling	3.716	3.768	3.879			
Infrastructuur	4.983	4.903	4.791			
Energie & Telecom	2.789	2.950	3.178			
Overige	295	366	409			
Aandeel mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (PSO-score)	2,3%	0,7%*	1,2%*		3,7%	<input type="checkbox"/>



Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie [pagina 81](#).

¹ In verband met een scope-uitbreiding nemen we twee getallen op voor 2018. Het onderste getal laat het resultaat volgens de oude definitie zien.


Gezondheid

VEILIGHEID		
	2018	2019
IF-rate		
Verenigd Koninkrijk	1,1*	1,8*
Noord-Amerika	7,5	14,3*
Duitsland	14,7	14,9*
Ongevallen met verzuim		
Verenigd Koninkrijk	7*	12*
Noord-Amerika	21	39*
Duitsland	8	8*
Ziekteverzuimpercentage		
Verenigd Koninkrijk	1,1%*	0,8%*
Noord-Amerika	0,1%	0,2%*
Duitsland	4,3%	3,8%*

Natuurlijke omgeving

GRONDSTOFFEN		
	2018	2019
Hoeveelheid afval		
Verenigd Koninkrijk ¹	321*	771*
Noord-Amerika	86	194
Duitsland	0,14	190**
Afvalscheidingspercentage		
Verenigd Koninkrijk	93%*	94%*
Noord-Amerika	99%	88%
Duitsland	78%	92%*
CO ₂ EN ENERGIE		
	2018	2019
CO ₂ -footprint (scope 1 en 2 in kiloton)		
Verenigd Koninkrijk	32*	32*
Noord-Amerika	71	72*
Duitsland	2	2*

Werk en sociale activiteiten

WERKGELEGENHEID		
	2018	2019
Gemiddeld aantal medewerkers totaal		
Verenigd Koninkrijk	2.890	3.087
Noord-Amerika	1.400	1.364
Duitsland	353	336

ACTIES IN 2020

- Verbeteren duurzaamheidsrapportages
- Opzetten rapportage systeem integriteitscijfers Duitsland
- Verbeteren dataverzameling afvalcijfers Noord-Amerika

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 81.

¹ Een groot gedeelte van het afval in het Verenigd Koninkrijk komt van afgevoerde grond. In het Verenigd Koninkrijk is het, anders dan in Nederland, verplicht om afgevoerde grond als afval te rapporteren. De fluctuaties in de hoeveelheid afval zijn daarmee met name aan deze reststroom toe te wijzen.

² De sterke toename van de hoeveelheid afval, ten opzichte van 2018, is te verklaren doordat we de hoeveelheid afval per type bouwproject anders zijn gaan berekenen. Zie voor verdere toelichting pagina 76.

Financieel

	2017	2018	2019
Bedrijfsopbrengsten (in mln euro)			
Nederland - Bouw & Vastgoed	2.043	2.105	2.358
Nederland- Infrastructuur	1.474	1.414	1.513
Nederland - Energie & Telecom*	674	751	865
Verenigd Koninkrijk	995	1.116	1.344
Noord-Amerika	351	350	338
Duitsland	244	268	301
Orderportefeuille (in mln euro)	8.091	8.924	8.916
EBITDA (in mln euro)	265**	251***	269****
Operationele kosten (in mln euro)	5.563	5.796	6.490

* Inclusief omzet van Energie & Telecom activiteiten in België.

** Exclusief €13 miljoen resultaat aandeel derden en €5 miljoen personeelslast voor het aandelenparticipatieprogramma.

*** Exclusief €6 miljoen personeelslast voor het aandelenparticipatieprogramma.

**** Exclusief €4 miljoen personeelslast voor het aandelenparticipatieprogramma en exclusief €73 miljoen impact IFRS 16.

VolkerWessels



Onze omgeving

De krappe woningmarkt en continu groeiende vraag naar infrastructuur zorgt voor druk op de bouwsector. De bouwproductie moet omhoog en tegelijkertijd moet de bestaande vastgoedvoorraad worden verduurzaamd. De bouwsector staat voor de uitdaging om deze stijgende bouwbehoefte, midden in een energietransitie, in goede banen te leiden. Door arbeidstekorten, hoge prijzen voor bouwmaterialen en de milieu impact van onze materialen en grondstoffen moeten we onze eigen processen ook anders inrichten.

Spanningsveld vereist bundeling van krachten

De vraag naar extra woningen en het verbeteren van de bereikbaarheid staat soms op gespannen voet met het verduurzamen van onze omgeving. Denk bijvoorbeeld aan de wetgeving rondom stikstofdioxiden en PFAS. Deze stoffen kunnen bij een te hoge concentratie een negatieve invloed hebben op de natuur en op onze gezondheid. Dit betekent dat we in onze projecten zoeken naar oplossingen die de negatieve impact op het milieu minimaliseren. Daarbij is het nodig om verschillende disciplines te laten samenwerken en om actief het gesprek aan te gaan met onze stakeholders en kennispartners. Alleen op die manier kunnen we succesvolle en duurzame alternatieven met grote maatschappelijke meerwaarde op de markt brengen.

Wat betekenen deze ontwikkelingen voor ons?

Om mee te kunnen gaan met de ontwikkelingen in de samenleving, is het belangrijk dat er vanuit verschillende disciplines en partijen wordt samengewerkt. Hieronder lichten we een aantal belangrijke ontwikkelingen toe, die van invloed zijn op onze bedrijfsvoering.

Klimaatverandering

Extreem weer brengt veel negatieve gevolgen met zich mee voor onze leefomgeving, zoals: afname van biodiversiteit, gevaar voor de volksgezondheid en schade aan infrastructuur en vastgoed. Klimaatadaptief bouwen is een manier om extreem weer te trotseren. Als ontwerpende en uitvoerende (markt)partij geven we hier concrete invulling aan, door slimme en duurzame oplossingen aan te bieden voor problemen als wateroverlast, hittestress, droogte en bodemdaling.

Grondstoffenschaarste

Eén van onze grootste uitdagingen is het zoveel mogelijk voorkomen van gebruik van primaire grondstoffen en energie. De bouwsector is nog steeds één van de grootverbruikers van materialen en we zien de voorraad aan primaire grondstoffen opraken. Als we leren om grondstoffen en materialen te gebruiken in plaats van te verbruiken, besparen we veel energie, milieudruk en geld en daardoor putten we de aarde minder snel uit. De centrale vraag is: "Wat moeten we doen om grondstoffen zoveel mogelijk te laten circuleren?" Het verbeteren van de herbruikbaarheid van objecten en het verlengen van de levensduur is daarvoor noodzakelijk. Evenals het vastleggen van informatie over materiaaleigenschappen en de mogelijkheden voor demontage en hergebruik. Om dit te kunnen doen, moeten we beter samenwerken met overheden, ketenpartners en de wetenschap. VolkerWessels draagt bij aan de transitie naar een circulaire economie, door structureel beleid te voeren op het circulair ontwerpen, hergebruik en recycling van grondstoffen en vermindering van afval.

Schaarste van arbeidskrachten

De vergrijzing en veranderende beroepsbevolking vraagt veel van onze huidige en toekomstige werknemers. Zo is het nodig

om de technische vooruitgang bij te blijven door onze gespecialiseerde technici op te leiden. De focus binnen onze organisatie moet liggen bij het slim organiseren van het werk en het (nog) sterker inzetten op opleiden en behouden van personeel. Daarom zijn persoonlijke behoeftes en duurzame inzetbaarheid van onze huidige en potentiële medewerkers prioriteiten.

Groeiend belang van welzijn en gezondheid

Er is een toename in het bewustzijn van de gezondheid van mensen. Bijdragen aan het welzijn en de gezondheid van eindgebruikers speelt in aanbestedingen en ontwerpen een steeds belangrijkere rol. Dit belang wordt onder andere gewaarborgd in hogere eisen die worden gesteld aan de woningen en kantoren waarin we verblijven. Nieuwe woonconcepten, waarin duurzaamheid, gezondheid en circulariteit de standaard zijn, passen bij deze trend. Daarnaast ontstaan in binnensteden steeds meer zones waar geen vervuulende dieselvoertuigen mogen komen, zodat de kwaliteit van de buitenlucht goed blijft. Bij ons wagenpark zetten we daarom in op zuinige, efficiëntere manieren van vervoer.



Ommelanderdiek De zeedijk van 12 kilometer is de eerste in Nederland die volgens de nieuwste veiligheidsnormen en met aardbevingsmaatregelen is versterkt.

Input

Wat we nodig hebben voor onze werkzaamheden

Economisch

Financieringskapitaal voor assets en innovaties

Materieel, lease- en bedrijfswagens

Milieu

Grondstoffen en bouwmaterialen

Energie voor asfalt-centrales, bouwplaatsen, transport en kantoren

Sociaal

Kennis en ervaring van medewerkers

Samenwerkingspartners, leveranciers en onderaannemers

Activiteiten

Wat we doen: inrichten van complete leefomgeving



Output

Een leefomgeving die bijdraagt aan levenskwaliteit

Gezonde omgeving

Veilige buurt & bouwplaats, welzijn & vitaliteit en gezonde woningen & buitenlucht

Natuurlijke omgeving

Circulair gebouwd, klimaatneutraal en -adaptief en natuurinclusief

Sociale omgeving

Sociale partner op de arbeidsmarkt, integere en bewuste bouwer. Een leefomgeving die ontmoeting en recreatie stimuleert

In deze illustratie van de leefomgeving laten we op een versimpelde manier ons bedrijfsmodel zien: welke activiteiten ondernemen wij, wat gebruiken we daarvoor en wat realiseren we uiteindelijk voor die leefomgeving? Daarbij gaat het voor ons niet alleen om de fysieke objecten en netwerken die we maken, maar ook om de bijdrage aan levenskwaliteit. Hiervoor combineren we de lokale kennis en expertise van onze ondernemingen door integrale samenwerking.

Welke input hebben we hiervoor nodig?

Om onze projecten te realiseren hebben we allerlei middelen nodig. Zowel vanuit economisch perspectief, als vanuit sociaal en milieu perspectief. Hieronder verstaan we onder andere:

- **Economisch:** Financiering en kapitaalgoederen, zoals materieel.
- **Sociaal:** Kennis en ervaring van medewerkers en ondernemers.
- **Milieu:** Grondstoffen, bouwmaterialen en energie.

We richten ons op een zo efficiënt, veilig en zuinig mogelijke toelevering en logistiek, om onze bouwplaatsen te ondersteunen. Voorbeelden hiervan zijn het gebruik van de BouwHub of de inzet van duurzame materialen en manieren van vervoer.

Wat zijn onze activiteiten?

Bij het uitvoeren van ons werk staan onze kernwaarden 'veiligheid, duurzaamheid en integriteit' centraal. Dat betekent een nette, veilige en duurzame bouwplaats, bijvoorbeeld door het inzetten van Eco-Units, zuinig gebruik van ons materieel en een goede afvalscheiding aan de bron, zodat hergebruik optimaal mogelijk is.

We zijn in Nederland werkzaam in drie sectoren met een grote diversiteit aan activiteiten.

- **Bouw & Vastgoedontwikkeling:** Van vastgoed-ontwikkeling tot woningbouw, industriële bouw en utiliteitsbouw.
- **Infrastructuur:** Civiele techniek, spoorbouw, wegenbouw, verkeerssystemen.
- **Energie & Telecom Infrastructuur:** Infrastructuur van energienetwerken en telecom.

In het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Noord-Amerika heeft VolkerWessels een leidende positie in een aantal specifieke markten. Ons bedrijf bestaat uit meer dan 120 lokale ondernemingen, met circa 17.000 medewerkers. De meerderheid van de 25.000 projecten die we jaarlijks uitvoeren, zijn lokaal en kleinschalig, met een lage complexiteit en veel herhaling. Deze stevige basis maakt het mogelijk om selectief aanvullende grote, complexere projecten aan te nemen. VolkerWessels treedt hoofdzakelijk op als hoofdaannemer en richt zich specifiek op activiteiten als project-, contract- en risicomanagement. Het daadwerkelijk bouwen wordt grotendeels uitbesteed aan de keten, waarbij we een strategische en tactische positie behouden over de hele waardeketen.

Wat realiseren we hiermee aan output?

Samen met onze medewerkers, ketenpartners en andere stakeholders kunnen we individuele objecten, zoals een woning, viaduct of mast realiseren, maar ook de inrichting van een volledig gebied. In onderlinge samenwerking met ondernemingen uit alle sectoren, zijn we in staat een complete leefomgeving in te richten. Bijvoorbeeld een hele woonwijk met demontabele woningen, inclusief wegen, groen, riolering en internetverbinding. Of een modern bedrijventerrein met een mix van kantoren, woningen, horeca en cultuur.

Welke uitkomst streven we na?

Het gaat ons juist niet alleen om de fysieke leefomgeving, maar om het effect van die leefomgeving op de levenskwaliteit van mensen. Dit gaat over woongenot, geluk, gezondheid, bereikbaarheid en groen. Wij geven dit vorm binnen drie pijlers van levenskwaliteit, waar wij als VolkerWessels veel invloed hebben:

1. Gezondheid
2. Natuurlijke omgeving
3. Werk en sociale activiteiten

Wat betekent dit voor onze sector?

De bouwsector draagt stevig bij aan de economische groei. We zien dat in 2019 de bouwproductie bleef groeien en verwachten dat deze ook de komende jaren zal toenemen. In de uitvragen van opdrachtgevers merken we dat duurzaamheid, innovatie en digitalisatie steeds belangrijker worden. Bij digitalisering kan bijvoorbeeld worden gedacht aan Building Information Modeling (BIM), waarmee eventuele fouten al vroeg in het bouwproces ('op de tekentafel') kunnen worden geïdentificeerd en waarmee er beter overzicht kan worden gehouden bij grote projecten. Daarnaast kunnen we met BIM-modellen eenvoudig materialenpaspoorten genereren, met behulp van onze eigen ontwikkelde materialenpaspoort app (lees er meer over op [pagina 45](#)). Een ander voorbeeld is het gebruik van sensoren, die inzicht geven in het gebruik van gebouwen en waarmee toekomstig onderhoud kan worden geoptimaliseerd. Prefabricage, 3D-printing en robotisering zijn voorbeelden van industrialisatie, waarmee de bouw op termijn minder afhankelijk wordt van bijvoorbeeld het weer en beschikbaarheid van personeel. Ook kan hiermee verspilling van materialen verder worden tegen gegaan.

Campussen en bedrijfsverzamelgebouwen waarin medewerkers van verschillende organisaties elkaar treffen en over organisatiegrenzen heen producten en diensten ontwikkelen, is een voorbeeld van sociale innovatie. Ons centrum voor digitaal bouwen Digibase in Nieuwegein is zo'n plek. Hiermee is een netwerk gecreëerd van waaruit kennis sneller en beter gedeeld wordt met de VolkerWessels ondernemingen en collega's.

De verduurzaming van de sector is in een stroomversnelling gekomen, maar wordt tegelijkertijd nog geremd door lage marges, snel stijgende kosten van materialen en schaarste aan arbeidskrachten. Om de hoge ambities van Nederland waar te kunnen maken, zal de sector in de komende jaren verder moeten transformeren. Dit betekent dat er veel wordt verwacht vanuit de maatschappij en grote opdrachtgevers als de overheden. Zo is er behoefte aan een gezamenlijke strategie van Rijk, gemeenten en provincies om de transitie naar een

circulaire economie te bewerkstelligen. Dit vraagt om een kabinetsbrede agenda, met duidelijke doelen en taken voor de verschillende rijksdiensten. Heldere sectorbrede wetgeving is ons inziens een voorwaarde voor een succesvolle transitie.

De bouwsector is een belangrijke speler in het behalen van de klimaatdoelstellingen, zoals het verduurzamen van woningen. Ketenpartners en opdrachtgevers zullen samen moeten optrekken in het behalen van het gezamenlijk einddoel: een klimaatneutrale en circulaire bouwsector. Deze duidelijke stip op de horizon maakt – in combinatie met het hoge tempo van ontwikkelingen in de markt – dat we een goede inschatting kunnen maken van wat er op de middellange termijn op de sector afkomt.

De uitdaging daarbij is om de verschillende thema's niet afzonderlijk te benaderen (denk aan CO₂-besparing, klimaatadaptatie, circulair en gezondheid), maar om ze allemaal in samenhang op te pakken. We komen daarbij voor complexe uitdagingen te staan die vragen om duurzame oplossingen. Dit biedt ons kansen om onze kennis verder te ontwikkelen en te innoveren. Onze solide financiële positie, de vernieuwende concepten en hoogwaardige kennis die we al in huis hebben, vervullen daarin een belangrijke uitgangspositie.

Wat betekent dit voor onze projecten?

VolkerWessels kent een grote verscheidenheid aan ondernemingen. Door de verschillende disciplines en expertises binnen het concern, hebben we meerdere manieren om in te kunnen spelen op veranderingen in de markt. Onze decentrale organisatiestructuur is daarbij onderscheidend. Hierdoor is er ruimte voor eigen initiatief en voelen onze medewerkers zich verantwoordelijk voor hun eigen organisatie en hun omgeving. Zo ontstaan er veel nieuwe ideeën en innovaties op de werkvloer, zoals de nokverdamer. Een nieuwe oplossing die in de nok van het dak geplaatst wordt, waarbij energie voor verwarming van woningen wordt opgewekt (lees er meer over op [pagina 52](#)). Tegelijkertijd is de uitdaging om deze decentrale expertise en marktkennis te combineren tot integrale oplos-

singen. De interne kennisuitwisseling en het opschalen van pilots tot brede toepassing is hierbij cruciaal.

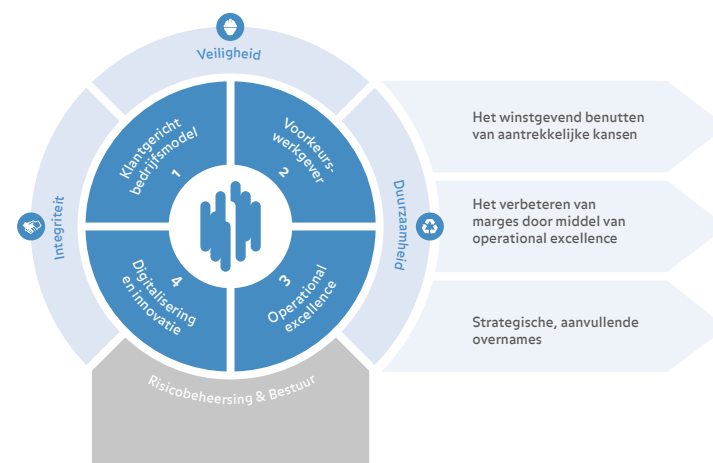
De kerncompetentie van onze ondernemingen is: 'het succesvol voltooien van een groot volume van lokale projecten in lokale markten'. De gecombineerde kennis binnen ons concern stelt ons in staat om, naast kleine en middelgrote projecten, ook grote multidisciplinaire projecten uit te voeren.

Strategische pijlers

De kern van onze strategie wordt gevormd door onze kernwaarden 'veiligheid, integriteit en duurzaamheid'. Vanuit deze drie kernwaarden zijn vier strategische pijlers geformuleerd:

1. Klantgericht bedrijfsmodel
2. Voorkeurswerkgever
3. Operational excellence
4. Digitalisering en innovatie

Deze vier pijlers vertalen zich naar drie tactische prioriteiten:



1. Het winstgevend benutten van aantrekkelijke marktkansen
2. Het verbeteren van marges door operational excellence
3. Streven naar strategische en aanvullende overnames

Risicobeheersing

Het goed beheersen van risico's en het benutten van kansen is nodig, om onze strategische doelstellingen succesvol te bereiken. We meten onze afhankelijkheid van fossiele brandstoffen en grondstoffen met indicatoren voor CO₂, het gebruik van primaire grondstoffen en het aandeel secundaire grondstoffen in asfalt- en betonmengsels. We meten de risico's rondom veiligheid en gezondheid met onze veiligheidsindicatoren. Deze indicatoren komen in de verschillende hoofdstukken van dit verslag aan bod. Meer informatie over risicobeheersing in onze organisatie is terug te vinden in het hoofdstuk Risk Management van ons Annual Report.

Klimaatverandering en grondstoffenschaarste zijn risico's, omdat de toename van extreme weersomstandigheden de uitvoering van onze projecten kan belemmeren. Daarom vergroten we onze kennis op het gebied van klimaatadaptief bouwen en nemen we mitigerende maatregelen, zowel in projecten als in de eigen organisatie (zoals slimme bouwlogistiek, energiezuinige asfaltcentrales en het elektrificeren van het materieel). Ook voeren we beleid om het circuleren van grondstoffen in de biologische en technische kringloop te verbeteren, bijvoorbeeld door te kiezen voor secundaire materialen en door ons te richten op ontwerpstrategieën die zich richten op losmaakbaarheid en demontage van objecten.

De regelgeving op het gebied van duurzaamheid wordt steeds strenger. Zo verwachten we in Nederland bijvoorbeeld aanvullende wetgeving op het gebied van CO₂-reducerende maatregelen of zelfs CO₂-beprijzing, wat zorgt voor het internaliseren van de milieukosten. Toekomstige wet- en regelgeving zal impact hebben op onze organisatie, maar omdat dit nog in ontwikkeling is, is het onduidelijk wat de gevolgen precies zullen zijn. Het risico bestaat dat we niet voldoen aan de strengere criteria die opdrachtgevers zullen stellen, waardoor



Nieuw logistiek distributiecentrum In 2019 leverden we het nieuwe logistieke distributiecentrum van Breda op. Vanuit Breda zijn er directe snelweg verbindingen met onder andere Utrecht, Rotterdam, Antwerpen en Eindhoven. Ook zijn railterminals met dagelijkse connecties met de zeehavens van Antwerpen en Rotterdam vlakbij.

we minder opdrachten gegund krijgen. We bereiden ons zo goed mogelijk voor op nieuwe regels, door onze strategie te bepalen aan de hand van een tijdlijn van toekomstige ontwikkelingen die we continu actualiseren. Zo zorgen we ervoor dat we tijdig handelen en de nodige acties en aanpassingen in gang zetten in onze organisatie.

De Raad van Bestuur is eindverantwoordelijk voor het identificeren, prioriteren, beheersen en monitoren van risico's. Daarvoor gebruikt ze onder andere kwartaalgesprekken met de directies van ondernemingen en concrete indicatoren voor het volgen van risico's in de tijd.

Wat betekenen deze ontwikkelingen voor onze keten?

Een klimaatneutrale en circulaire bouwsector betekent, dat het bestaande bouwproces van grondstoffenwinning tot productie, consumptie en afval van lineair naar circulair wordt omgevormd, oftewel: waarbij kringlopen gesloten worden. Tijdens het bouwproces wordt gebruikt gemaakt van duurzame energie. We moeten niet denken vanuit een individueel product of bouwfase, maar vanuit integrale oplossingen voor de hele keten.

De uitdaging voor VolkerWessels is het herkennen van en het inspelen op mogelijkheden om binnen de keten een verbinding

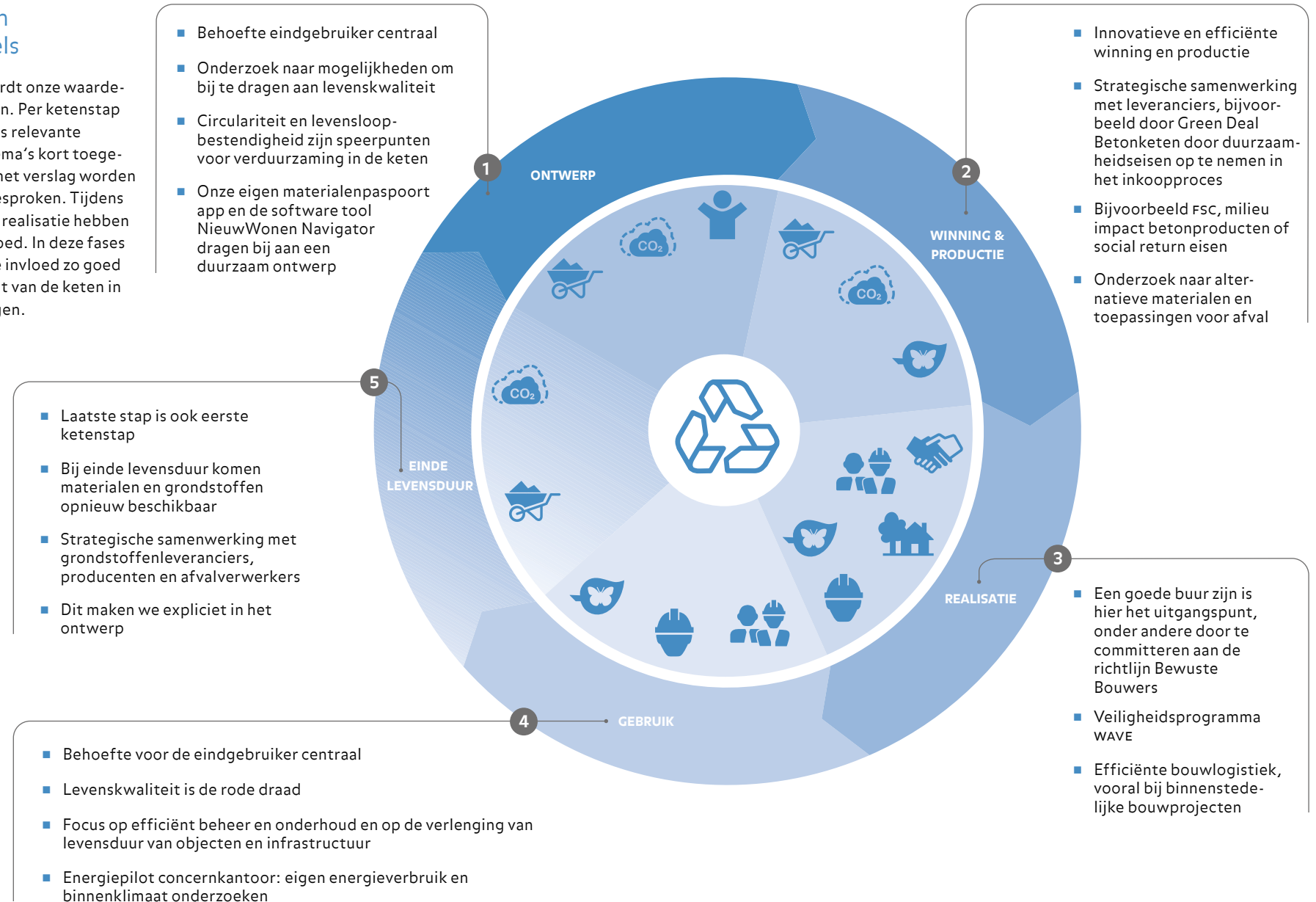
dende rol te spelen. De grootste uitdagingen liggen daarbij aan de voorkant van de keten: het verbeteren van de herbruikbaarheid van objecten, het verlengen van de levensduur en het verminderen of voorkomen van het gebruik van primaire grondstoffen en (fossiel) energiegebruik.

Cruciaal hierbij zijn de ontwerp- en realisatiefasen. In deze fasen kunnen wij onze invloed inzetten om de rest van de keten positief te beïnvloeden. Bijvoorbeeld door de centrale bundeling van onze ontwerpafdelingen binnen de sector infrastructuur en een intensievere samenwerking met onze toeleveranciers. Zo profiteren we ook van de kennis die daar aanwezig is. De kanttekening daarbij is, dat onze opdrachtgevers hier ook in mee moeten willen gaan, zodat we verdere verduurzaming van de sector kunnen bereiken.

Daarnaast maakt samenwerking in de keten het gemakkelijker om stromen van grondstoffen te laten circuleren. Zo kunnen we, door het bouwen van slimme, schone en veilige binnenstedelijke hubs, ook de sloopfase steeds beter laten aansluiten op de bouwfase. Door deze ontwikkelingen en ervaringen vervullen we, naast uitvoerende partij, ook steeds vaker de rol van kennispartner. Deze positie betekent een grotere betrokkenheid bij alle fasen van de levenscyclus. Hiermee vergoten we onze invloed, van planvorming tot gebruik.

Waardeketen VolkerWessels

In dit overzicht wordt onze waardeketen weergegeven. Per ketenstap worden de voor ons relevante duurzaamheidsthema's kort toegelicht. Verderop in het verslag worden deze uitgebreid besproken. Tijdens het ontwerp en de realisatie hebben wij de meeste invloed. In deze fasen gebruiken wij onze invloed zo goed mogelijk om de rest van de keten in beweging te brengen.



VolkerWessels wil bouwen aan een betere levenskwaliteit. Onze ambitie is om de samenleving duurzaam te ontwikkelen en zodanig te bouwen, dat mensen er gezond en gelukkig kunnen wonen, werken en leven.

Als internationaal bouwconcern hebben we in de rol van opdrachtgever invloed op de inrichting van de toekomstige leefomgeving. Onze invloed in de ontwerpfase betekent een grote kans om bijvoorbeeld onze gebouwen en infrastructuur volledig circulair te maken. Maar ook als producent, inkoper en beheerder hebben wij invloed op de inrichting van de samenleving. In die situaties waarin wij als opdrachtnemer optreden is onze invloed beperkter, maar wij zoeken nadrukkelijk naar manieren om de opdrachtgever te helpen om tot een duurzamer ontwerp te komen.

De overgang naar een duurzame samenleving brengt tegelijkertijd ook onzekerheden met zich mee. Wat is echt relevant? En welke onderwerpen verdienen prioriteit? Dat geldt ook voor de bouwsector. De veranderende maatschappelijke opinie en aanhoudende ontwikkelingen op sociaal, economisch en milieutechnisch gebied, doen een beroep op ons aanpassingsvermogen. Om toekomstbestendig te zijn, moeten wij vooruit kijken. We moeten anticiperen in ons gedrag en in onze beslissingen.

Een gezamenlijke stip op de horizon helpt daarbij. VolkerWessels wil bijdragen aan een klimaatneutrale, circulaire en gezonde leefomgeving. Op de gebieden waar wij als bouwonderneming een verschil kunnen maken, bieden we vernieuwende oplossingen. Bijvoorbeeld, door meer secundaire materialen en innovatieve technologieën toe te passen. Onze oplossingen zorgen voor energieneutrale woningen, kantoren en bouwplaatsen. Hiermee vergroten we uiteindelijk de levenskwaliteit van mensen.

Proactief samenwerken

Anticiperen op ontwikkelingen kunnen wij niet alleen. Daar hebben we onze stakeholders en samenwerkingspartners voor nodig. Wij zien ons niet meer alleen als een uitvoerende bouwer, maar meer als een kennispartner. Een kennispartner denkt mee met opdrachtgevers en stelt zich open en proactief op in de samenwerking. We vinden dat wij als gesprekspartner voor de branchegenoten en opdrachtgevers een goede bijdrage kunnen leveren in discussies over duurzaamheid.

Op het gebied van circulair bouwen zijn we een echte kennispartner. We investeren al jaren in de ontwikkeling van de methodiek van het Madaster materialenpaspoort. Eind 2019 hebben we een intentieverklaring ondertekend, waarin wij onze ambitie uitspreken om voor alle gebouwen, ontwikkeld of gebouwd door VolkerWessels, een materialenpaspoort op te stellen.

Ook hebben we samen met Bouwend Nederland, TBI, Dura Vermeer, Provincie Overijssel en Provincie Noord-Holland het afgelopen jaar een branchebreed initiatief gelanceerd om 15 pilotprojecten op te starten met als doel om tot materialenpaspoorten voor infrastructurele projecten te komen. Daar staat dat namelijk nog helemaal in de beginfase, in tegenstelling tot de sector Bouw en Vastgoedontwikkeling. VolkerWessels heeft twee projecten aangedragen: een groot langjarig onderhoudsproject op Schiphol en de aanleg van een busbaan die onderdeel is van het Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV)-netwerk in Utrecht.

Voor een circulaire bouwsector is een totale hervorming van het bouwproces nodig, maar hoe dat moet is nog onduidelijk.

VolkerWessels is betrokken bij het formuleren van de nieuwe nationale normen, praktijkrichtlijnen en technische afspraken over circulair bouwen. En ook als het gaat over bestaande bouw en renovatie, ontwikkelen we middelen die helpen een duurzame renovatie mogelijk te maken. We hebben de software tool NieuwWonen Navigator ontwikkeld, die de warmtebehoefte van bestaande gebouwen in kaart brengt en de verschillende duurzaamheidsmaatregelen met bijbehorende kosten inzichtelijk maakt voor woningcorporaties.

De drie pijlers van levenskwaliteit

We hebben niet op alle aspecten van levenskwaliteit invloed. Denk bijvoorbeeld aan het recht om te stemmen of een goede zorgverlening. Samen met onze stakeholders onderzochten we enkele jaren geleden welke aspecten van levenskwaliteit wij positief kunnen beïnvloeden. Uit het onderzoek bleek dat wij op drie pijlers de meeste invloed hebben:

1. Gezondheid
2. Natuurlijke omgeving
3. Werk en sociale activiteiten

Vanaf dat moment richt het duurzaamheidsbeleid van VolkerWessels zich op deze drie pijlers van levenskwaliteit. Deze focus biedt goede houvast bij onze langetermijnblik. In de diverse stakeholdergesprekken die we elk jaar voeren toetsen we de actualiteit van de drie pijlers. Tot op heden jaar worden deze pijlers steeds bevestigd.

Iedere pijler is gekoppeld aan een aantal onderwerpen met een directe link op de gebouwde omgeving. De pijler 'Gezondheid' richt zich bijvoorbeeld op veiligheid - een kernwaarde van VolkerWessels -, op het verbeteren van de luchtkwaliteit binnen- en buitenshuis en op het stimuleren van beweging. Voor de pijler 'Natuurlijke omgeving' richten wij ons hoofdzakelijk op duurzaam grondstoffengebruik, het reduceren van CO₂-emissies en het bevorderen van de biodiversiteit en natuurherstel. De pijler 'Werk en sociale activiteiten' gaat over het betrekken en informeren van de omgeving bij bouwprojecten, over goed werkgeverschap en over integer handelen.

Onze prioriteiten

Ons duurzaamheidsbeleid wordt steeds meer volwassen. Het lukt beter om duurzaamheid onderdeel te maken van onze activiteiten. Ook bespreken wij op managementniveau hoe levenskwaliteit concreet ingevuld wordt in het beleid. Daarnaast sturen we actiever op de drie pijlers. Waar we ons voorheen vooral focusten op goede rapportages van duurzaamheidscijfers en het initiëren van pilots en initiatieven, maken we nu stap voor stap de overgang naar impact op gebied van duurzame innovaties.

Begin 2019 was een belangrijk moment, omdat we toen op concernniveau zes speerpunten definitief maakten, die concrete invulling geven aan onze visie ‘Samen bouwen aan een betere levenskwaliteit’. De zes speerpunten zijn te zien als prioriteiten voor de korte en middellange termijn, de periode van de komende vijf jaren.

De speerpunten zijn vastgesteld aan de hand van omgevingsanalyses, gesprekken met stakeholders en een vooruitblik op trends en ontwikkelingen in de verschillende markten. We hebben de zes speerpunten verdeeld over impact maken en verbeteringen voor onze organisatiehygiëne. Dit laatste noemen we ook wel ‘het eigen huis op orde hebben’. De zes onderwerpen hebben in de komende jaren onze prioriteit en vormen het uitgangspunt voor het beleid voor de periode 2020–2025.

Ambities voor 2025

Onze huidige 2020 doelstellingen lopen bijna af. We hebben het afgelopen jaar gewerkt aan nieuwe doelstellingen voor 2025. We gebruiken de zes speerpunten voor de korte en middellange termijn als kapstok om duurzaamheid te verankeren op alle niveaus en bij alle ondernemingen. Voor de totstandkoming van de nieuwe doelstellingen hebben we onze ondernemingen en onze directies actief betrokken om feedback te geven. In het komende jaar gaan zij verder aan de slag om voor ieder segment (Bouw en Vastgoedontwikkeling, Infrastructuur en Energie & Telecom) een plan op te stellen met heldere routekaarten voor de speerpunten en ambities.

Duurzaamheidsambities VolkerWessels 2020–2025

Eigen huis op orde

1. Duurzaam wagenpark	-25% CO ₂ -uitstoot door het wagenpark ten opzichte van 2020 (per FTE en absoluut)
2. Afval	>95% afvalscheiding en recycling <i>Doelstelling voor hoogwaardig hergebruik en hoogwaardige recycling nader te bepalen.</i>
3. Social return	SR-score van 1,9%

Onderscheidend vermogen

4. Circulaire ontwerpstrategieën	80% van de BVGO projecten in eigen ontwikkeling en 80% van de Infra projecten heeft een materialenpaspoort met een score voor materiaalgebruik en losmaakbaarheid
5. Duurzaam materiaalgebruik	70% van het aandeel gerealiseerde grondgebonden woningen in eigen ontwikkeling is een energienota-nulwoning -25% CO ₂ -uitstoot door toepassing van asfalt ten opzichte van 2020 <i>Doelstelling voor CO₂-uitstoot door toepassing van beton nader te bepalen.</i>
6. Duurzame materieeldiensten (incl. BouwHubs)	-25% CO ₂ -uitstoot (Scope 1 en 2) (per € omzet en absoluut) van VolkerWessels ten opzichte van 2020 BouwHubs uitrollen in stedelijke gebieden waar een positieve business case bestaat

Afhankelijk van de uitkomsten hiervan worden de ambities en doelstellingen mogelijk nog bijgeschaafd. Met dit proces zetten we weer een stap richting een volwassener en ambitieuzer duurzaamheidsbeleid. De ambities voor 2025 staan in de tabel hierboven weergegeven.

Om ons eigen huis op orde te krijgen, hebben we drie prioriteiten gesteld. De eerste is gericht op het wagenpark, omdat dit een groot aandeel heeft in onze CO₂-footprint. Bovendien moet het tempo van verduurzaming omhoog om op middellange termijn een emissieloos wagenpark te realiseren. Wat betreft de restromen weten we dat >95% afvalscheiding en recycling haalbaar is. We vinden het belangrijker om beter inzicht te krijgen in de reststromen en de waarde hiervan. Daarom hebben we de ambitie om hoogwaardig hergebruik en recycling goed in kaart te krijgen en onze prestaties te verbeteren. We gaan in 2020 voor drie concrete projecten onderzoeken hoe we het recyclingpercentage kunnen verhogen. Voor social return geldt dat de huidige doelstelling (3,7%/PSO trede 3 in 2020) te ambitieus is gebleken. Een ambitie van 1,9% (PSO trede 2) is meer realistisch. Bovendien betekent dit nog

Sustainable Development Goals bij VolkerWessels

Onze duurzaamheidsvisie richt zich op ‘bouwen aan een betere levenskwaliteit’. De SDG’s helpen ons focus aan te brengen. Ze bieden een richtlijn en een toetsingskader: ‘Hoe kunnen wij bijdragen aan de grote maatschappelijke opgaven van nu?’ Ook bieden ze een gemeenschappelijke taal om aan anderen uit te leggen wat we doen.

Wij geven invulling aan duurzaamheid door onze doelstellingen. Bij het bepalen van de indicatoren hebben we gekeken naar onze invloed op de drie pijlers van levenskwaliteit en hoe deze aan de SDG’s bijdragen. Bij ieder afzonderlijk hoofdstuk in de sectie Duurzaamheidsthema’s staat aangegeven aan welke SDG’s onze doelen zijn gelinkt. Meer informatie is te lezen in de Bijlagen van dit verslag die te raadplegen zijn via onze website.

steeds een bovengemiddelde ambitie, omdat deze prestatie hoort bij het kwart van de best scorende bedrijven.

Voor het speerpunt circulaire ontwerpstrategieën gaan we sturen op materialenpaspoorten en energienota-nul woningen. Deze ambities zijn gericht op een betere prestatie op het gebied van circulariteit, modulariteit en energie van alle objecten die we bouwen. Voor de grondstoffen asfalt en beton geldt dat wij vanuit de rol van producent, inkoper en ontwerpende partij invloed willen uitoefenen op de beton- en asfaltketen, zodat de milieu impact geminimaliseerd wordt. Voor beton geldt dat we de gesprekken in de betonsector over verduurzaming aandachtig volgen. We starten een onderzoek om uit te vinden aan welke knoppen we kunnen draaien, om een verschil te maken. We willen geen ambitie stellen die we niet waar kunnen maken. Daarom is de 2025 doelstelling voor CO₂-uitstoot door toepassing van beton nog niet concreet. Onze ambitie voor duurzame materiële diensten en bouwplaatsen hebben we in lijn gesteld met de landelijke doelstellingen, zoals onder andere opgenomen in het Klimaatakkoord. Dit geldt ook voor de ambitie voor 25% CO₂-reductie in 2025 van onze totale CO₂-uitstoot. De ambities voor onze Bouwhubs zijn volop in ontwikkeling en zullen in 2020 verder worden uitgewerkt. Hiervoor geldt dat meer strategische planvorming nodig is, voordat we een meetbare doelstelling kunnen formuleren.

Aan de slag

We zijn ervan overtuigd dat we ons met deze zes speerpunten goed voorbereiden op de maatschappelijke ontwikkelingen van de komende jaren. Het figuur hiernaast toont een aantal ontwikkelingen, waarvan we weten dat zij invloed hebben op ons bedrijf. We gebruiken de tijdlijn bij het maken van plannen om zo goed mogelijk aan te blijven sluiten bij die ontwikkelingen.

Bijvoorbeeld doelen die volgen uit het Klimaatakkoord, zoals de doelstelling voor 0,4 megaton CO₂-reductie door zwaar bouw materieel in 2026. Wij zagen de urgentie hiervan al eerder en hebben dit thema tot een prioriteit benoemd. Onze focus

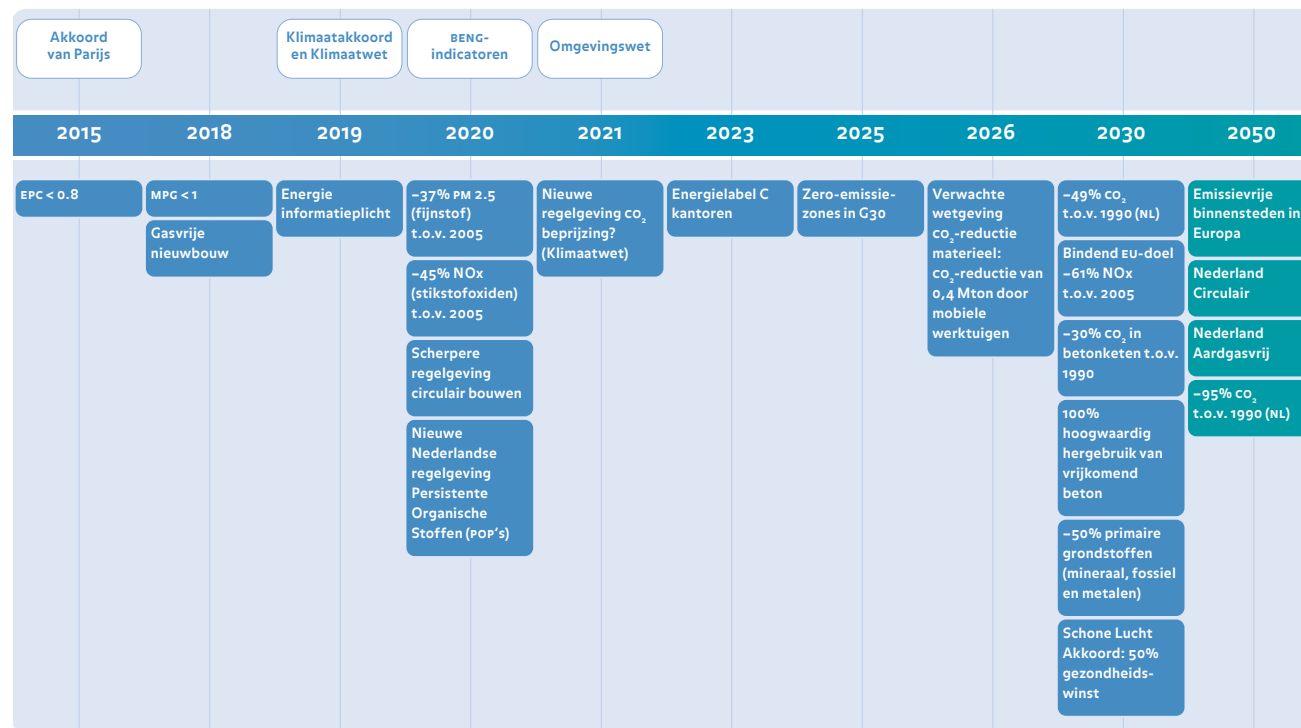
ligt, naast het verduurzamen van het materieel zelf, ook op slimme logistiek. We verwachten ook aanvullingen in de wet- en regelgeving rondom circulair bouwen. Begin 2020 gaat de Raad van Bestuur zich in een strategiesessie beramen over het proactief omgaan met de maatschappelijke ontwikkelingen. Op basis hiervan worden de doelstellingen en ambities mogelijk verder aangescherpt of bijgesteld.

De zes speerpunten zijn steeds beter zichtbaar voor onze medewerkers en voor onze stakeholders. Zo zijn we bezig met het ontwikkelen van de circulaire BouwHub in Amsterdam. De locatie in het Westelijk Havengebied van Amsterdam is ongeveer tien hectare groot. We beginnen door twee hectare in te richten als BouwHub. We maken gebruik van de ervaringen

die we hebben opgedaan bij de bestaande BouwHub in Nieuwegein. Dit zullen we in de toekomst gaan uitbreiden. De locatie ligt aan het Noordzeekanaal en draagt bij aan de doelstelling van Metropoolregio van Amsterdam (MRA) om de binnenstedelijke logistiek te verduurzamen.

Welke successen van dit jaar kunnen we vieren?

Wat zien we nu al voor resultaten? In 2019 hebben we een aantal mooie successen bereikt. Een belangrijke prestatie gaat over de aantoonbaarheid van circulair bouwen. We zijn er trots op dat onze eigen materialenpaspoort app klaar is om getest te worden. Met deze software kunnen we van een gebouw heel snel een materialenpaspoort genereren. Dit is een grote stap in de richting van circulaire toepassing van materialen, omdat de

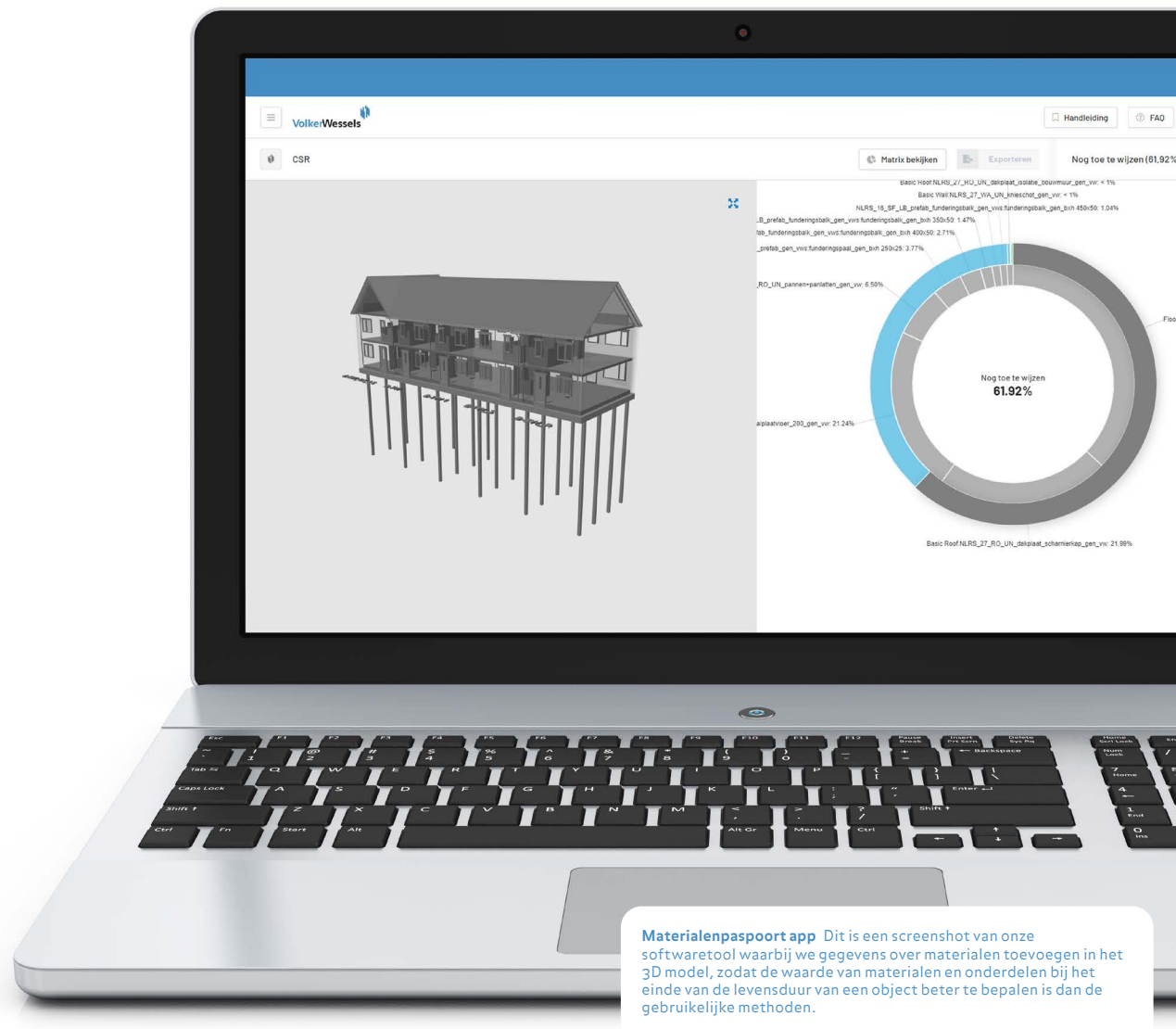


informatie over toegepaste materialen en de opbouw van constructies terug te vinden zijn in het materialenpaspoort. Bovendien sluit de software goed aan bij de werkzaamheden van onze ontwerpers en is de implementatie ervan daarom relatief eenvoudig. In 2020 gaan we de applicatie testen en we verwachten dat deze in de tweede helft van het jaar in gebruik kan worden genomen (lees hier meer over in het hoofdstuk Grondstoffen).

We zijn ervan overtuigd dat er, vanwege de goede eigenschappen, veel meer met hout gebouwd gaat worden. Hout is hernieuwbaar, geschikt voor prefabricage en veel lichter dan beton. Duurzaam beheerde bossen dragen bij aan het reguleren van klimaat en zorgen voor CO₂ opslag. Daarom hebben we samen met de Unie van Bosgroepen en FSC Nederland een overeenkomst getekend, waarbij we investeren in het klimaatbestendig maken van 500 hectare Nederlands FSC bos. Het hout afkomstig uit deze bossen willen we in onze eigen bouwprojecten gaan toepassen.

De afgelopen drie jaren hebben we intensief gewerkt aan de ontwikkeling van een nieuw gezond en circulair woonconcept PuurWonen. Van dit nieuwe woonconcept hebben we het technisch ontwerp in 2019 afgerond. Ook is de materialisatie in kaart gebracht en zijn we gestart met het selecteren van leveranciers. Bijzonder aan dit woonconcept is dat er veel hout wordt toegepast en dat prefab elementen met schroefverbindingen worden bevestigd. Begin 2020 wordt de locatie van de demonstratiewoning bekend gemaakt.

Voor Schiphol verbouwen en onderhouden we de komende jaren de infrastructuur: van alle gates tot aan de landingsbanen inclusief de beweegbare passagiersbruggen. Zowel in het ontwerp als in de uitvoering nemen we veel maatregelen op het gebied van duurzaamheid. Het project wordt klimaatneutraal gerealiseerd. Dit betekent dat we de eigen CO₂-emissies minimaliseren en de overige CO₂-uitstoot compenseren we. Voor een deel compenseren we door het klimaatbestendig maken van Nederlandse bossen. Daarnaast verminderen we in 9 jaar tijd de stikstof en fijnstof uitstoot van materieel met de





Schiphol Elektrische vrachtwagen samen met transporteur Vrijbloed ontwikkelden we de eerste elektrische vrachtwagen in de bouw. Deze vrachtwagen is in 2019 onder andere ingezet voor opdrachtgever Schiphol.

helpt. Dit gaan we doen door steeds meer te werken met elektrisch en hybride materieel en busjes. Ook gaan we in 2020 een logistieke hub realiseren, van waaruit de aanvoer en het verspreiden van materialen logistiek geregeld wordt. Deze logistieke hub wordt 'white label' opgeleverd, wat betekent dat alle partijen hier vrij gebruik van mogen maken. Mede bepalend voor het succes van dit project is, dat Schiphol als een opdrachtgever hoge duurzaamheidsambities heeft.

Welke moeilijkheden moeten we overwinnen?

Wij geloven dat onze rol als kennispartner essentieel is, als we een positieve impact willen maken op de drie pijlers Gezondheid, Natuurlijke omgeving en Werk en Sociale activiteiten. We lopen hierbij ook tegen meerdere uitdagingen aan. Aantoonbaar circulair bouwen is nog een hele opgave, vanwege het gebrek aan consensus door definities en ontwerprichtlijnen. Daarnaast is duurzaamheid nog niet volledig verankerd in onze organisatie. Ook ervaren we niet altijd de ruimte om innovatieve oplossingen in de projecten te brengen, bijvoorbeeld doordat opdrachtgevers vaak nog voorzichtig zijn in het afnemen van duurzame innovaties. In de volgende paragrafen worden deze drie uitdagingen toegelicht.

Meetbaarheid van circulariteit

Wij geloven in de urgentie en het nut van circulair bouwen. De uitdaging die we hier merken is de aantoonbaarheid van circulariteit. Hoe maken we onze voortgang duidelijk aan opdrachtgevers? We willen opdrachtgevers namelijk laten zien dat we het kunnen. We hebben gewerkt aan een nieuwe doelstelling voor dit thema. Dat was niet eenvoudig, omdat het begrip circulariteit ontzettend breed is en consensus over definities nog ontbreekt. Wat is dan zinvol om te meten?

Om daar een antwoord op dit vinden, hebben we de Maatschappelijke Raad van Advies 2019 gevraagd om hierover mee te denken. Twee onafhankelijke wetenschappers hebben ons geholpen het vraagstuk af te pellen. Zij hebben ons laten inzien, dat we ons moeten richten op de 'problematische grondstoffen', oftewel de grondstoffen die veel impact

“Het materialenpaspoort voor de Cruquiusbrug leert ons ervaring op te doen met de informatiebehoefte, en hoe dit op te nemen in het databeheersysteem. Door tijdens de ontwikkeling kennis uit te wisselen in de GWW-sector verkrijgen we meer draagvlak en uniformiteit”

Paul Jansen
(Provincie Noord-Holland)



hebben op het milieu. Het uitgangspunt voor het meten van circulair bouwen, is het laten circuleren van grondstoffen in kringlopen, zodat we zo min mogelijk primaire grondstoffen nodig hebben. Verderop in dit hoofdstuk is meer te lezen over het resultaat van dit traject.

Duurzaamheid zit nog niet in onze genen

Om initiatieven en innovaties een stap verder te brengen, moeten we weten wat we al in huis hebben, waar al kennis aanwezig is en welke duurzame innovaties of producten kansrijk zijn en welke niet. We moeten weten hoe we een positief effect goed onderbouwen. We geloven namelijk in de zuiverheid van beloften. We zijn zorgvuldig in onze claims dat iets duurzaam is. Hier komen we achter door te proberen, te leren en te meten. Hierna kunnen geleerde lessen in onze verdienmodellen worden verwerkt. Deze manier van denken is nog geen vanzelfsprekendheid binnen onze bedrijfscultuur: het zit nog niet in onze genen.

We leren van pilotprojecten en proeftuinen. Een goed voorbeeld waar we dit hebben gedaan, is het eerste circulaire viaduct dat in 2018 is gerealiseerd. Het tijdelijke viaduct is een echt toonbeeld van samenwerken, leren, afstemmen en kennis. Naderhand zijn op basis van het ontwerpproces een aantal circulaire ontwerpprincipes geformuleerd, die een goede basis zijn voor heel VolkerWessels. Het eerder genoemde samenwerkingsverband met TBI en Dura Vermeer voor het ontwikkelen van materialenpaspoorten voor infrastructurele objecten is ook zo'n proeftuin.

Ruimte voor duurzaam en economisch verantwoord bouwen

Het transformeren van de bouwsector en de gebouwde omgeving is een grote opgave. Naar onze mening bevinden we ons nog in de eerste fasen van de transitie naar een duurzame bouwsector. Er ligt veel druk bij de bouwsector om te verduurzamen, vanwege de grote hoeveelheden energie en grondstoffen die bij het bouwen nodig zijn. Tegelijkertijd is de ruimte voor duurzaam bouwen beperkt. Kleine marges, veranderende wet- en regelgeving en de afhankelijkheid van een krap budget

bij opdrachtgevers zijn hier redenen voor. De manier waarop opdrachtgevers invulling geven aan de maatschappelijke opgaven, welk budget daarvoor beschikbaar is en wat het aandeel voor verduurzaming hierbij is, bepaalt voor een groot deel wat VolkerWessels kan leveren.

In die beperkte ruimte voor ontwikkeling naar duurzaam bouwen zoeken wij naar de acties die wij kunnen nemen. We gaan graag in gesprek met stakeholders en we onderzoeken duurzame alternatieven in onze producten en productie- en bouwprocessen. Zo hebben we het afgelopen jaar in samenwerking met TNO de mogelijkheid onderzocht om onze asfaltcentrales op elektriciteit te laten draaien. Uit onderzoek blijkt dat dit technisch mogelijk is, maar dat dit commercieel nog niet interessant is, omdat dit zorgt voor een hogere asfaltprijs die opdrachtgevers op dit moment (nog) niet willen betalen. Het doorberekenen van milieukosten in producten moet leiden tot een gelijk speelveld. CO₂-heffing lijkt hiervoor op dit moment de beste methode.

Onze stakeholders

Als bouwconcern van circa 17.000 medewerkers, dat opereert in diverse sectoren binnen de gebouwde omgeving, hebben we met veel betrokken organisaties, partijen en belanghebbenden te maken. Ons duurzaamheidsbeleid is erop gericht om goed aan te sluiten bij onze publieke en private klanten, bij onze medewerkers en bij de eindgebruiker. Daarom gaan we ieder jaar met stakeholders in gesprek. We gebruiken de reflectie en behoeften van onze stakeholders om onze strategie te verbeteren. Dat kan bijvoorbeeld leiden tot nieuwe samenwerkingen, om gezamenlijke doelstellingen te behalen.

We voeren gesprekken met de stakeholders waarmee we een wezenlijke verandering kunnen maken. Dat betekent dat we niet meer deelnemen aan een aantal stakeholderinitiatieven, omdat daar voornamelijk gesproken werd over duurzaamheid, maar geen actie werd ondernomen. Dit past bij onze visie om een relevante kennispartner te worden.

Voorbeelden van samenwerkingsverbanden die wij als zinvol zien zijn het Convenant Samen Versnellen en het Asfaltkwaliteitsloket. We hebben het convenant-programma 'Samen Versnellen' in april 2019 ondertekend. We dragen bij door zeven concrete projecten in te zetten voor onderzoek naar circulariteit. De komende jaren beoordeelt een onafhankelijk team van auditors de projecten van alle betrokken partners.

Ook hebben we een actieve betrokkenheid bij het recentelijk opgerichte Asfaltkwaliteitsloket, een sectorinitiatief met het doel om asfaltinnovaties binnen de infrastructuur sector te versnellen. In het afgelopen halfjaar is één van onze duurzame asfaltmengsels 'DZOAB 50% PR' als eerste mengsel in Nederland via het asfaltkwaliteitsloket gecertificeerd. Dit asfaltmengsel wordt met minder primaire grondstoffen geproduceerd.

In de eigen organisatie hebben we op operationeel niveau met medewerkers en externe stakeholders gesproken over een

efficiëntere omgang met grondstoffen en materiaalstromen. De onderwerpen van deze dialoog waren 'slimme logistiek' en 'duurzaamheid in aanbestedingen'. Hoe realiseren we goede infrastructuur voor circulaire lokale bouwtransporten? En hoe kunnen we ons onderscheiden in aanbestedingen?

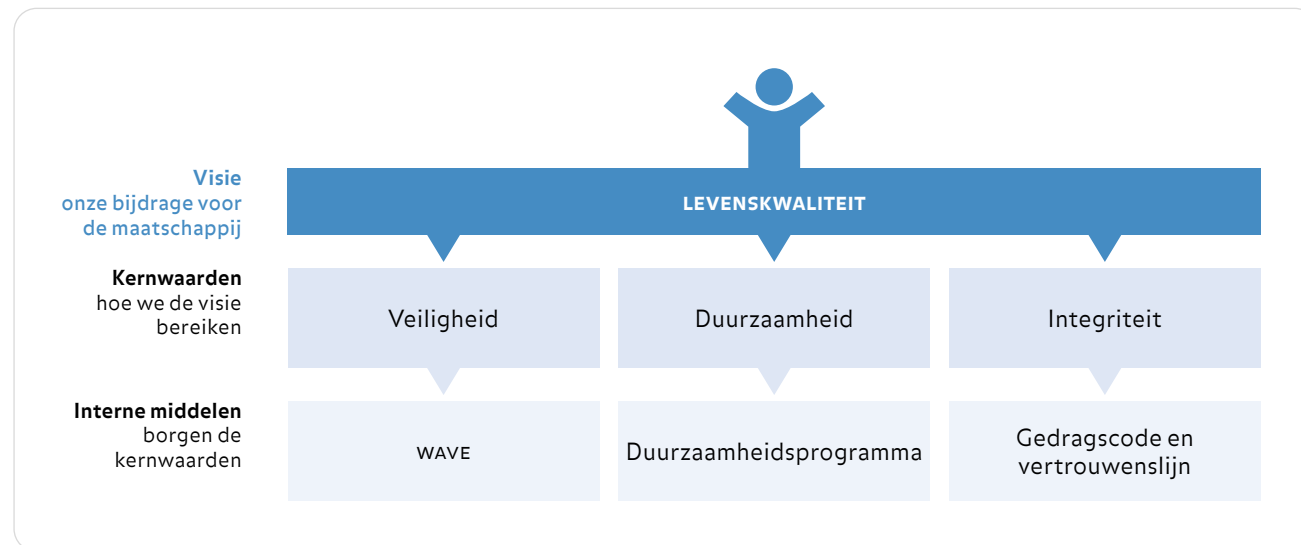
Onze medewerkers geven aan dat duurzaamheid nog meer aandacht moet krijgen in onze organisatie. We moeten onze visie beter uitleggen aan onze medewerkers en hen aanmoedigen om hier zelf mee aan het werk te gaan. Dit is uit het medewerkersonderzoek van 2019 naar voren gekomen. Daarom werken we aan zichtbaarheid op het gebied van duurzaamheid in interne en externe berichtgeving. We verwerken boodschappen over levenskwaliteit steeds meer in onze communicatie-uitingen, zoals in de arbeidsmarktcampagnes, introductiecurssussen en persberichten.

Onze ambassadeurs levenskwaliteit hebben een belangrijke rol om de aanpak en benadering van levenskwaliteit verder de

organisatie in te brengen. Zij hebben onder andere de e-learning duurzaamheidsbeleid samengesteld. In 2017 hebben we deze 8 medewerkers aangewezen als ambassadeur, waarbij zij gevraagd en ongevraagd advies geven over de toepassing van levenskwaliteit in projecten en bedrijfsvoering. Iedere ambassadeur doet dit vanuit zijn of haar expertisegebied.

Wij zijn ervan overtuigd dat iedereen goede ideeën heeft. Om goed te kunnen blijven innoveren, moeten wij onze vakmensen ondersteunen, coachen en met elkaar verbinden. Daarom is twee jaar geleden het Helix innovatieprogramma gelanceerd. Dit programma begeleidt het innovatieproces en biedt een digitaal innovatieplatform dat samenwerking en kennisdelen tussen ondernemingen stimuleert. Het is een open platform waar iedere VolkerWessels medewerker toegang tot heeft. Op deze manier kunnen we snel een grote hoeveelheid ideeën verzamelen.

Overzicht van stakeholdergroepen





Nieuwe zeesluis De bouw van de nieuwe zeesluis in IJmuiden vordert gestaag. Deze grote zeesluis wordt 500 meter lang, 70 meter breed en 18 meter diep en heeft een levensduur van 100 jaar.

In maart 2019 is één van onze ondernemingen een ideeën-campagne gestart over het verduurzamen van ons werklevens, de kantoren en het reizen naar werk. Daar kwamen 133 ideeën uit. Van kleine ideeën, over het energieverbruik, tot grote stimulerende maatregelen, zoals bonussen gerelateerd aan duurzaamheid en communicatiecampagnes over duurzaamheidsbeleid. Een aantal verder zijn uitgedacht en geïmplementeerd.

Maatschappelijke Raad van Advies

Een inmiddels vast onderdeel van het duurzaamheidsbeleid van VolkerWessels, is het jaarlijkse traject met een Maatschappelijke Raad van Advies. Afhankelijk van de behoefte en adviesvraag wordt een Raad samengesteld, die bestaat uit wetenschappers en experts die verbonden zijn aan Stichting Het Groene Brein. De Raadsleden werpen een kritische blik op het beleid en formuleren een advies, onderbouwd met wetenschappelijke inzichten. Het advies wordt in een strategische sessie besproken met onze bestuurders, waaronder de voorzitter van de Raad van Bestuur en de betreffende segmentdirecteur. Dit jaar richtte het onderwerp zich op het Bouw en Vastgoedontwikkeling segment. De Raadsleden bogen zich over het meetbaar maken van circulariteit. VolkerWessels wil circulariteit van haar projecten en producten aantoonbaar en meetbaar kunnen maken richting opdrachtgevers.

Het resultaat hiervan is een aanzet voor een drietal kpi's die gaan over meten van betontoepassingen (1), over modulair bouwen en het hergebruiken van elementen (deuren of hele betonnen vloeren (2) en over het toepassen van biobased of hoogwaardig recyclebare materialen, zoals hout en staal (3). Op de volgende twee pagina's is een reflectie en advies weergegeven van Raadsleden Andre Nijhof en Michiel Haas.

Sturing en verantwoordelijkheden

Bij een volwassen duurzaamheidsbeleid, zijn doelstellingen en kaders goed vertaald naar alle lagen van de organisatie. Dit is een professionaliseringsslag die we enkele jaren geleden in gang hebben gezet. De aandacht bij het sturen op de prestaties

“Er wordt veel gediscussieerd over definities voor circulariteit. Het is zeer waardevol dat we nu beter weten wat zinvol is om te gaan meten Jan de Ruiter – Voorzitter Raad van Bestuur

ligt altijd op het goed uitvoeren van ons werk, op een veilige, integere en duurzame manier. Onze organisatie is zo ingericht, dat we sturen op prestaties van onze ondernemingen. Het principe van 'comply or exceed' geldt: bedrijven zullen moeten voldoen aan de concerndoelstellingen, óf in overleg met de Raad van Bestuur tot individuele, beter passende doelstellingen zien te komen om zo tot een hogere prestatie te komen.

De kpi's voor onze materiële duurzaamheidsthema's staan opgenomen in de Balanced Score Card van de Raad van Bestuur. De Raad van Bestuur zorgt voor de doorvertaling hiervan naar de onderliggende directie laag. De prestaties worden ieder kwartaal besproken. Voor de ondernemingen is interne benchmarking op segmentniveau een belangrijk sturingsinstrument.

We hebben een Platform CSR (Corporate Social Responsibility) waarin duurzaamheidsbeleid besproken wordt. In 2019 is een directeur CSR aangesteld, die hieraan de leiding geeft. Naast de Directeur CSR, hebben directieleden uit de verschillende segmenten zitting in dit platform. Ook de voorzitter van de Raad van Bestuur, die duurzaamheid in zijn portefeuille heeft, is hier onderdeel van. De afdeling CSR coördineert en ondersteunt bij de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid.



“Of we het nu leuk vinden of niet, de bouw is in transitie. En transities gaan gepaard met onzekerheid, met leren hoe het anders kan en met keuzes maken over waar je op inzet. Vooral dat laatste is cruciaal. Geen enkel bedrijf heeft de uitkomst van transities ‘in control’, maar je kunt wel als bedrijf de insteek bepalen. Dit hebben wij als Raad van Advies met én voor VolkerWessels verkend.

We hebben ons gericht op keuzes over circulair ontwerpen bij het bouw- en vastgoed segment. VolkerWessels geeft het thema veel aandacht en heeft met Madaster, het materialenpaspoort per gebouw, en aansprekende projecten zoals het hoofdkantoor van Alliander in Duiven ook al de nodige oplossingsrichtingen verkend. Maar de oplossing is het probleem niet! Wat is het probleem dan wel?

We adviseren om niet primair te kijken naar afval op de bouwplaats, maar naar de grondstoffen die nodig zijn om te bouwen. Daarbij doen zich verschillende problemen voor, maar maatschappelijk gezien is de belangrijkste de CO₂-uitstoot die gepaard gaat met het bouwen met beton. Wereldwijd wordt 7% van alle uitstoot van CO₂ veroorzaakt door het gebruik van cement in de bouw. En toch is dit in veel projecten nog de normale wijze van bouwen. Voor hoe lang nog? Dat weten wij niet, maar we weten wel dat alle voortekenen erop wijzen dat dit een impactvolle transitie van de bouw gaat worden. Dan kun je maar beter voorop lopen door duidelijk te maken wat je insteek is en dat je samen met bondgenoten naar oplossingen wilt zoeken. Toekomstgericht ondernemen noemen we dat”.

Andre Nijhof
Hoogleraar Sustainable
Business & Stewardship,
Nyenrode Business
Universiteit

Zorg dat je voorop loopt in de aankomende transitie, die impactvol gaat zijn voor de bouw

ANDRE NIJHOF



Michiel Haas
Emeritus Hoogleraar
Materials & Sustainability,
TU Delft

“Wat mij opviel tijdens de gesprekken met de verschillende medewerkers en directieleden is dat zij open staan voor vernieuwingen en innovaties. Zij passen dit vaak ook op kleine schaal al toe. Iemand zei: ‘We doen veel dingen en als het dan iets wordt, dan vinden we het heel gewoon en roepen dat niet van de daken.’ Dat is jammer. Een groot bedrijf als VolkerWessels moet voortdurend aan vernieuwingen werken om daadkrachtig in de toekomst te kunnen blijven. Je kunt je niet veroorloven de aansluiting te missen.

Het traject met een Maatschappelijke Raad van Advies is een prachtig voorbeeld van hoe VolkerWessels met vernieuwingen omgaat. Zichtbaar belangstellend, openstaand, maar niet persé voorop hoeven lopen. De kracht van de vele ondernemingen ligt in de verscheidenheid: VolkerWessels heeft zelf veel in huis. Dat betekent dat zij heel goed enkele speciale ontwikkelingen in de markt kan stimuleren, zelfs zelf uitvoeren, zonder daar heel moeilijk over te doen. Gewoon doen.

Het zou zo mooi zijn als VolkerWessels durft uit te spreken dat ze een ambitieus programma hebben om circulair te worden. Of misschien niet meteen uitspreken, maar gewoon doen. Maak een ambitieus intern programma. Bijvoorbeeld, ontwikkel volledig biobased huizen en laat zien dat je dit kunt. Net als met de cementvervangers. Het kan al, bovendien gaat de vraag onvermijdelijk komen vanwege de enorme CO₂ impact van cement. De politieke vraag is er, de markt vraag is nog maar mondjesmaat. Maar wees er klaar voor en meldt dan ‘Wij hebben er al tig jaar ervaring mee.’ Wat zou dat mooi zijn... en doe intussen de dingen waar je goed in bent”.

Wees voorbereid door een ambitieus circulair programma op te stellen

MICHIEL HAAS

Duurzaamheidsthema's



GEZONDHEID

De aandacht voor gezondheid in de gebouwde omgeving neemt toe

Als ontwikkelaar en bouwer kunnen we invloed uitoefenen op de gezondheid van het binnen- en het buitenmilieu. Denk bijvoorbeeld aan het ontwikkelen van levensloopbestendige woningen, het zorgen voor een goede luchtkwaliteit in huizen en kantoren en het verminderen van uitstoot van fijnstof door het type asfaltmengsel. Onze werkzaamheden brengen risico's met zich mee: op de bouwplaats, in de auto, maar ook op kantoor. VolkerWessels voert actief beleid op het gebied van een sterke veiligheidscultuur. We doen er alles aan om veilig werken onder de aandacht te brengen.

Zaagtraining Medewerkers volgen een training over veilig zagen.

Van aanspreken naar afspreken

Bij veilig werken is het van belang dat we elkaar durven aanspreken en dat we accepteren dat we aangesproken worden. Dit is het centrale thema voor 2019 geweest. Aan veiligheid doen wij geen concessies. Openheid over veilig werken moet normaal zijn.

Ons veiligheidsbeleid richt zich op de cultuur van werken. We hebben een sterk fundament gelegd voor een eenduidig veiligheidsbeleid binnen VolkerWessels. We hanteren duidelijke regels op de bouwplaats en werken aan handhaving ervan. We maken het onderwerp zichtbaar door het veiligheidsprogramma WAVE (Wees Alert! Veiligheid Eerst!).

WAVE 2.0

Sinds 2018 hebben we ons veiligheidsbeleid verder aangescherpt, met als doel om tot betere veiligheidscijfers te komen en om onze veiligheidscultuur te versterken. Dit houdt in dat we jaarlijks een veiligheidsagenda opstellen met onze prioriteiten.

In samenwerking met onze ondernemingen en het Veiligheidsplatform, hebben we het afgelopen jaar de agenda

bepaald: WAVE 2.0. We vinden dat het WAVE-programma meer moet zijn dan de veiligheidsfilosofie en de belangrijkste afspraken. Daarom hebben we het programma aangescherpt met de onderwerpen 'introductie' en 'opleiding van medewerkers'.

Dit zijn de speerpunten van WAVE 2.0:

1. Introductie en opleiding van medewerkers
2. Vergroten veiligheidscultuur
3. Gezond meldklimaat
4. Betere analyses van (bijna-)ongevallen

Introductie en opleiding van medewerkers

Het is al jaren een vast onderdeel dat iedere nieuwe VolkerWessels medewerker een scholingsprogramma over veiligheid volgt bij de indiensttreding. De medewerker volgt

een instructie over de WAVE-app en bekijkt de VolkerWessels Veiligheidsfilm. Dit jaar is hier aan toegevoegd, dat alle uitvoerders, naast de gebruikelijke opleiding 'Veiligheid Checklist Aannemers', een extra cursus volgen die ingaat op het gedrag. Deze 'Brain Based Safety' cursus zal door middel van het 'train-de-trainer principe' worden uitgerold in het komende jaar. De trainer leidt andere werknemers op en leert ze tegelijkertijd om anderen te trainen.

De Generieke Poort Instructie (GPI) wordt verplicht afgenomen bij alle medewerkers die op bouwplaatsen komen. Ook organiseren we jaarlijks onze eigen Veiligheidsdag, waarvoor deelname voor alle binnen- en buitenmedewerkers verplicht is.

Een punt van aandacht is het verder versterken van de rol van de Veiligheid & Gezondheids-coördinator uitvoeringsfase. De V&G-coördinator uitvoeringsfase moet onder andere toezien op het juist toepassen van de maatregelen op de bouwplaats. Ook zorgt hij of zij dat iedere persoon op de bouwplaats de juiste voorlichting krijgt. Hij of zij dient ook het V&G-plan en het dossier aan te passen, als de voortgang van het project daar aanleiding toe geeft. Tot slot is het ook zijn of haar taak om te zorgen dat alleen bevoegde mensen de bouwplaats mogen betreden.

Uit analyses van (bijna-)ongevallen en incidenten over het afgelopen jaar constateren we dat deze rol niet altijd goed wordt ingevuld. Dit heeft geresulteerd in een e-learning V&G-coördinatie uitvoeringsfase voor projectleiders, uitvoerders en werkvoorbereiders. De e-learning is eind 2019 bij de ondernemingen in het Bouw en Vastgoedontwikkeling segment uitgerold. De ondernemingen uit de overige segmenten volgen in 2020.

Vergroten veiligheidscultuur

'Aanspreken en afspreken' is waar ons veiligheidsbeleid om draait. Deze twee onderwerpen moeten verankerd raken in onze bedrijfscultuur. We merken dat we alleen een volgende stap kunnen maken, als we open zijn over onveilige situaties.

Doelstellingen 2020

- IF-rate < 3,5
- Versterking van de veiligheidscultuur
- Verdere uitrol van centrale registratie ongevallen
- Oderaannemers betrekken bij WAVE
- WAVE en Samen Slimmer Bouwen als elkaar versterkende programma's
- Actieve medewerking aan ontwikkeling van producten volgend uit de Governance Code Veiligheid in de Bouw

3 GOOD HEALTH AND WELL-BEING



11 SUSTAINABLE CITIES AND COMMUNITIES



Openheid over veilig werken is daarom verwerkt in onze communicatie richting medewerkers. We hebben het thema verwerkt in het veiligheidsspel en de ondersteunende video. Dit is tijdens de Veiligheidsdag 2019 gespeeld. Ook in de Veiligheidskrant is het onderwerp uitgebreid behandeld. Om de doelgroep te bereiken, is de krant verspreid op de vestigingen en op grote projectlocaties.

Veiligheidsladder

Een instrument om te werken aan de veiligheidscultuur is de Veiligheidsladder. Een certificaat op de Veiligheidsladder toont aan in hoeverre veiligheid een deel uitmaakt van het handelen van mensen en de cultuur van de organisatie. De Veiligheidsladder heeft vijf treden, waarbij een organisatie op trede 5 veiligheid volledig in de bedrijfsprocessen geïntegreerd heeft.

We hebben ons tot doel gesteld, dat een groot deel van onze ondernemingen uiterlijk 2022 minimaal conform trede 3 van de Veiligheidsladder werken. Een groot gedeelte zal zelfs trede 3 certificeren. Trede 3 staat voor 'berekenend: we hebben het systeem op de plaats'. De meeste ondernemingen binnen de segmenten Infrastructuur en Energie & Telecom zijn per 2020 gecertificeerd op trede 3. Een aantal bedrijven opereert al volgens trede 4, wat staat voor: 'veiligheid heeft een hoge prioriteit, zit in alle vezels van het bedrijf'.

Binnen het Bouw en Vastgoedontwikkeling segment geldt per 2020 dat alle ondernemingen moeten werken volgens trede 2. Dat betekent dat er actie wordt ondernomen nadat een ongeval heeft plaatsgevonden. We zien dat daar nog vervolgstappen noodzakelijk zijn om meer richting trede 3 van de veiligheidsladder te gaan. Daar zetten we ons de komende jaren voor in.

Handhavingsbeleid

Wanneer collega's onveilig handelen, nemen we maatregelen. Ze krijgen bijvoorbeeld een schriftelijke of mondelinge waarschuwing. Alleen als iemand na meerdere waarschuwingen bewust doorgaat met onveilig handelen, waardoor de persoon

Veiligheidswaarden	
Kernwaarde	
Veiligheid	Ik werk veilig of ik werk niet
Waarden	
Consequent	Veiligheid is onderdeel van alles wat we doen
Verantwoordelijk	Ik ben verantwoordelijk voor mijn eigen veiligheid en die van anderen
Leerbereid	Ik wil leren van ongevallen en bijna-ongevallen
Open	Ik spreek anderen aan op onveilig gedrag en veiligheid

zelf en collega's in gevaarlijke omstandigheden hun werk moeten doen, kan ontslag het gevolg zijn. Het handhavingsbeleid is ingericht op het goed naleven van de veiligheidsregels. Sinds twee jaar is het handhavingsbeleid in werking. Dit gaan we volgend jaar evalueren, om verbeterpunten in kaart te brengen. We richten ons dan met name op de praktische toepasbaarheid van het beleid.

Gezond meldklimaat

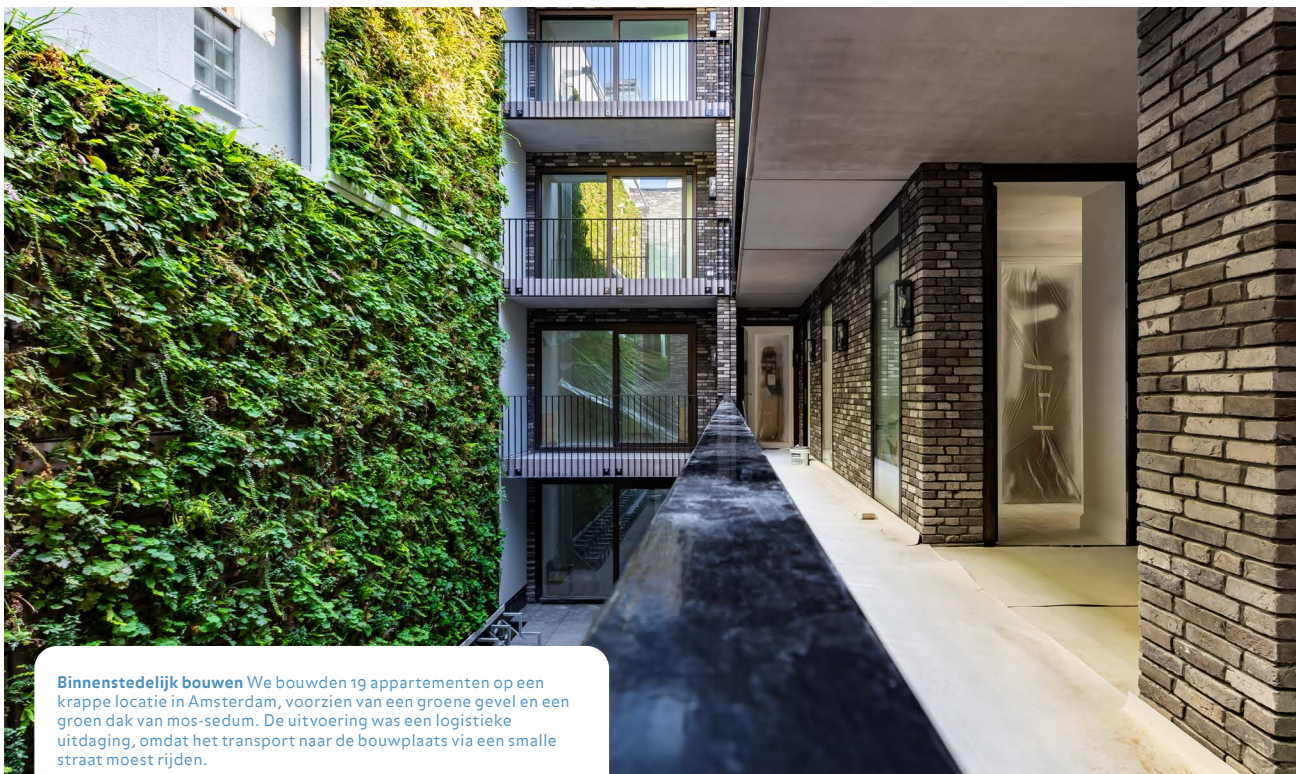
Goed inzicht in de risico's en de oorzaken van ongevallen valt op staat met een gezond meldklimaat. Het is belangrijk dat medewerkers altijd melding doen van een onveilige situatie, zodat we snel kunnen handelen om ongevallen te voorkomen.

Veiligheidsregels	
	Gebruik de voorgeschreven persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM's)
	Zorg voor veilige afzetting bij de werkplek
	Gebruik de juiste (goedgekeurde) arbeidsmiddelen en gereedschappen
	Zorg voor een opgeruimde werkplek
	Doe een LMRA (Laatste Minuut Risico Analyse)
	Niet werken of rijden onder invloed van alcohol en/of drugs
	Niet roken buiten de daarvoor bestemde gebieden

Dit noemen we MOHS-meldingen (melding onveilige handeling en/of situatie).

We weten dat niet alle onveilige situaties gemeld worden. Met name als een onveilige handeling of situatie zonder gevolgen afloopt, denken medewerkers er niet automatisch aan, om daar een melding van te maken. Daarom streven we in de periode 2020 naar een stijging van de MOHS-meldingen. Het doel is 10% stijging ten opzichte van 2019 per onderneming.

We vinden een positieve benadering belangrijk. Daarom belonen we ieder kwartaal de beste MOHS-meldingen. Hoe dit beloningsbeleid wordt ingevuld, bepaalt iedere onderneming



Binnenstedelijk bouwen We bouwden 19 appartementen op een krappe locatie in Amsterdam, voorzien van een groene gevel en een groen dak van mos-sedum. De uitvoering was een logistieke uitdaging, omdat het transport naar de bouwplaats via een smalle straat moest rijden.

zelf. Daarnaast belonen we ieder kwartaal op concernniveau de beste MOHS-melding uit de WAVE-app. Het uitdelen van een pluim stimuleert het veiligheidsgedrag bij mensen op een positieve manier.

Directiebezoek op de bouwplaats

Een veilige werkomgeving begint met een cultuur waarbinnen veiligheid intrinsiek als belangrijk wordt ervaren. Beginnend bij de Raad van Bestuur en eindigend op de bouwplaats. In 2018 zijn we begonnen met de management betrokkenheidsbezoeken waarbij het thema veiligheid centraal staat. Alle statutaire directies en RvB leden zijn verplicht deze bezoeken af te

leggen. Registratie vindt plaats in de WAVE app zodat we een goed beeld hebben van het aantal afgelegde bezoeken en – belangrijker – de lessen die we hieruit kunnen leren.

Beter inzicht

We krijgen steeds beter inzicht waarom ongevallen plaatsvinden. Alleen als we dat weten, kunnen we bepalen hoe we het risico op een ongeval zo klein mogelijk kunnen maken. De WAVE-app geeft ons inzicht in de verbeterpunten rondom veilig werken.

Om tot goede doelstellingen te komen, moeten de cijfers betrouwbaar en compleet zijn. We hebben het afgelopen jaar daarom veel energie gestoken in het beter en completer krijgen van de veiligheidscijfers. Dit hebben we gedaan door de WAVE-app op onderdelen grondig aan te passen.

Nu is het bijvoorbeeld mogelijk om de ongevallen specifiek te classificeren. Er zijn namelijk grote verschillen tussen een EHBO-ongeval, een ongeval met medische behandeling of een ongeval met verzuim. Op deze manier krijgen we beter inzicht in de ernst van de ongevallen met bijbehorende gevolgen. Met deze informatie kunnen we preciezer sturen op de achterliggende oorzaken, zodat ernstige ongevallen beter voorkomen kunnen worden. Het is sinds dit jaar ook mogelijk om een real-time dashboard op te vragen in de WAVE-app. Dit Dashboard Veiligheid toont real-time statistieken van de afgelopen periode. Op deze manier wordt data nuttige informatie.

“Alle Nederlandse ondernemingen zullen vanaf 2020 gebruikmaken van de WAVE-app

Alle Nederlandse ondernemingen zullen vanaf 2020 volledig gebruikmaken van de WAVE-app. We zijn in 2019 al overgestapt naar maandelijkse WAVE-rapportages in plaats van per kwartaal. Op die manier kunnen we sneller ingrijpen. De prestaties die het Dashboard Veiligheid laat zien, bieden het gewenste aanvullende inzicht op de bestaande rapportage- en sturingscyclus van VolkerWessels. Dit dashboard wordt door de directies van alle organisatielagen gebruikt.

Een voorbeeld van een maatregel die we hebben genomen naar aanleiding van een ongeval, is dat binnenstaanders die uit een steiger vloer steken minimaal één meter hoog moeten zijn.



* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie [pagina 81](#).

Deze aanpassing hebben we gedaan, nadat een collega bij een val pijnlijk terecht is gekomen op een te laag afgestelde binnenstaander. Er is een WAVE-alert uitgestuurd met de onmiddellijke aanpassing van de regels tot gevolg.

Ongevallenfrequentie (IF-rate)

We drukken onze prestatie op het gebied van veiligheid uit in de KPI 'ongevallenfrequentie', ook wel IF-rate genoemd. Dit toont het aantal bedrijfsongevallen met verzuim per 1 miljoen gewerkt uren. Onze 2020-doelstelling is een IF-rate van < 3,5. In 2019 hebben 87 ongevallen met verzuim plaatsgevonden. Dit resulteert in een IF-cijfer van 3,3. Dit is een daling van 28% ten opzichte van 2018, toen was de IF-rate 4,6. De daling is te zien bij alle segmenten. Met dit resultaat hebben we de doelstelling 2019, een IF-rate van 4,1 behaald. Als we deze lijn doortrekken dan lijkt de doelstelling voor 2020, een IF-rate van < 3,5 haalbaar. Het aantal ongevallen met verzuim is niet eerder zo laag geweest. Daar zijn we tevreden over. Uit analyse van de ongevallen met verzuim blijkt dat struikelen, uitglijden en verstappen het vaakst voorkomt. Daarom is heeft het thema van de Veiligheidsdag 2020 betrekking op deze drie oorzaken.

Waar het voor ons echt om gaat, is het 'verhaal' achter de IF-rate. Door middel van de real-time registratie in onze WAVE app hebben wij dagelijks een actueel overzicht van de stand van zaken op het gebied van veiligheid, inclusief de diverse oorzaken van de ongevallen. Dit is met name belangrijk om snel te kunnen leren en daarmee toekomstige gelijksoortige ongevallen uit te sluiten.

Veiligheid in de keten

In de Governance Code Veiligheid in de Bouw (GCVB) werken opdrachtgevers en opdrachtnemers samen om de veiligheid in de gehele keten te verbeteren. De aanbevelingen uit het onderzoeksrapport 'Bouwen aan constructieve veiligheid' van de Onderzoeksraad voor Veiligheid, worden geïmplementeerd

“Waar het voor ons echt om gaat is het 'verhaal' achter de IF-rate



The Green Village The Green Village is een proeftuin voor duurzame innovaties. Het terrein in Delft is ingericht als soort laboratorium waar bewoners, bedrijven uit de bouwsector en de TU Delft samenwerken. VolkerWessels test hier een aantal innovaties zoals het bouwmaterial Circuton, dat bestaat uit 100% recycled beton, afkomstig van het beton dat vrijkomt bij sloopwerkzaamheden.



Veiligheidsagenda De Veiligheidsagenda van 2019 stond in het teken van het thema: Van aanspreken naar afspreken.

binnen de organisatie. We hebben actief deelgenomen aan de diverse werkgroepen in de branche. De branchesamenwerking heeft geleid tot een aanpak op het gebied van (veiligheids-)regie, constructieve veiligheid en lerend vermogen. Naar aanleiding van de uitkomsten is er een eigen interne werkgroep gevormd, die concrete invulling zal geven aan dit rapport.

Naast deze nieuwe keteninitiatieven geven we structureel aandacht aan de andere initiatieven van de GCVB, zoals de Generieke Poortinstructie, die per 1 april 2019 van kracht is. Ook Veiligheidsgedrag in Aanbestedingen en de Uniforme Meldapp zijn zaken, waarvan we in 2020 gaan starten met de voorbereiding van de implementatie.

Een mooi voorbeeld van het creëren van veiligheidsbewustzijn in de omgeving, is dat we bij een project in Wolsum, samen met Tennet, in de vroege ochtend fietslampjes uitdeelden aan passerende (brom)fietsers. Dit werd gedaan om hen erop te wijzen hoe belangrijk het is, om gezien te worden in het verkeer. Zeker in de buurt van bouwwerkzaamheden, waar bouwverkeer rijdt.

Verantwoordelijkheden

Het Veiligheidsplatform van VolkerWessels is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het veiligheidsbeleid en het monitoren van de prestaties van onze bedrijven. Het Platform Veiligheid wordt voorgezeten door de voorzitter van de Raad van Bestuur en rapporteert en adviseert de Raad van Bestuur.

Veiligheid in het kort

Highlights 2019

- Toevoeging van gedragstraining 'Brain Based Safety'
- Beloningsbeleid 'Melding Onveilige Handeling en/of Situatie' (MOHS)
- Grondige aanpassing WAVE-app

Uitdagingen 2019

- Cultuur van aanspreken naar afspreken
- Rol Veiligheid & Gezondheids-coördinator uitvoeringsfase
- Verbeteren werken conform de Veiligheidsladder

Acties 2020

- Alle ondernemingen werken met de WAVE-app
- Evalueren handhavingsbeleid
- Voorbereiding implementatie Veiligheidsgedrag in Aanbestedingen en de Uniforme Meldapp

Het Platform Veiligheid geeft opdracht tot ongevalsonderzoek, bepaalt of er een WAVE-alert wordt uitgestuurd en stelt vast welke verbeteracties naar aanleiding van de ongevalsonderzoeken moeten worden doorgevoerd. Daarnaast verzorgt dit platform de dagelijkse uitvoering van het interne veiligheidsprogramma WAVE. Veiligheid is onderdeel van de beloningen van het management en de directies.

NATUURLIJKE OMGEVING

In de toekomst die wij voor ons zien, circuleren materialen continu

De stip op de horizon voor VolkerWessels is, dat we alle projecten en producten volledig circulair kunnen bouwen. De natuurlijke omgeving wordt versterkt, doordat natuur beter geïntegreerd is in de gebouwde omgeving. We maken werk van de energietransitie door onze materieel, ons wagenpark en onze eigen innovatieve concepten te verduurzamen. We streven een positieve impact na door het ontwikkelen van nieuwe energieneutrale (of -positieve) concepten, bijvoorbeeld op het gebied van woning- en utiliteitsbouw of innovaties zoals verwarming door middel van lage temperatuur aardwarmte.

Cadzand In Cadzand bouwden we een bijzondere duinovergang van de boulevard naar het strand, het strandpaviljoen en de zee. Strandgangers lopen nu over een houten promenade en een uitkijkpunt via een brede houten trap naar het strand.

Stap voor stap kringlopen sluiten

In de bouwsector worden grote hoeveelheden grondstoffen gebruikt. Dit zijn meestal primaire, kostbare en soms schaarse grondstoffen. Maar te weinig grondstoffen worden bij einde levensduur op een hoogwaardige manier hergebruikt of gerecycled. We moeten naar een bouwsector toe, waarbij grondstoffen circuleren in kringlopen.

Als inkoper, opdrachtgever en ontwerper hebben we veel invloed op het grondstoffengebruik. Dit gebruiken we als kracht om gebouwen en infrastructuur circulair te maken. We willen bijdragen aan het sluiten van de grondstoffenkringlopen door anders te ontwerpen en in te kopen, daarnaast willen we ons hiermee onderscheiden op de markt. Om werk te maken van onze ambitie is, naast een visie op circulair ontwerpen, ook kennis en kunde van onze mensen nodig. Ook moeten we meer ervaring opdoen in projecten.

Een prachtig voorbeeldproject van circulair bouwen is Glaskring op Strijp-S in Eindhoven. Daar gaan we 20 woningen bouwen met hergebruikte materialen en producten. Hiervoor

worden onder andere materialen gebruikt, die vrijkomen uit slooprojecten van de woningcorporatie. Dit project is een samenwerking met partners Woonbedrijf, Architect Inbo, 12N urban matters, Baetsen en Van Liempd. We hebben dit jaar gewerkt aan de ontwikkeling van de woningen en de voorbereiding van de bouw. De woningen worden in 2020 gebouwd.

Ons beleid

Circulair bouwen gaat over verschillende onderdelen, bijvoorbeeld: Hoe circulair zijn de materialen die in het ontwerp zijn toegepast? Hoe eenvoudig is een object weer te demonteren? En wat is er nog mogelijk met de toegepaste materialen of elementen als zij weer vrijkomen bij einde levensduur?

Ons beleid richt zich op vier onderdelen:

1. Duurzaam materiaalgebruik, omdat we het aandeel secundair materiaal willen vergroten.
2. Circulaire ontwerpstrategieën, omdat elementen en materialen bij einde levensduur dan beter geschikt zijn voor hergebruik.
3. Materialenpaspoort met een circulariteitsindex, zodat informatie over grondstoffen in gebouwen en objecten wordt vastgelegd.
4. Goede omgang met onze reststromen, om afvalscheiding en hoogwaardig hergebruik te verbeteren.

Grondstoffengebruik

Het kost veel energie om de grondstoffen te winnen en te verwerken tot bruikbare producten. We willen stapsgewijs het aandeel hernieuwbare en hergebruikte materialen in onze bouwdelen vergroten. Denk hierbij aan het hergebruiken van materialen die vrijkomen uit installaties, buizen, kabels, gevels en vloeren. De vier grootste grondstoffenstromen van VolkerWessels zijn: hout, beton, staal en asfalt. Hieronder is per grondstofstroom uitgewerkt wat de ontwikkelingen zijn.

Asfalt

Voor asfalt geldt dat we goede stappen zetten in het verduurzamen van de mengsels. Dat wil zeggen dat we steeds meer asfalttypen ontwikkelen met een hoog aandeel gerecycled asfalt, wat ook wel asfaltgranulaat wordt genoemd. We hebben de afgelopen jaren aanpassingen gedaan aan een aantal asfaltcentrales, om ervoor te zorgen dat we deze duurzamere mengsels op grote schaal kunnen produceren.

Een mooi voorbeeld van een project waarbij we duurzaam asfalt hebben aangebracht, is op de Nieuwe Leeuwarderweg in Amsterdam. Daar hebben we horizontale recycling gerealiseerd. De bestaande deklaag hebben we 's ochtends gefreesd en deze is vervolgens in de avond van dezelfde dag als een nieuwe geluidsreducerende deklaag aangelegd.

Doelstellingen 2020

- Afvalscheidingspercentage omhoog naar 100% hoogwaardige toepassing
- Volledig hergebruik in hoogwaardige toepassing: 97% recycling
- 25% minder afvoer afval per euro omzet ten opzichte van 2014
- Reductie van inkoop grondstoffen, ten opzichte van 2014:
 - 25% minder primair houtinkoop
 - 25% minder primair staalinkoop
 - 25% minder primair betoninkoop
 - 10% minder inkoop primaire asfaltgrondstoffen
 - 100% duurzame houtinkoop

6 CLEAN WATER AND SANITATION



12 RESPONSIBLE CONSUMPTION AND PRODUCTION



9 INDUSTRY, INNOVATION AND INFRASTRUCTURE



“Circulaire woningen ontwikkelen is een nieuwe uitdaging. Daarom doen we dat bij de Glaskring op Strijp-S samen. Door oude werkwijzen los te laten heeft iedereen een eigen bijdrage en leren we heel veel van elkaar. Zo kunnen we het echt gaan warmmaken”

Marieke van den Wijngaard
(Woonbedrijf)

Rechts: Danny Thijssen
(bewoonster Glaskring)



Voor bedrijventerrein Schiphol Trade Park in Hoofddorp pasten we voor het eerst 100% gerecycled asfalt op grote schaal toe in de onder-, tussen- en deklaag van de asfaltweg. In vergelijking met een reguliere asfaltconstructie is hiermee 75% CO₂-uitstoot bij de productie van het asfalt bespaard.

Een uitdaging bij het ontwikkelen van een nieuw asfaltmengsel is dat er een lang proces van goedkeuring aan vooraf gaat. In het afgelopen halfjaar is het gelukt om één van onze duurzame asfaltmengsels, 'DZOAB 16 met 50% PR', succesvol gekeurd te krijgen. DZOAB staat voor Duurzaam zeer open asfaltbeton. ZOAB asfalt vermindert het verkeersgeluid. Voor dit type asfalt is hergebruik van asfaltgranulaat van 50% nieuw. We hebben dit op grote schaal toegepast op de A7 en de A37 in het project Groot Onderhoud Noord-Nederland Oost. Normaal gesproken hebben alleen tussen- en onderlaagmengsels een hoog percentage hergebruikt materiaal.

Ondanks dat we duurzame mengsels beschikbaar hebben, leggen we deze niet zoveel aan als dat we zouden willen. Het percentage hergebruik van asfaltgranulaat in asfaltproducten was in 2019 43%. Dit is een stijging van 2% ten opzichte van 2018. Dit komt doordat het enerzijds tegenwoordig technisch steeds beter mogelijk is om hogere percentages asfaltgranulaat te verwerken in onze asfaltmengsels en anderzijds door productinnovaties. Zo is het mogelijk geworden om de onder- en tussenlagen van het asfalt uit 100% asfaltgranulaat te realiseren. Daarnaast is het voor het asfalttype ZOAB (zeer open asfalt beton) nu mogelijk om 50% asfaltgranulaat te verwerken, waar dit voorheen tot maximaal 25% kon. Ook zijn er andere type deklagen ontwikkeld met meer dan 50% asfaltgranulaat, waar conventioneel geen of maximaal 40% asfaltgranulaat in werd verwerkt. De vraag naar deze mogelijkheden komt nog niet vaak terug in de selectiecriteria van onze opdrachtgevers. Zij kiezen wel steeds vaker voor asfaltmengsels van ons Highly Ecologic Recycling Asphalt System (HERA). Met dit HERA-System kan asfalt vijf keer vaker worden

gerecycled. We gaan door met het ontwikkelen van duurzamere mengsels en verwachten dat het recyclingpercentage in de komende jaren gaat stijgen.

Beton

De grondstof beton, en dan met name het bestandsdeel cement, heeft nu nog een lage circulaire potentie. Dit komt omdat hoogwaardig hergebruik van beton nog niet goed mogelijk is. De benodigde technieken hiervoor zijn nog in ontwikkeling. Het wordt dus meestal laagwaardig gerecycled: betonpuin wordt bijvoorbeeld gebruikt als funderingslaag voor wegen. We willen ons daarom richten op de losmaakbaarheid van betonnen elementen, zodat deze kunnen worden hergebruikt. Daarnaast richten we ons op het verminderen van materiaalgebruik en onderzoeken we het gebruik van andere betonsamenstellingen. Soms is het namelijk mogelijk om minder beton toe te passen, als we anders ontwerpen.

We passen vooral veel beton toe bij onze infrastructurele projecten en voor de constructies van gebouwen. VolkerWessels werkt samen met verschillende partijen in de betonketen – in het kader van het ondertekende Betonakkoord – om ontwerprichtlijnen te ontwikkelen, zodat betonnen elementen beter hergebruikt kunnen worden.

Het verzamelen van gegevens over betonmengsels is best een uitdaging, doordat we hier ook leveranciers voor nodig hebben. We hebben onze gegevens dit jaar uitgebreid met een van onze eigen ondernemingen uit het Bouw en Vastgoedontwikkeling segment. Met meer data krijgen we beter inzicht in onze prestaties. Als gevolg daarvan zien we een daling van het percentage secundair materiaal dat verwerkt is in betonproducten. In 2019 was dit 3%. Het nadeel is dat het een vertekend beeld over de trend geeft. Wanneer we het cijfer van 2019 namelijk vergelijken met de oude scope, dan is een grote stijging van het percentage secundair materiaal te zien.

Over het algemeen kunnen we stellen dat opdrachtgevers het afgelopen jaar in relatief weinig projecten hebben gevraagd om duurzame betonmengsels. Tegelijkertijd groeit de aandacht



Verplaatsbare houtmodules Dit schoolgebouw in Amsterdam is gemaakt uit verplaatsbare houtmodules en opende in de eerste week van februari 2019 haar deuren.

voor duurzaam beton. Een kleine groep opdrachtgevers stimuleert de toepassing van duurzame betonmengsels of verplicht dit zelfs. Een voorbeeld van een project waarin we duurzaam beton hebben toegepast is het project Amare. Voor dit project hebben we veel beton van de bestaande kelder kunnen hergebruiken.

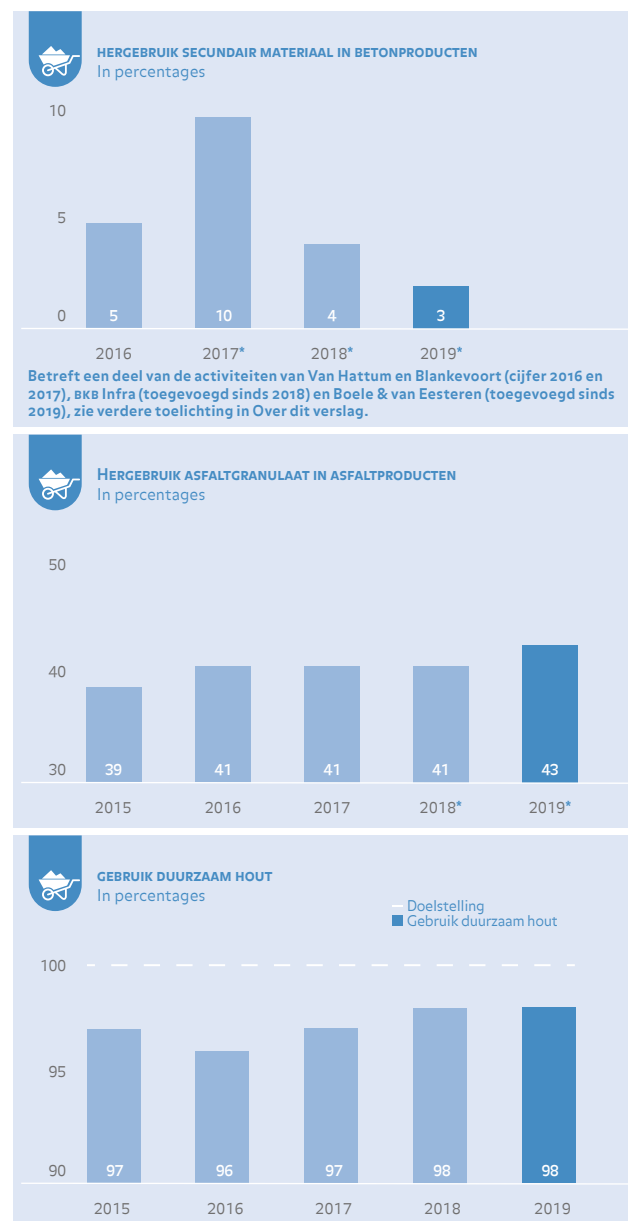
Staal

Het kost veel energie om staal te maken, omdat staal bij hoge temperaturen wordt geproduceerd. Maar op het gebied van circulariteit scoort staal goed, omdat oneindige recycling met hetzelfde kwaliteitsniveau technisch mogelijk is. Ook bestaat er veel potentie voor demontabel ontwerp, omdat objecten zoals een stalen balk hier zich bijvoorbeeld goed voor lenen. Het is momenteel niet eenvoudig om staal hoogwaardig te hergebruiken. Dit heeft te maken met de garantie voor dezelfde functie, zoals draagkracht. Om een bepaalde draagkracht te kunnen garanderen is het nodig om het 'oude' staal eerst te testen. Dat is een ingewikkeld proces dat veel tijd in beslag neemt. Het laagwaardig hergebruik van staal is wel goed mogelijk. In dat geval wordt de oorspronkelijke functie niet volledig behouden. Zo is bijvoorbeeld in het stedenbouwkundig plan bij het gebiedsontwikkelingsproject Kabeldistrict Delft vastgesteld dat de stalen draagbalken hergebruikt worden. Deze worden verwerkt in de straten.

Houtbouw

Hout is een grondstof die breed ingezet kan worden. Het kan een oplossing bieden voor CO₂- en stikstof-reductie, energiebesparing en grondstofuitputting. Omdat hout een hernieuwbare grondstof is – en CO₂ opslaat –, zien wij een grote rol van hout in de toekomstige gebouwde omgeving. Als we met hout bouwen, dan doen we dat doen we dat in vrijwel alle gevallen met FSC of PEFC gecertificeerd hout. Als partner van FSC Nederland willen we alleen maar hout toepassen dat komt uit duurzaam gecertificeerde bossen.

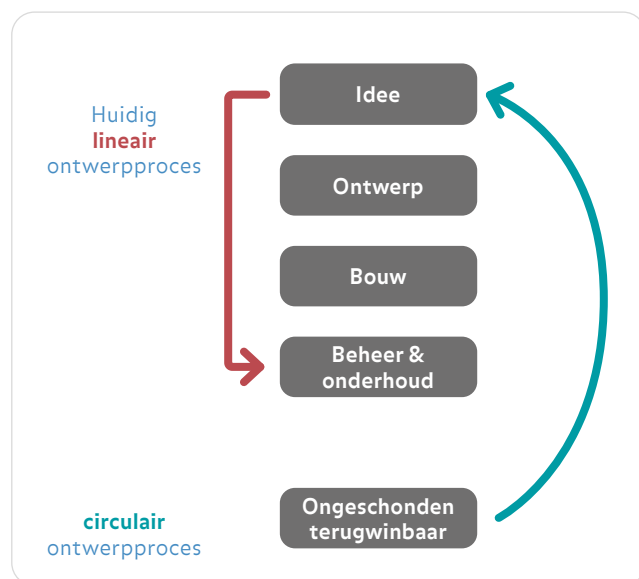
* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 81.



In 2019 is in Amsterdam-Noord een uniek schoolgebouw voor basisonderwijs opgeleverd. Het gebouw is gemaakt uit verplaatsbare houtmodules. Hierdoor is het gebouw geschikt voor de verhuizing als de definitieve kavel voor de school over enkele jaren vrij komt. Voor dit project is nauw samengewerkt met SEARCH Architecten en de school Klein Amsterdam. Een succes dat alleen behaald kon worden door een gelijke 'mindset' van alle betrokkenen.

Ook prefabricage biedt kansen voor het verbeteren van circulariteit van een gebouw, omdat er op elementniveau wordt gewerkt. Materialen worden namelijk van tevoren in een fabriek of werkplaats tot elementen gefabriceerd. De potentie hier ligt bij het toevoegen van droge verbindingen, zoals schroeven, om de elementen 'losmaakbaar' te houden.

Een lineair ontwerpproces verloopt van boven naar beneden, in onderstaande figuur. Bij een circulair proces ontwerpproces denken we 'achterstevoren', door te beginnen bij na te denken over hoe materialen van een object of product ongeschonden terugwinbaar zijn.



Denk hierbij aan gevels en daken. Daarna worden deze elementen naar de bouwplaats vervoerd om daar te worden verwerkt. Het afgelopen jaar hebben we prefab houten daken geleverd voor een renovatieproject van Klein Driene in Hengelo, in samenwerking met Nijhuis Bouw. Het bijkomend voordeel van houten prefab dakelementen, is het sneller en veiliger verlopen van de renovatie. Dit komt doordat de productie dan minder afhankelijk is van regen en wind.

Circulaire ontwerpprocesstrategieën

Het volgende punt van ons beleid richt zich op het ontwerp, omdat we daar een groot verschil kunnen maken in het beter laten circuleren van materialen. In de ontwerpfase wordt namelijk bepaald hoe constructies worden vormgegeven en welke materialen nodig zijn om een bepaalde levensduur te garanderen. Ook wordt overwogen hoe diverse elementen aan elkaar verbonden worden en of deze weer eenvoudig los te

halen zijn. Tot slot wordt in deze fase ook vooruitgedacht naar de beheer- en onderhoudsfase. De meest effectieve manier om materialen op een hoogwaardige manier te hergebruiken is, door hier in het ontwerp rekening mee te houden.

We doen steeds meer ervaring op met circulair bouwen. Anders ontwerpen betekent meer vooruit denken, zodat in plaats van een lineair ontwerpproces een circulair ontwerpproces ontstaan (zie onderstaande afbeelding). De kennis die we opdoen delen we ook. We gaven een training over circulair ontwerpen aan het ontwerpteam, projectleiders en werkvoorbereiders die betrokken zijn bij het langdurig onderhoudscontract op Schiphol. De training bestond uit verschillende modules van elk een dagdeel: van basisbeginselen tot een technische verdieping voor het ontwerpteam.



Superlocal In Kerkrade-Oost worden drie hoogbouwflats getransformeerd tot circa 125 nieuwe woningen. In 2019 hesen we twee volledige appartementen uit een hoogbouwflat, waarvan het casco wordt hergebruikt.

Het werkt goed om op conceptueel niveau te ontwikkelen en te leren. De eigen ontwikkelde bouwsystemen van onze houtbouwonderneming zijn hier goede voorbeelden van. De bouwconcepten Festing en Finch gelden als tijdelijke en permanente huisvesting voor bijvoorbeeld het onderwijs, bedrijfsleven en woningcorporaties. Hierbij wordt gewerkt met vaste stramienmaten en modules, zodat bij wijziging van bestemming of functie er eenvoudig aanpassingen gedaan kunnen worden.

PuurWonen

Wij hebben de afgelopen jaren gewerkt aan de ontwikkeling van een nieuw woonconcept, PuurWonen. Dit is een lang proces van afstemming, afwegen, toetsen en ontwikkelen. We hebben allerlei besluiten moeten nemen en keuzes moeten maken, om te komen tot een circulair, gezond en commercieel interessant woonconcept. We hebben hoge eisen gesteld aan de uitstraling, de constructie, de materialen en de manier van bouwen. De constructie is van staal en hout, de elementen zijn geschroefd aan elkaar verbonden en er wordt voornamelijk gebruik gemaakt van natuurlijke materialen. Ook is aantoonbare duurzaamheidswinst een belangrijk element. In 2020 zullen de eerste testwoningen worden gebouwd. Begin 2020 wordt de locatie daarvan bekend.

Materialenpaspoort en meetbaarheid

Het materialenpaspoort biedt inzicht in alle gebruikte grondstoffen en materialen van een object. De objectinformatie wordt hiermee inzichtelijk en overdraagbaar. Dit is nodig om de grondstoffenkringlopen te sluiten. VolkerWessels heeft een eigen applicatie ontwikkeld, waarbij het vastleggen van objectinformatie wordt vergemakkelijkt. We ontwerpen een gebouw in een driedimensionaal digitaal BIM model. BIM staat voor Building Information Modelling. BIM is software die constructeurs gebruiken om een gebouw technisch te ontwerpen.

Met onze eigen materialenpaspoort app wordt het eenvoudig om een BIM-model om te zetten naar een Madaster materialenpaspoort. Met één druk op de knop wordt de benodigde objectinformatie in Madaster geladen, met een Madaster

materialenpaspoort als resultaat. We geloven in dit instrument, omdat het goed aansluit bij de praktijk van ontwerpen. Constructeurs en ontwerpers zijn gewend om met BIM-software te werken. Dat maakt de handeling om tot een materialenpaspoort te komen een kleine uitbreiding op het bestaande ontwerpproces.

Ons doel is om al onze projecten op te leveren met een materialenpaspoort. Voor één van de projecten die wij voor Schiphol uitvoeren, werken we aan de eerste materialenpaspoorten voor de infrastructuur sector. Dit doen wij in het kader van een branche initiatief genaamd 'Materialenexpeditie', waarbij we samen met TBI, Dura Vermeer, Provincie Overijssel en Provincie Noord-Holland pilotprojecten uitvoeren met als doel om tot materialenpaspoorten voor infrastructurele projecten te komen. De kennis die we opdoen delen we met elkaar.

Doordat VolkerWessels kennis en ervaringen over materialisatie en hergebruik deelt met onze klanten, stellen we ons op als kennispartner. De informatie geeft onze klanten inzicht in het type, de volume en de locatie van materialen in gebouwen en in objecten. De stap naar inzicht in mogelijk hergebruik en advies over mogelijkheden tot hergebruik, komt hierdoor nóg dichterbij.

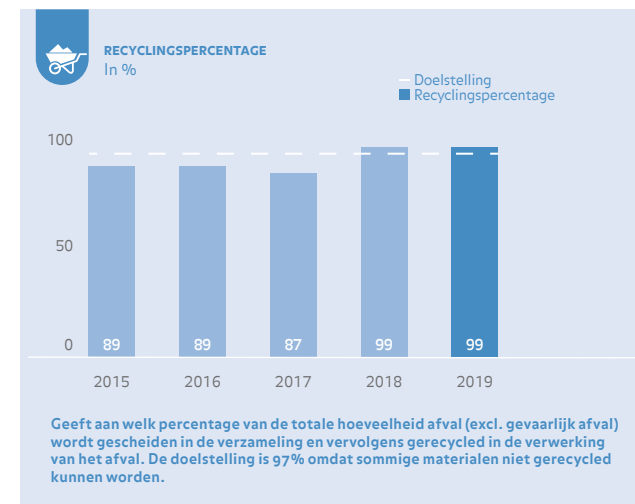
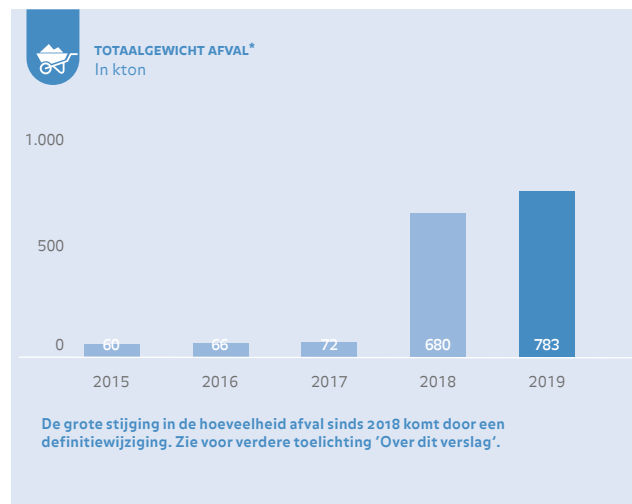
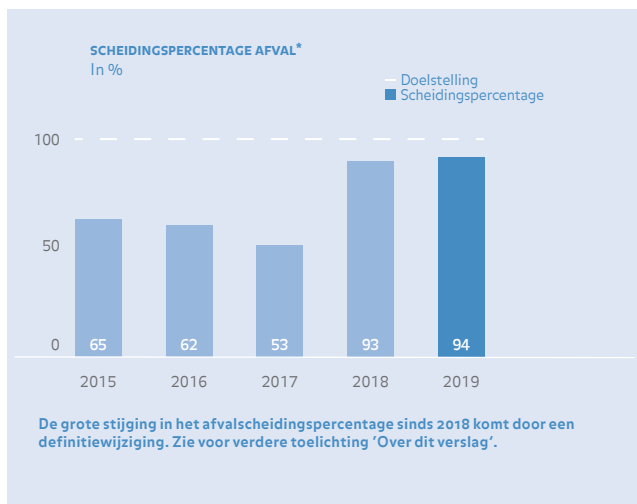
VolkerWessels zet volop in op de toevoeging van een circulariteitsindex in het materialenpaspoort. Deze geeft informatie over in hoeverre een object circulair gebouwd is. De circulariteitsindex is nog in ontwikkeling. Onze ambitie is, dat al onze projecten met een materialenpaspoort een hoge circulariteitsindex halen. We hebben dit jaar gewerkt aan de juiste KPI's die zinvol zijn om te meten, waarbij we de Maatschappelijke Raad van Advies om hulp bij hebben gevraagd (zie [pagina 30](#)).

Duurzaam renoveren: NieuwWonen Navigator

De renovatieopgave in de woningbouw is groot. We willen goed omgaan met ons milieu en ook comfortabele gerenoveerde woningen realiseren. Maar welke maatregelen zijn passend voor de woning? En welke duurzame materialen kunnen we hier het beste voor gebruiken? Deze vragen vormen



Nonox filter Het afgelopen jaar ontwikkelden we een technologie waardoor tijdens de realisatiefase van onze projecten tot 99% van de stikstofuitstoot van het grote, veelal stilstaand materieel gereduceerd kan worden. Het prototype van deze oplossing is op verschillende locaties getest.



de basis van de ontwikkeling van onze nieuwe tool, NieuwWonen Navigator. Om te zorgen dat deze goed aansluit bij de wensen uit de markt waren verschillende stakeholders, zoals woningcorporaties, van begin af aan nauw betrokken bij het proces.

De tool start vanuit het budget en de warmtebehoefte. Daarbij geeft de tool inzicht in verschillende factoren die bepalen welke oplossing het beste past, denk hierbij aan: initiële kosten, onderhoudskosten, een hinderindicator voor bewoners, en een energie- en circulariteitsindex. Tegelijkertijd biedt het de portefeuille-eigenaar de mogelijkheid om de nieuwste technieken toe te passen, zoals de decentrale verwarmingsunits (ClimateFit), die de warmte- en verversingsvraag gericht afstemmen op de ruimte waarin ze staan.

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie [pagina 81](#).

Omgaan met reststromen

We willen toe naar volledige afvalscheiding, hoogwaardige recycling en compleet hergebruik. De reststromen die vrijkomen uit de bestaande bouw, moeten gebruikt worden als grondstof voor nieuwbouw. Om dit te bereiken, passen we 'good house-keeping' toe. Dit betekent dat we reststromen scheiden op onze kantoren en bouwplaatsen. Hierop presteren we nog niet goed genoeg. Grondstoffen worden steeds belangrijker en het verbranden of storten zou alleen bij hoge uitzondering mogen. Afval scheiden begint bij de juiste afvalbak op de juiste plaats en consequente controles op de bouwplaatsen. Daarnaast is een goede samenwerking met de afvalverwerkers belangrijk.

In 2019 is het afvalscheidingspercentage licht gestegen naar 94%, in vergelijking met 93% in 2018. Sinds 2018 worden reststromen die via de afvalverwerker gaan of die door een van onze eigen ondernemingen zelf worden bewerkt, voordat deze weer als grondstof kunnen worden ingezet, als afval geregistreerd. Een voorbeeld hiervan is freesafval. Dat verklaart de enorme stijging in de hoeveelheid afval ten opzichte van 2017. Als gevolg van deze wijziging hebben we de 2020 doelstelling

van 100% afvalscheiding bijna behaald. Echter, volgens de definitie van 2017 is het afvalscheidingspercentage 53%. Dit is gelijk aan vorig jaar. In dat opzicht sluiten onze prestaties nog niet aan bij onze ambitie voor een circulaire bedrijfsvoering zonder afval en met gesloten grondstoffenkringen.

Verantwoordelijkheden

Naast asfalt, staal, beton en hout gebruiken we nog veel meer soorten materialen. De kennis over optimaal hergebruik van deze materiaalstromen ligt vooral bij onze ondernemingen. Voor de vier grote stromen gelden centrale doelstellingen. Ondernemingen die hier significante hoeveelheden van gebruiken, moeten zich hier aan conformeren. De verantwoordelijkheid voor de beschikbaarheid van materiaalkennis, het ontwikkelen van concepten en de instrumenten voor de ontwerpteam, ligt bij hen. Voor beton en asfalt geldt, dat er in de toekomst nieuwe doelstellingen op centraal niveau geformuleerd worden. Die doelstellingen gaan we segment-specifiek maken, door een vertaling naar de segmenten Infrastructuur en Bouw en Vastgoedontwikkeling.



Duurzaam asfalt Hoofddorp Bij een project in Hoofddorp voor bedrijventerrein Schiphol Trade Park realiseerden we 75% CO₂-reductie doordat we 100% gerecycled asfalt toepasten.

66 Materialen uit het bouwproces moeten zoveel mogelijk hoogwaardig hergebruikt worden

De voortgang op de doelstellingen wordt periodiek afgestemd met de afdeling Corporate Social Responsibility.

Daarnaast hebben we een centrale doelstelling op het afvalscheidingspercentage. Voor afval hebben we raamcontracten met afvalverwerkers, waarin afspraken over monitoring en de verwerking van reststromen staan. Zo moeten materialen uit het bouwproces zoveel mogelijk hoogwaardig hergebruikt worden. De voortgang van alle doelstellingen voor het thema grondstoffen monitoren we centraal.

Grondstoffen in het kort

Highlights 2019

- 20 circulaire woningen project Glaskring
- Software voor materialenpaspoort en renoveren (NieuwWonen Navigator) in een vergevorderd stadium
- Oplevering tijdelijke school Klein Amsterdam

Uitdagingen 2019

- Circulariteitsindex ontwikkelen
- Gegevens over betonmengsels verzamelen
- Verbeteren van onze afvalscheiding

Acties 2020

- Bouw eerste woningen PuurWonen
- Doorontwikkeling materialenpaspoort app
- Lancering NieuwWonen Navigator

Onze rol in het FSC Convenant wordt op centraal niveau uitgevoerd. In de contracten met onze houtleveranciers staan afspraken over toepassing van duurzaam hout en de monitoring van onze houtinkoop. Alle houtverwerkende ondernemingen zijn FSC/PEFC-gecertificeerd en bewaken hun eigen certificering.

Naar een klimaatneutrale en adaptieve omgeving

In de uitwerking van het Klimaatakkoord komen we een aantal grote uitdagingen tegen, zoals het verduurzamen van de bestaande bouw en het organiseren van slimme logistiek waarbij alle ketenpartijen samenwerken. In 2050 moet de energievoorziening bijna helemaal duurzaam zijn. De aankomende jaren moeten we gebruiken we om de energietransitie op te schalen.

We kunnen de energietransitie versnellen, door te bouwen aan beschikbaarheid van hernieuwbare energie en het ontwikkelen van nieuwe energieneutrale en -positieve concepten. Bijvoorbeeld op het gebied van woning- en utiliteitsbouw met innovaties, zoals onze nul-op-de-meter oplossingen. Daarnaast veroorzaken we in onze eigen processen en bedrijfsvoering veel uitstoot, die we zo veel mogelijk moeten reduceren. Dit doen we door passende maatregelen te nemen wat betreft het wagenpark, de kantoren en de bouwplaatsen.

Hernieuwbare energie

Met onze projecten spelen we een actieve rol in de energietransitie. Dit doen we onder andere met de ontwikkeling van windparken. In Borselle hebben we de hoogspanningskabels op het nieuwe landstation aangelegd. Deze verbinden windmolen-

parken op zee met het landstation, waar in de toekomst voor twee miljoen huishoudens energie zal worden opgewekt. Daarnaast werken we mee aan Windpark Fryslân, dat wordt aangelegd in het Friese deel van het IJsselmeer. Vanaf 2021 zal hier energie voor zo'n 400.000 huishoudens worden opgewekt. VolkerWessels legt het tracé van 50 kilometer stroomkabels aan, dat het IJsselmeer verbindt met het hoogspanningsnet. Deze twee projecten besparen bij elkaar 4,7 miljoen ton CO₂ per jaar.

Voor dit project hebben we in de vroege projectfasen afspraken gemaakt over het gebruik van duurzaam materieel, alternatieve stroomvoorzieningen en het verminderen van transportbewegingen. Met deze maatregelen houden we de CO₂-uitstoot zo laag mogelijk.

Drijvende zonnepanelen

Drijvende zonneparken zijn een oplossing voor een locatie waar landoppervlakte schaars is, maar de energievraag hoog is. Deze innovatie hebben we dit jaar toegepast bij de realisatie van het energieneutrale sportpark Harga in Schiedam. Het rendement van zonnepanelen op water is aanzienlijk hoger dan op land. Dit komt doordat we zowel de boven- en onderzijde van de panelen kunnen voorzien van zonnecellen. De stroom wordt namelijk ook opgewekt vanuit het zonlicht dat op het wateroppervlak reflecteert. De zonnepanelen zorgen voor de stroom voor de verlichting rond de velden, en op de openbare weg eromheen.

“ Bouwen aan de beschikbaarheid van hernieuwbare energie

Gebouwde omgeving

Samen met de winning en productie van grondstoffen is de gebruiksfase van gebouwen en infrastructuur verantwoordelijk voor de meeste CO₂-uitstoot in de bouwketen. Onze aanpak is daarom nadrukkelijk op deze twee ketenstappen gericht. Duurzame gebouwen zijn toekomstbestendig, waardevast, hebben een lage of geen CO₂-uitstoot, lage energiekosten en een hoog comfort. Deze uitgangspunten van duurzaam bouwen vragen van ons een uitgebreide kennis van innovatieve technieken, maar ook naar manieren om duurzaamheidsprestaties inzichtelijk te maken. We bespreken een aantal voorbeelden hoe we dit in onze projecten integreren.

Nul-op-de meter

We bouwen steeds meer woningen volgens het 'Nul-op-de-meter' principe. Dit maken wij mogelijk door gebruik te maken van energiebesparende en energieopwekkende voorzieningen,

Doelstellingen 2020

- 10% CO₂-reductie per € omzet ten opzichte van 2014
- 5% CO₂-reductie Scope 3 per m³ van betonproducten ten opzichte van 2014
- 5% CO₂-reductie Scope 3 van asfaltproducten per ton asfalt ten opzichte van 2014
- 2.000 energienotatul woningen per jaar

7 AFFORDABLE AND CLEAN ENERGY



12 RESPONSIBLE CONSUMPTION AND PRODUCTION

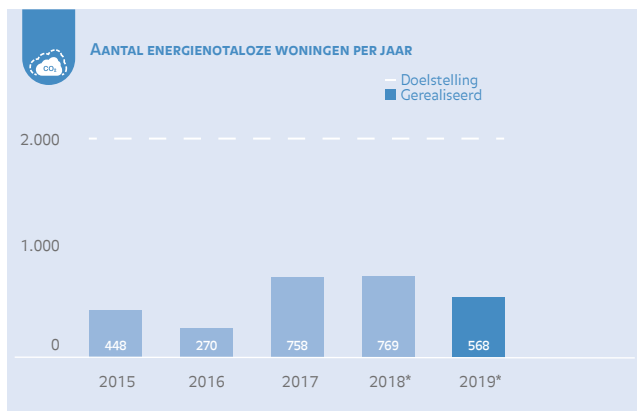


9 INDUSTRY, INNOVATION AND INFRASTRUCTURE



13 CLIMATE ACTION





* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie [pagina 81](#).

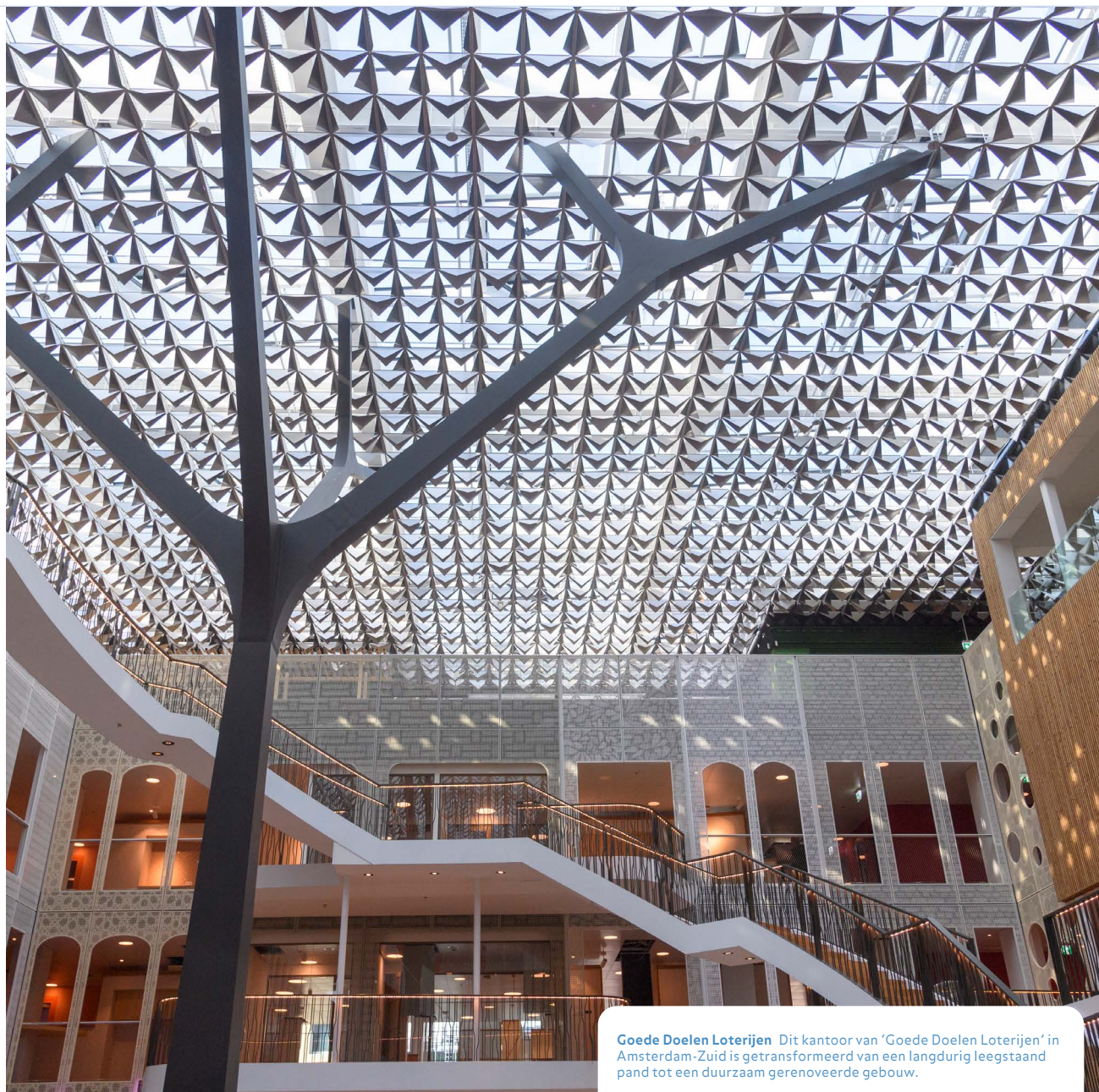
zoals goede isolatie en zonnepanelen. Bij het project Oppe Brik realiseerden we op die manier drie appartementencomplexen. Daarnaast wordt steeds vaker met ons woonconcept MorgenWonen gebouwd.

Energiezuinige utiliteitsgebouwen

Het effect van getroffen maatregelen moet meetbaar zijn om de duurzaamheidsprestatie van een gebouw te bepalen. VolkerWessels heeft dit jaar gewerkt aan de realisatie van verschillende duurzame utiliteitsgebouwen. Pal naast ons concernkantoor in Amersfoort wordt het Collectiecentrum Nederland gebouwd, met het hoogst haalbare ontwerpcertificaat van BREEAM-NL, namelijk 'Outstanding'. BREEAM-NL is een gebruikelijke beoordelingsmethode die een gebouw scoort op basis van de duurzaamheidsprestatie. Dit Collectiecentrum fungeert als een depot, waar collecties van onder andere het Rijksmuseum worden opgeslagen. Het ontwerpprincipe was: 'geen installaties, tenzij strikt noodzakelijk'. Het gebouw creëert zo veel mogelijk, zèlf het vereiste klimaat. Zo is bijvoorbeeld de vloer van de begane grond niet geïsoleerd, omdat het gebouw op passieve wijze gebruik maakt van warmte en koude van de onderliggende aardlagen.



Oppe Brik Gemeente Beesel heeft de ambitie om een voorbeeldgemeente te zijn op het gebied van duurzaam en toekomstbestendig wonen en bouwen. We bouwden in 2019 een nul-op-de-metercomplex in de wijk Oppe Brik.



Goede Doelen Loterijen Dit kantoor van 'Goede Doelen Loterijen' in Amsterdam-Zuid is getransformeerd van een langdurig leegstaand pand tot een duurzaam gerenoveerde gebouw.

Aan de Amsterdamse Zuidas is het kantoor van de Goede Doelen Loterijen getransformeerd tot het meest duurzaam gerenoveerde gebouw van Nederland dat ook is beloofd met een BREAAAM-NL Outstanding score. Onze onderneming gespecialiseerd in technische installaties was verantwoordelijk voor de installaties en voorzag het gebouw van alle innovaties die je bij een modern duurzaam pand verwacht: zonnepanelen, een warmteterugwinningsinstallatie, wko-installatie, triple hr-glas, ledverlichting en klimaatplafonds.

Een ander voorbeeld is het toonaangevende project Amare in het centrum van Den Haag. In Amare komen verschillende culturele instellingen samen: Zuiderstrandtheater, Residentie Orkest, Nederlands Dans Theater en Koninklijk Conservatorium. De goede energieprestatie vullen wij in met opwekking door zonne-energie, regenwater gespoeelde toiletten en temperatuurregulatie door gebruik van de bodem als warmte- en koudebron.

Op de bouwplaats

De uitstoot door het werk op en rondom onze bouwplaatsen vormen een groot deel van onze eigen CO₂-footprint. Dit komt vooral door het materieel en het energieverbruik op onze bouwplaatsen. Om de CO₂-uitstoot en uitstoot van andere schadelijke emissies, zoals fijnstof en stikstof, te minimaliseren, nemen we maatregelen. Denk aan het gebruik van hernieuwbare brandstoffen, groene stroom en de inzet van elektrisch materieel. Een uitdaging waar we rekening mee moeten houden, is de capaciteit van het stroomnet, omdat deze steeds zwaarder belast wordt.

Verduurzamen van materieel

Het verduurzamen van ons materieel is een proces van meerdere jaren vanwege de cyclus van investeren en vervangen. Dit tempo wordt voor een deel bepaald door het aanbod van beschikbare en betaalbare duurzame alternatieven. VolkerWessels wil haar invloed benutten om samen met leveranciers duurzame materieelstukken te ontwikkelen en te testen. Dit hebben we het afgelopen jaar gedaan met de eerste elektrische vrachtwagen en met de eerste hybride wals.



Hybride wals VolkerWessels heeft een primeur: als eerste in Nederland maakten we gebruik van een hybride wals. Deze innovatieve machine is zuiniger dan een reguliere wals én stoot minder CO₂ uit.

Deze materieelstukken zetten wij in op onze infrastructurele projecten. Dit zorgt, naast een lagere CO₂-uitstoot, ook voor minder geluidsoverlast. Verduurzaming van bouw materieel kan overigens worden versneld door striktere regelgeving, waar wij een voorstander van zijn.

Bouwlogistiek

Bouwprojecten veroorzaken met name in stedelijke gebieden veel overlast. Dit uit zich in verkeersopstoppingen, onveilige verkeerssituaties en uitstoot van schadelijke stoffen. Met een stijgende bouwbehoefte zal dit alleen maar verergeren, met het dichtslibben van steden tot gevolg. Daarom treffen wij als VolkerWessels maatregelen om een duurzame bouwlogistiek te creëren. Dit doen wij in de vorm van BouwHubs.

Meerwaarde van BouwHub bewezen

Dat het efficiënter kan met BouwHubs is bewezen: zowel het aantal vervoersbewegingen als de uitstoot nemen sterk af, daarnaast wordt de bouwtijd korter. Wij geloven dat de BouwHub een voorwaarde is, om in stedelijke gebied op een duurzame manier te bouwen. In de komende jaren gaan we investeren in de ontwikkeling en realisatie van meer BouwHubs. Hierdoor wordt niet alleen het transport efficiënter, maar zijn er ook mogelijkheden om ter plaatse grondstoffen op te slaan en uit te wisselen.

Marktplaats van sloopmateriaal

Dat wordt de insteek van de nieuwe circulaire BouwHub in Amsterdam. Dit wordt een fysieke marktplaats, waar materialen, die vrijkomen bij sloop of reststromen uit nieuwbouwprojecten, worden verzameld. Daarna worden ze nóg een keer gebruikt in de bouw. De locatie is gelegen aan het water, waardoor het transport van materiaal, materieel en

“Op de BouwHub leveren we spullen just-in-time aan bouwprojecten. Wij timmeren bijvoorbeeld prefab elementen. Door mijn fysieke gebreken hoef ik nu niet meer te klimmen en klauteren, maar kan ik aangepast werken op de hub. Ik zit helemaal op mijn plek hier.”

Johan Rajmakers
(BouwHub medewerker)



AAN
HET
WOORD



NOKVERDAMPER: VAN UPGRADE TOT NUL OP DE METER

In onze alliantie met installatiebedrijf Tegnix werken we samen om technische innovaties toe te passen in nieuwbouw- en renovatieprojecten. Eén van deze innovaties is het Energiedak dat een integrale oplossing biedt voor de warmte en energievraag van een woning. Naast isolatie en PV-panelen wordt er over de hele lengte van het dak een verdamper in de nok geïnstalleerd. Samen met een natuurlijke luchtstroom en een speciaal ontwikkelde, energiezuinige warmtepomp levert deze nokverdamer energie om de woning te verwarmen. Daardoor is er geen luidruchtige ventilator nodig om die luchtstroom te creëren en is het rendement van de warmtepomp hoger. Hiermee hebben we een mooie technologische stap vooruit gezet. De nokverdamer is inmiddels toegepast bij een aantal proefprojecten binnen het programma Stroomversnelling.

mensen ook over water kan. Dit vermindert de druk op overvolle wegen. In 2021 moet de BouwHub volledig operationeel zijn.

Onze eigen CO₂-uitstoot terugdringen

In de uitvoeringsfase van onze projecten heeft efficiënter en duurzamer energiegebruik prioriteit. In lijn met de ambities van onze opdrachtgevers en het Klimaatakkoord, streven we naar kantoren en een wagenpark die CO₂-neutraal zijn.

Wagenpark

Het tempo van reductie in CO₂-uitstoot en andere schadelijke emissies willen we opschroeven. Dat begint bij het aanbod van onze lease- en bedrijfswagens en het reduceren van onnodige kilometers.

Door in ons wagenpark meer elektrische alternatieven aan te bieden weet de elektrische personenauto zijn weg steeds meer te vinden onder onze werknemers. Daarnaast rijdt onze eerste waterstofauto sinds 2019 rond. De volgende stap is het verduurzamen van onze bestelwagens. Dit vervoersmiddel is op dit moment verantwoordelijk voor 40% van de uitstoot van fijnstof van het Nederlandse wegverkeer. Met de aanschaf van de allereerste elektrische bedrijfswagens zijn we nu en in de toekomst welkom in de emissievrije zones. Op de BouwHub in Amsterdam en bij onze werkzaamheden op Schiphol worden deze elektrische bestelwagens ingezet.

Met elektrische en hybride auto's in ons wagenpark maken wij duurzaam ondernemen bij VolkerWessels zichtbaar. Dit draagt bij aan onze geloofwaardigheid en positionering op het gebied van duurzaamheid. We merken dat steeds meer medewerkers

en opdrachtgevers dit van ons verwachten. Wij streven naar 'zero emission' met een CO₂-neutraal wagenpark. Zolang dit streven niet is bereikt, compenseren we de resterende emissies van het wagenpark. Dit gebeurt doordat het brandstofverbruik van het wagenpark wordt bijgehouden en de bijbehorende CO₂-uitstoot wordt berekend. Vervolgens wordt deze uitstoot gecompenseerd door te investeren in 'carbon credits' die ten goede komen aan milieuprojecten. De 'carbon credits' worden geverifieerd door een derde partij, zodat er daadwerkelijk CO₂-besparing plaats vindt. Deze overeenkomst is in 2019 samen met BP Target Neutral gesloten. BP Target Neutral is een non-profit programma van brandstofleverancier BP dat CO₂-uitstoot van wagenpark helpt te verminderen, te compenseren of te neutraliseren.

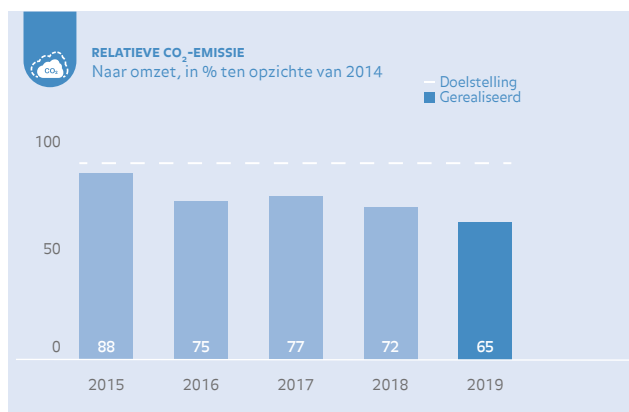
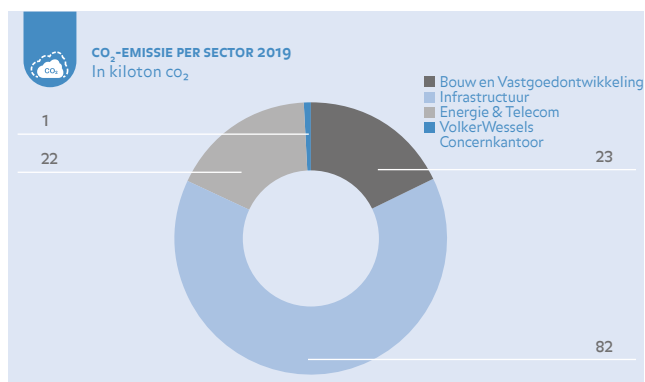
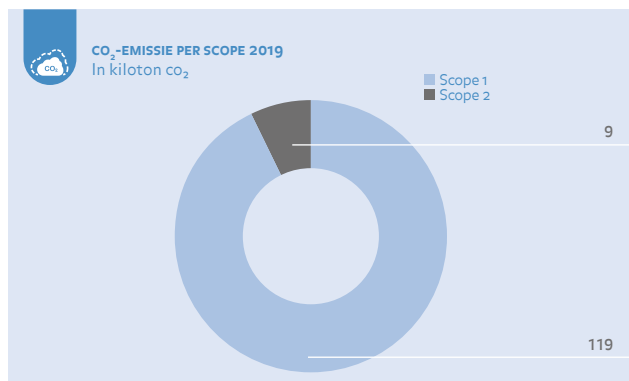
Kantoren

Op het gebied van energieverbruik op onze kantoren kunnen we nog stappen nemen op het gebied van energieopwekking en efficiënter energieverbruik. In ons concernkantoor zijn we eind 2019 gestart met een energiepilot om gedurende een aantal maanden het energieverbruik en klimaat binnen het pand te onderzoeken. Dit doen we met sensoren, die het effect van verschillende maatregelen meten. We evalueren de maatregelen tijdens en na de pilot. Met de energiebesparende leerpunten van de pilot willen we andere kantoorpanden van ons concern ook energiezuinig maken. Hiermee gaan we op grote schaal energievervalsing tegen.

Het grootste deel van onze CO₂-uitstoot (93%) wordt veroorzaakt door de verbranding van fossiele brandstoffen, waarvan 61% door diesel van onze lease- en bedrijfswagens en door materieel. De absolute CO₂-uitstoot is licht afgenomen binnen het segment Infrastructuur, maar is toegenomen bij het segment Energie & Telecom. Hierdoor is de totale uitstoot van VolkerWessels in 2019 licht gestegen ten opzichte van 2018.



Elektrische slagmoersleutels Onze spooronderneming VolkerRail heeft zo'n 70 elektrische slagmoersleutels aangeschaft. Naast dat deze duurzamer zijn, zijn ze ook nog eens veel lichter in gewicht. De nieuwe slagmoersteutel weegt vijf kilo, waar onze monteurs voorheen achttien kilo moesten tillen.



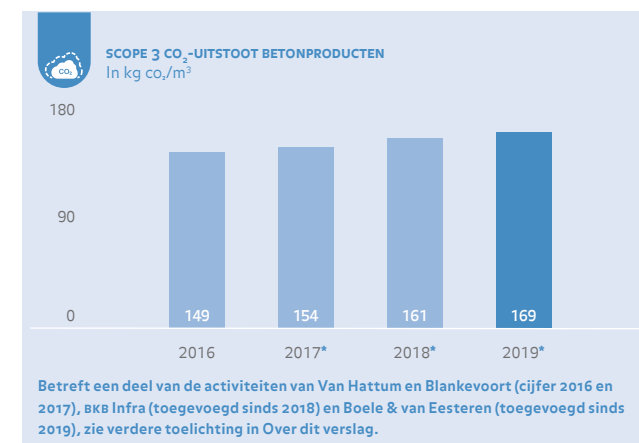
De CO₂-uitstoot hangt af van de omvang van onze werkzaamheden. Wanneer we kijken naar de CO₂-uitstoot per euro omzet dan zien we een daling van 9% in vergelijking met 2018. We voeren onze werkzaamheden energiezuiniger uit. Uit onze cijfers blijkt dat uitstoot van het materiaal (7%) is gedaald, terwijl de omzet is gestegen.

Productie en winning van materialen

Onze grootste materiaalstromen, waarvan de winning en productie energie- en CO₂-intensief is, zijn beton, asfalt en staal. Deze processen veroorzaken verreweg de grootste CO₂-uitstoot in de keten, waar we verantwoordelijkheid willen nemen door de juiste partnerschappen aan te gaan en onze leveranciers te stimuleren om energiezuinig te werken met alternatieven.

Duurzame asfaltmengsels

In onze eigen organisatie hebben we invloed op het productieproces van asfalt met onze eigen productielocaties. Met de oprichting van het Asfaltkwaliteitsloket kunnen duurzame asfaltmengsels sneller in de praktijk gebruikt worden. Dit wordt onderbouwd met advies en certificering van een deskundigenteam, dat bestaat uit medewerkers van TNO, Rijkswaterstaat en de TU Delft.



* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 81.



Windpark Fryslân In het voorjaar van 2019 startten we met werkzaamheden op een unieke locatie: de Afsluitdijk. We legden een 25 kilometer lange kabel aan om het hoogspanningsnet te verbinden met een nieuwe 'groene' energievoorziening: Windpark Fryslân.

Selectief betongebruik

Het aandeel beton kunnen we verlagen door in onze ontwerpen andere keuzes te maken. Hier kunnen we invloed uitoefenen op de samenstelling en toepassing van beton. Om selectief en bewust beton in te kopen, is het belangrijk om inzicht te hebben in de samenstelling van mengsels en de milieubelasting die deze hebben. Dit inzicht verkrijgen we steeds beter, doordat meer gegevens worden toegevoegd aan de Levens Cyclus Analyses (LCA) van de toegepaste bouwmaterialen. Op deze manier kunnen we leveranciers selecteren met een lagere impact.

Zoals beschreven in het hoofdstuk Grondstoffen, hebben we de gegevens over betonmengsels dit jaar uitgebreid met een van onze eigen ondernemingen uit het Bouw en Vastgoedontwikkeling segment. Als gevolg daarvan is de Scope 3 uitstoot door betonproducten toegenomen tot 169 kg CO₂ per m³ in 2019. Voor het bedrijf dat aan de scope is toege-

voegd geldt dat opdrachtgevers in relatief weinig projecten hebben gevraagd om het toepassen van duurzame betonmengsels. Wanneer we het cijfer van 2019 vergelijken met de oude scope dan zien we een kleine stijging van CO₂-uitstoot door betonproducten.

Monitoring en sturing

De verantwoordelijkheid voor het verzamelen van cijfers en actief beleid voor CO₂-reductie ligt bij onze ondernemingen. Ieder kwartaal rapporteren zij over de voortgang. Daarnaast zijn onze ondernemingen in het bezit van een 'CO₂-bewust' certificaat van de CO₂-Prestatieladder, waarmee we door middel van een CO₂-managementsysteem de cyclus van inzicht, monitoring en reductie continu doorlopen als organisatie.

Door vaker ervaringen en reductiemaatregelen uit te wisselen, kunnen we steeds grotere stappen maken in het reduceren van CO₂-uitstoot. Hier ligt een grote kans, niet alleen voor het

CO₂ en energie in het kort

Highlights 2019

- Start project circulaire BouwHub in Amsterdam
- Innovatie Nokverdampers
- Aanschaf elektrische bedrijfswagens
- Oplevering duurzaam gerenoveerde Goede Doelen Loterijen kantoor

Uitdagingen 2019

- Verduurzamen wagenpark en materieel
- Formuleren 2025 doelstelling voor CO₂-reductie door betonproducten

Acties 2020

- Uitbreiden van nieuwe BouwHubs in Nederland en een volledig circulair draaiende BouwHub Amsterdam
- Afronden energiepilot concernkantoor

thema CO₂ en energie, maar ook voor de andere duurzaamheidsthema's. Eén van de manieren om elkaar scherp te houden, is door onderlinge resultaten van segmenten en ondernemingen te vergelijken. Om die reden hebben we ook dit jaar benchmarks toegevoegd voor het wagenpark.

Natuurlijke omgeving – Biodiversiteit

Behoud en ontwikkeling van natuur en biodiversiteit

Door aanpassingen aan gebouwen en de openbare ruimte kunnen we veel bereiken in het verbeteren van de biodiversiteit. Denk aan het aanleggen van rietmoerassen en natuurpassages of het integreren van groen in de gebouwde omgeving.

Investeren in klimaatbestendige bossen

Materiaalgebruik en CO₂-uitstoot zijn inherent aan bouwen en hebben een negatieve impact op de natuurlijke omgeving. Duurzame omgang met materialen, waaronder de toepassing van hout uit goed beheerde bossen, is daarom één van onze speerpunten.

Het afgelopen jaar heeft VolkerWessels een overeenkomst getekend om tot €100.000 te investeren in klimaatlimbosbeheer van minimaal 500 hectare Nederlands bos. Met het bedrag gaat de Unie van Bosgroepen in drie Nederlandse FSC-gecertificeerde bossen maatregelen treffen. Daardoor legt het bos meer CO₂ vast, neemt de biodiversiteit toe en krijgt de belevingswaarde van de bossen een positieve impuls. Voorbeelden van maatregelen die worden genomen, zijn het bevorderen van natuurlijke verjonging en het aanplanten van

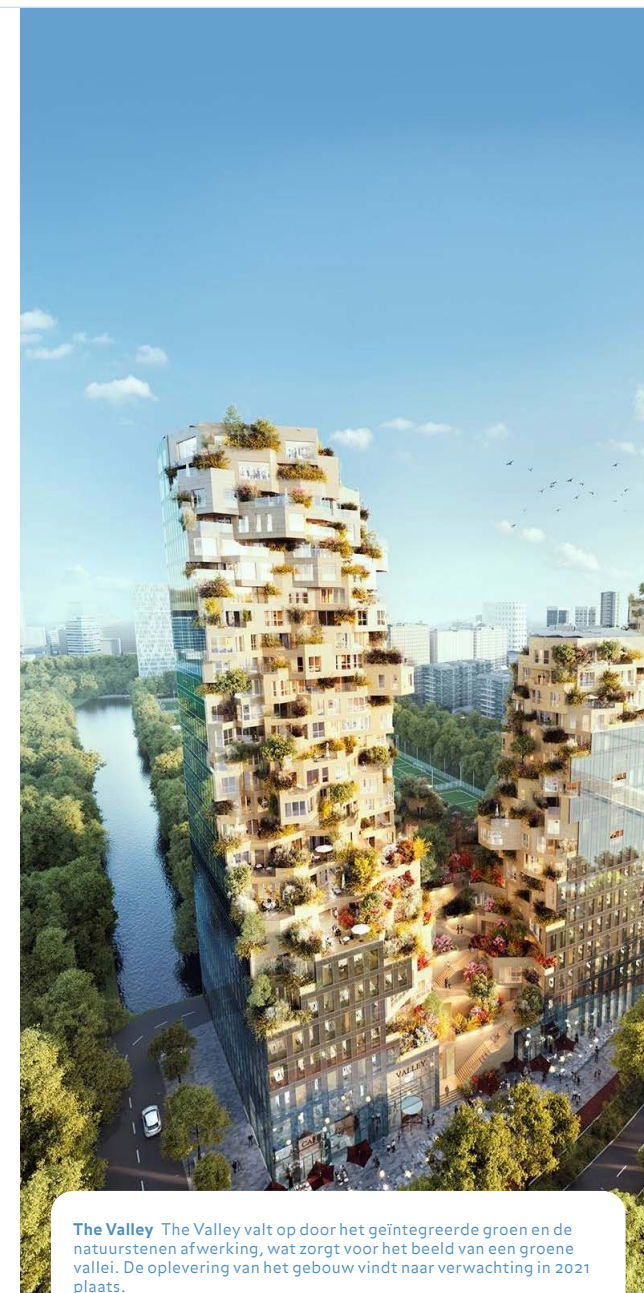
soorten die beter bestand zijn tegen klimaatverandering.

Op termijn willen we hout afkomstig uit deze bossen in eigen bouwprojecten toepassen. In 2019 was 98% van het door ons ingekochte hout gecertificeerd¹.

Het klimaatlimbosbeheer wordt gedaan aan de hand van een methode die FSC heeft ontwikkeld, waarmee inzichtelijk wordt of maatregelen leiden tot het beoogde effect, zoals een verhoogde opname van CO₂ door het bos, of de versterking van biodiversiteit. Zo kan VolkerWessels gefundeerde uitspraken doen over de effectiviteit van het project.

Biodiversiteit in tenders

In 2019 hebben VolkerWessels, Naturalis en de Provincie Zuid-Holland het initiatief genomen om biodiversiteit tot een standaard onderwerp binnen bouwprojecten te maken, bijvoorbeeld binnen aanbestedingsprocedures. Zolang dit onderwerp geen aandacht krijgt in klantvragen, bieden opdrachtnemers ook geen oplossingen voor biodiversiteit aan. Dit project heeft als doel om bewustwording voor het thema te creëren aan zowel de opdrachtnemers als de opdrachtgevers kant.



The Valley The Valley valt op door het geïntegreerde groen en de natuurstenen afwerking, wat zorgt voor het beeld van een groene vallei. De oplevering van het gebouw vindt naar verwachting in 2021 plaats.

Doelstellingen 2020

- Uitrol van interne campagne voor de bevordering van biodiversiteit
- 20 projecten per jaar, waarin we minimaal 2 biodiversiteitsmaatregelen nemen
- 2 inspirerende projecten per jaar



¹ De certificering houdt in dat alleen FSC-gecertificeerde bedrijven PEFC-producten kunnen verkopen. In de contracten met houtleveranciers staan afspraken over toepassing van duurzaam hout en de monitoring van houtinkoop. Alle houtverwerkende ondernemingen bij VolkerWessels zijn FSC/PEFC-gecertificeerd en bewaken hun eigen certificering.

“Ik ben blij dat VolkerWessels hoogwaardig hout ziet als belangrijke tegenhanger van staal en beton. Dat getuigt van lange termijnvisie”

Gerard Koopmans
(Unie van Bosgroepen)



Het project wordt uitgevoerd in het kader van het IDOLS programma van de Federatie Creatieve Industrie, onder de naam van Kruisbestuivers. Het project Increasing Demand by Offering LearningS (IDOLS) is ontwikkeld als een programma om maatschappelijke uitdagingen op een effectieve manier te verbinden met de creatieve en culturele industrie. Binnen het pilotproject werken we aan concepten die aantoonbaar positieve effecten op de biodiversiteit hebben. Het merendeel van de initiatieven worden meestal onvoldoende gemeten, waardoor ze niet kunnen dienen als basis voor toepassingen in nieuwe projecten. We richten ons in het pilotproject op eenvoudige en kosteneffectieve maatregelen die biodiversiteit bevorderen, waardoor zij in meerdere andere projecten toegepast kunnen worden. Denk hierbij aan groene gevels, bloemrijke bermen of neststenen in gebouwmuren.

“De vraag naar natuurinclusief en klimaatadaptief bouwen neemt toe

Een ander voorbeeld gaat over het verbinden van natuur. Bij de herinrichting van de N200, de weg tussen Haarlem en Amsterdam, hebben we het afgelopen jaar een ecopassage aangelegd. Dit is een ruime buis die de natuurgebieden Spaarnoude en Amstelland aan elkaar verbindt. Via deze tunnel kunnen dieren zich straks eenvoudig verplaatsen, wat het leefgebied van de dieren en planten vergroot.

Kansen voor hoogbouw

Er wordt in Nederland steeds vaker in de hoogte gebouwd. Dat brengt met name voor steden voordelen. Het levert meer woonruimte op en door torens te plaatsen rond stations, wordt een goed bereikbare woon- en werkruimte gecreëerd. Voor de omwonenden is het uitzicht soms een nadeel, omdat zij doorgaans tegen de betonnen flats en glazen torens moeten aankijken. Begroeide woontorens zijn hiervoor een uitkomst. VolkerWessels bouwt aan twee van zulke torens: WonderWoods in Utrecht en The Valley in Amsterdam.

The Valley levert, naast een BREEAM duurzaamheidscertificaat, een bijdrage aan het tegengaan van hittestress en wateroverlast. Voor The Valley zijn speciale planten geselecteerd. De bewatering gebeurt via een sensor gestuurd irrigatiesysteem en een vaste tuinman gaat het groen verzorgen. Het duurzame ontwerp van dit project is toe te wijzen aan de hoge ambitie van opdrachtgever Edge Technologies.

WonderWoods is een project in voorbereiding. De bouw start in 2020. Het groen bij de twee woontorens staat centraal in het concept. Voor het verticale bos, de atria en de daktuinen is een fysieke verbinding gemaakt met de Utrechtse Heuvelrug. Het rollende heuvelachtige landschap wordt hier voortgezet. Alleen lokale boomsoorten worden gebruikt, omdat die getest zijn op extreme omstandigheden. De bomen die uiteindelijk in deze flats komen te staan, zijn dit jaar al tijdelijk op het Jaarbeursplein in Utrecht geplaatst.

Natuurinclusief en klimaatadaptief

Klanten vragen bij de ontwikkeling van wijken, stedelijke gebieden en infrastructuur steeds vaker om ‘natuurinclusieve’ of ‘klimaatadaptieve’ manier van bouwen.

Natuurinclusief bouwen heeft tot doel om de biodiversiteit te verbeteren. Het plaatsen van vleermuiskasten of nestkasten voor andere vogels, zoals voor de huismus of gierzwaluw, is een



Spooruitbreiding Zwolle Om het groeiende treinverkeer rond Zwolle op te vangen is er meer ruimte nodig. We leggen extra sporen aan, zodat Zwolle als belangrijk overstapstation beter benut wordt.

voorbeeld van een natuurinclusieve maatregel. In het gebied De Noordwaard, gelegen aan de Nieuwe Merwede in Brabant, is de polder gewijzigd van een binnendijks naar een buitendijks gebied. Bij dit project voeren wij onderhoudswerkzaamheden uit. Om het gras een specifieke hoogte te laten krijgen, grazen er schapen, wilde koeien en paarden. Om de biodiversiteit in het gebied te versterken plaatsten we bijen-, vleermuis- en vogelnestkasten.

Het doel van klimaatadaptief bouwen, is om de gebouwde omgeving bestand te maken tegen weersextremen als gevolg van klimaatverandering. Het aanbrengen van groen in straten en huizen, zoals een groen dak, is daar een voorbeeld van. Een groen dak vangt namelijk water op en kan het bufferen. Dat betekent dat het water vertraagd naar het rioelstelsel of oppervlaktewater stroomt, zodat pieken tijdens extreme buien

“ Door klimaatadaptief te bouwen maken we de omgeving bestand tegen extreem weer

kleiner worden. Het toevoegen van groen zorgt er ook voor dat CO₂ en fijnstof uit de lucht worden opgenomen. Daarnaast verhoogt het ook de ruimtelijke kwaliteit, vanwege het aanzicht.

Wij legden in 2019 een daktuin van 12.000+ m² aan op het dak van een nieuwe parkeergarage op de Noordboulevard in Scheveningen. In de tuin worden lage duinen aangelegd en

Biodiversiteit in het kort

Highlights 2019

- Overeenkomst investering in Nederlandse FSC-bossen
- Aanleg eco-passage N200

Uitdagingen 2019

- Biodiversiteit onderbelicht in tenders
- Bewustwording kansen biodiversiteit en natuur in projecten

Acties 2020

- Start bouw WonderWoods
- Vervolg IDOLS-project 'Kruisbestuivers'

beplant met heesters en grassen die aansluiten op het duingebied. Op het dak worden ook zonnepanelen geïnstalleerd. De daktuin is een onderdeel van een herontwikkelingsplan van de Noordboulevard. Ook legden we twee daktuinen aan bij de bouw van een nieuw appartementencomplex Belvédère op het Paleiskwartier in Den Bosch.

Monitoring en sturing

Biodiversiteit is een thema dat geen centrale plek heeft in onze organisatie. Dit ligt vooral aan de specifieke vakkennis die hiervoor nodig is. We werken aan kennisoverdracht en verspreiding binnen de organisatie.

WERKEN EN SOCIALE ACTIVITEITEN

Als grote werkgever hebben we veel invloed op de werkbeleving van mensen

We beseffen dat deze invloed positief en negatief kan zijn. Goed functionerende teams dragen bij aan een prettige werksfeer en hoge werkdruk kan leiden tot stress of moeilijke situaties op de werkplek. VolkerWessels voert actief beleid om een prettige werkomgeving met voldoende mogelijkheden tot ontwikkeling en opleiding te kunnen bieden. We streven een positieve impact op de samenleving na, door sociaal te ondernemen.

Voor alle medewerkers een goede werkgever zijn

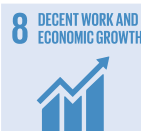
Sinds enkele jaren ervaren we een enorme druk op de arbeidsmarkt. In de hele bouwsector is de vraag naar personeel groot en staat het aanbod onder druk. Dit geldt zowel voor jonge talenten als voor ervaren professionals. Dit vraagt om een wendbare organisatie met oog voor duurzame inzetbaarheid van haar werknemers. VolkerWessels zet hier op in, zodat we ons werk goed kunnen blijven uitvoeren.

Als we succesvol willen blijven, moeten we profiteren van de veranderingen die er om ons heen plaatsvinden. We zoeken continu naar mogelijkheden om onszelf te verbeteren en naar verschillende manieren om ons werk zo goed mogelijk uit te kunnen voeren. Innovatie speelt daarin een sleutelrol. Het is onze ambitie om een organisatie te zijn, waar we leren van onze fouten; een organisatie waar we onze klanten, leveranciers en partners kennen, en waar het draait om samenwerken en het ontwikkelen van duurzame alternatieven.

Om dit mogelijk te maken, streven we ernaar om de voorkeurswerkgever te zijn voor onze huidige en toekomstige werknemers. We willen medewerkers aantrekken die competent, wendbaar, gemotiveerd en in lijn met onze cultuur

Doelstellingen 2020

- Investeren in interne opvolging
- Investeren in duurzame inzetbaarheid
- Social return score van 3,7%
- Voorlichting om gelijke kansen te stimuleren



zijn; collega's die bereid zijn op te staan en de leiding te nemen. In een competitieve arbeidsmarkt is het belangrijk dat onze mensen zich gezien voelen en dat hun mening wordt gehoord.

Daarom richt ons beleid zich op vijf aspecten:

1. Van managen naar leiderschap
2. Transparante cultuur
3. Leren en ontwikkelen
4. Arbeidsmarktcommunicatie 'Maak morgen mogelijk'
5. De afstand tot de arbeidsmarkt verkleinen

Van managen naar leiderschap

Het succes van ons bedrijf is voor een groot deel afhankelijk van de manier waarop onze managers leiding geven. We streven naar de best presterende managementteams. Ons managementprogramma helpt hierbij. We geven onze toekomstige leidinggevenden en talentvolle managers de ruimte om zich te ontwikkelen tot leiders. Zij moeten weten hoe ze onze werknemers kunnen coachen en trainen en zij moeten begrijpen wanneer het nodig is om daadkrachtig op te treden of wanneer ze juist meer afstand moeten nemen. Het managementprogramma zorgt voor een meer open en transparante manier van werken. Daarnaast helpt het om de status als voorkeurswerkgever op de arbeidsmarkt te verstevigen. Het programma is onder onze Nederlandse onderne-

mingen uitgerold. Onze internationale ondernemingen hebben vergelijkbare programma's, afgestemd op hun lokale markt.

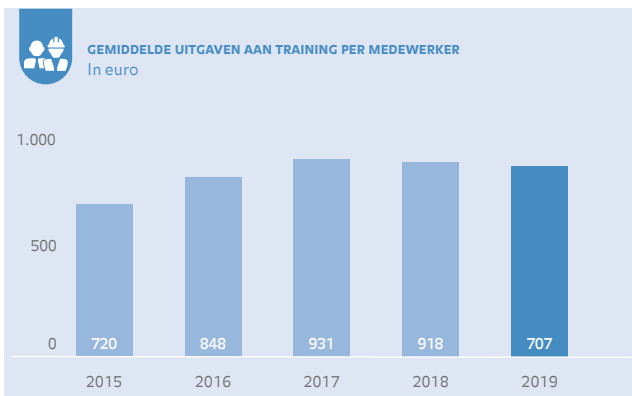
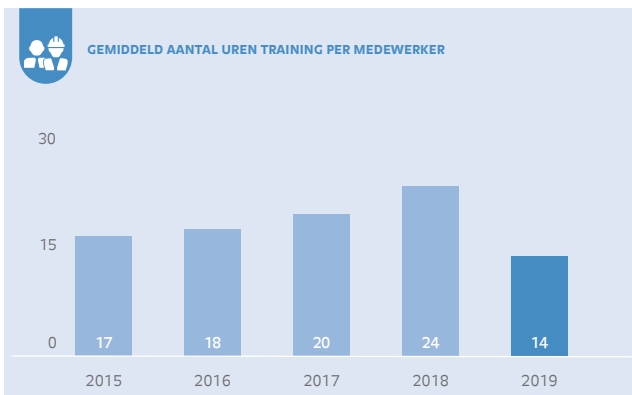
Transparante cultuur

Voor een goede werksfeer is het belangrijk dat onze medewerkers werken in lijn met onze kernwaarden 'integriteit, veiligheid en duurzaamheid'. Daarom investeren we veel tijd en energie in campagnes en workshops voor het bewustzijn van onze medewerkers van deze kernwaarden. Integriteit is een sleutelwaarde, die alleen mogelijk is in een cultuur waarin we open en eerlijk zijn en waarin we ons comfortabel voelen om elkaar op een respectvolle manier aan te spreken. Met dit in gedachten, vragen wij onze medewerkers jaarlijks om hun mening te geven over onze cultuur en leiderschap. Uit het onderzoek van dit jaar blijkt dat openheid en eerlijkheid hoog wordt gewaardeerd, maar dat inspirerend leiderschap beter kan. We vragen ook om feedback over onderwerpen als sociale en fysieke veiligheid, samenwerking en carrièremogelijkheden. Deze input is zeer waardevol om te blijven verbeteren, zodat we het volledige potentieel leren benutten.

Leren en ontwikkelen

VolkerWessels heeft een eigen opleidingsinstituut: de VolkerWessels Academy. De Academy biedt modulaire trainingsprogramma's met een sterke nadruk op leren over VolkerWessels, projectmanagement en leiderschapstrainingen. Bovendien bieden de programma's van de Academy onze medewerkers de nieuwste inzichten in marktontwikkeling, innovatieve manieren van werken en kansen om hun vaardigheden te ontwikkelen. Naast de VolkerWessels Academy voor vaste medewerkers richten we in de tweede helft van 2020 de Flex-Academy op, bedoeld voor de ingeleende medewerkers.

In 2019 is de VolkerWessels Academy digitaal geworden. We hebben in Nederland een Learning Management System (LMS) ingevoerd, waarin werknemers trainingsprogramma's op een laagdrempelige manier kunnen zoeken en volgen. We kunnen nu certificeringen, klassikale training, online training en micro-learning combineren, toewijzen en beheren. Dit helpt om de kennis van onze medewerkers op peil te houden.



Maak Morgen Mogelijk

We zijn begonnen met het bouwen van een online strategie voor werving en arbeidsmarktcommunicatie. Op die manier willen we onze naamsbekendheid vergroten en de juiste mensen weten te vinden. De campagne 'Maak Morgen Mogelijk' is het overkoepelende concept dat alle verschillende bedrijven binnen VolkerWessels laat profiteren van een sterk bedrijfsmerk op een concurrerende arbeidsmarkt. De campagne is gelanceerd op een kick-offmeeting voor alle HR- en communicatiemedewerkers.



Omscholen Sinds 2015 is onze onderneming Visser & Smit Hanab bezig met het omscholen van eigen enthousiaste vakmensen tot monteur, werkvoorbereider of projectcoördinator. Op de foto Jasper Broek die na een loopbaan in de horeca is omgeschoold tot offshore monteur.

Om ervoor te zorgen dat we met al die ondernemingen consistent aan het nieuwe concept blijven werken, hebben we ook een toolbox ontwikkeld voor alle collega's die te maken krijgen met employer branding en arbeidsmarktcommunicatie. Deze toolbox is opgezet als een online community, zodat de collega's van verschillende ondernemingen gemakkelijk met elkaar kunnen sparren en ideeën kunnen delen. Wij hoeven dus niet iedere keer het wiel uit te vinden.

Naast de arbeidsmarktcampagne hebben we ook een eigen carrière-platform ontwikkeld. Hierop staan alle vacatures binnen het concern. Dit hebben we gedaan omdat we medewerkers willen stimuleren in hun ontwikkeling. Met dit platform wordt het voor medewerkers beter mogelijk om van baan te wisselen tussen ondernemingen en hun ontwikkeling elders binnen het bedrijf door te zetten. Daarnaast werken we

zo ook aan het voorkomen van uitval van mensen. We kunnen bijvoorbeeld sneller een alternatieve plek bieden aan werknemers die op oudere leeftijd fysiek inspannend werk niet meer kunnen doen.

De afstand tot de arbeidsmarkt verkleinen

Een goede werkgever zijn, betekent dat we zorg dragen voor onze werknemers. Zitten zij op de juiste plek en doen ze het werk dat bij hun past? Door voorziene en onvoorziene omstandigheden kan het zijn dat onze mensen hun werk niet meer goed kunnen uitvoeren, bijvoorbeeld door ouderdom of een ongeval. Om deze werknemers in de organisatie te houden, zoeken we naar werkplekken die passen bij de nieuwe situatie, de potentie en wensen van deze werknemers.



Connectiviteit Een wereld zonder connectiviteit kunnen we ons niet meer voorstellen. VolkerWessels ontwerpt, bouwt en onderhoudt vaste en draadloze telecomnetwerken en zorgt voor connectiviteit waar onze klant dat wil.

Een mooi voorbeeld is dat één van onze ondernemingen in de ondergrondse infrastructuur werknemers actief omschoolt, zodat voorkomen wordt dat zij thuis komen te zitten als gevolg van lichamelijke beperkingen of werkdruk. Door uitgebreide omscholing kan de werknemer andere werkzaamheden uitvoeren. Zo doet een voormalig monteur gas, water en elektra nu technisch administratief werk. Hij wil zich graag verder ontwikkelen richting werkvoorbereider en eventueel assistent uitvoerder. Een ander voorbeeld is dat we een timmerman die door een ongeval zijn werk niet meer kon uitvoeren, succesvol hebben opgeleid tot logistiek medewerker bij de BouwHub in Nieuwegein.

Onze invloed benutten

Als grote werkgever in de bouwsector, hebben we veel mogelijkheden om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in te zetten. Met werkzaamheden die zich goed lenen voor het inzetten van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, is dit een win-win situatie. Het biedt mensen een kans om mee te draaien in de maatschappij en wij krijgen daar waardevolle arbeidskrachten voor terug.

Social return is een aanpak om werkgelegenheid te creëren voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Tot de social return 'doelgroepen' behoren (gedeeltelijk) arbeidsongeschikten, jonggehandicapten, werklozen, mensen in de bijstand, een sociale werkplaats of BVL/BOL-leerlingen. Door deze mensen actiever in te zetten in onze organisatie en door in te kopen bij sociale ondernemingen, dragen we bij aan de ambities van onze opdrachtgevers en aan de landelijke opgave in het kader van de Participatiewet.

Op de Rotterdamsebaan werken we al een aantal jaar succesvol met onze partner GEJA aan de invulling van social return. In totaal zijn hier 73 werkzoekenden uit de social return doelgroep gestart, waarvan ruim 80% nog op het project werkt of inmiddels een baan heeft gevonden. Het komende jaar zullen hier nog meer werkzoekenden aan de slag gaan. Bij de renovatie van de Waalbrug hebben we een diverse groep van 15 mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt ingezet.

Hun werkzaamheden verschillen van het assisteren bij de aanleg van het betondek, tot het timmeren van bekistingen, naar het helpen bij het plaatsen van betonplaten of tot het opruimen van de bouwplaats.

TalentHub

Op de circulaire BouwHub van VolkerWessels in Amsterdam is dit jaar een werkplaats ingericht, om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt te re-integreren in het arbeidsproces. Zo zullen ze onder andere worden ingezet bij de verwerking van materialen uit slooprojecten. We hopen in de toekomst meer BouwHubs te verrijken met een TalentHub. Dit sluit aan bij onze ambitie om bij te dragen aan een betere levenskwaliteit met gerichte aandacht voor social return.

“Steeds meer mensen een zinnige en duurzame werkplek bieden

We laten kandidaten uit de TalentHub instromen op onze projecten. Zo heeft het project 'Vernieuwing Amstelveenvlijn' al kennis gemaakt met 14 gemotiveerde werknemers. Om hen voor te bereiden op de bouwplaats, volgen zij een opleiding van 3 maanden waarin zij leren over veiligheid, planning en bouwkunde. Vervolgens stromen zij direct door naar de werkvloer.

Social Return Loket

'Meer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan waardevol werk helpen', is de missie van het VolkerWessels Social Return Loket. Dit loket is de centrale plek waar we ondernemingen helpen met de invulling van social return met een duurzaam resultaat. Hierbij is het uitgangspunt dat de

“Samen maken wij het mooier.
Gelukkig werken bij de
Beste Werkgever!”

Michael Abraha Kebede (links) en Aman Goitom Tesfai
(medewerkers De Groot Vroomshoop)



inzet van mensen vanuit social return nooit ten koste mag gaan van de inzet van onze eigen werknemers.

De diensten van het Social Return Loket zijn het opstellen van centrale rapportages en het bieden van ondersteuning en inspiratie. Dit vertaalt zich in het begeleiden van onze ondernemingen bij het invullen van de social return verplichting en het monitoren van de resultaten. Daarnaast zet het Social Return Loket zich in voor de bewustwording van social return en het stimuleren van een positieve blik op dit onderwerp, door het verspreiden van inspirerende voorbeelden en door het geven van presentaties.

Dilemma

Social return wordt steeds vaker geëist door opdrachtgevers in de vorm van een contractuele verplichting bij het aannemen van projecten. Dit is een maatregel vanuit de Nederlandse overheid die bedrijven stimuleert om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in dienst te nemen. De kaders waarbinnen

social return wordt uitgevraagd verschillen per gemeente, per provincie en per landelijke overheden. Wij vinden een duurzame arbeidsrelatie belangrijker dan een projectmatige oplossing voor een korte tijd. Doordat er vanuit de overheid projectmatig wordt gestuurd, is het lastig om werkbare kaders te stellen.

Sociaal ondernemen breed uitdragen

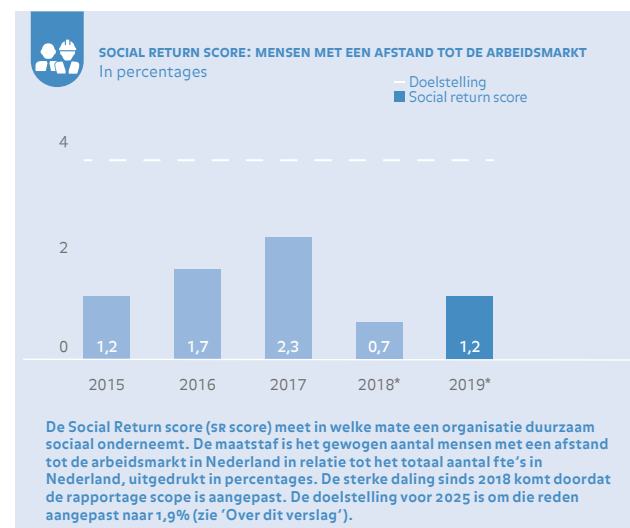
Social return is een van de zes speerpunten in ons beleid. ‘Het huis op orde’ voor dit onderwerp betekent dat we mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een zinvolle en duurzame werkplek bieden. Daarnaast vergroot het de kans op gunning, doordat goede prestaties aantoonbaar zijn. Het maakt ons een aantrekkelijke werkgever voor meerdere doelgroepen en biedt kansen op de uitdaging voor het personeelstekort op te lossen. Om kennis en draagvlak van social return te vergroten hebben we dit jaar het beleid toegelicht aan de directies van een groot aantal ondernemingen en HR medewerkers.

Het is belangrijk dat alle ondernemingen bewust zijn van hun sociale verantwoordelijkheid. Om te zorgen dat iedereen daar ook de tools voor heeft, ontwikkelen we een e-learning voor leermeesters. Dat zijn onze werknemers die de toekomstige bouwers opleiden. Deze e-learning komt volgend jaar online beschikbaar. Daarnaast zijn er het afgelopen jaar informatiebijeenkomsten gehouden aan leermeesters van Bouw & Vastgoedontwikkeling.

Onze prestaties

We meten onze score op social return af aan de directe bijdrage. Hieronder verstaan we het aantal mensen die vanuit social return in dienst zijn in verhouding tot ons totale personeelsbestand. Dit drukken we uit in een social return score. Deze score staat gelijk aan de hoogste trede (3) van de Prestatieladder Socialer Ondernemen (ps0).

In 2019 was de social return score 1,2%. Dit is een stijging van 71% ten opzichte van het voorgaande jaar. We zien dat bij een



* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 81.



Voorkeurswerkgever VolkerWessels wil de voorkeurswerkgever zijn en blijven. In een concurrerende arbeidsmarkt is het belangrijk dat onze mensen zich gehoord en gezien voelen, en dat we in staat zijn om nieuw talent aan te trekken en te behouden. Op de foto: Pauline Haagen, Communicatie Manager bij VolkerRail.

Werkgelegenheid in het kort

Highlights 2019

- Livegang van de arbeidsmarktcampagne 'Maak Morgen Mogelijk'
- Digitaliseren van de VolkerWessels Academy

Uitdagingen 2019

- Vakmensen aantrekken en behouden
- Monitoren sociaal inkopen

Acties 2020

- Inrichten Flex-Academy
- Breed uitrollen TalentHub
- Lanceren E-learning 'Omgaan met sociaal ondernemen op de werkvloer'

steeds grotere groep ondernemingen de kennis over het onderwerp toeneemt. In de zoektocht naar nieuwe medewerkers wordt ook gekeken naar mensen met een kleine of grotere afstand tot de arbeidsmarkt en hoe wij hen een geschikte plek voor hen kunnen vinden. Soms is hiervoor een kleine aanpassing of interne opleiding nodig. Verantwoordelijken bij projecten en HR-afdelingen zien steeds vaker de mogelijkheden van de mensen uit de diverse doelgroepen en sturen daarom actiever op dit thema. Tegelijkertijd zien we dat een aantal ondernemingen nog achter blijft in de prestatie. In het komende jaar richt het Social Return Loket zich daarom op deze groep. Dat doen we door de kennis te delen en te leren van de koplopers.

Van een indirecte bijdrage is sprake als we inkopen bij sociaal ondernemende bedrijven. Omdat we aan een groot aantal

“Het blijft nodig om het potentieel van social return duidelijk te maken binnen onze organisatie

projecten werken met verschillende betrokken ketenpartners en leveranciers, is het lastig om de bewijslast van de indirecte bijdrage te monitoren. We hebben daarom gekozen om de indirecte bijdrage nog niet mee te tellen. Dit blijft een aandachtspunt voor 2020. Daarnaast zullen we het komende jaar ook onze directe prestaties goed onder de loep nemen.

Door het initiatief te nemen, willen we onze opdrachtgevers meenemen naar een meer succesvolle invulling van social return. Met dit herziene kader is de verwachting dat 2020 doelstelling van 3,7% niet wordt behaald. Dit komt ook doordat de doelstelling is vastgesteld in een periode dat zowel de directe als de indirecte bijdrage werden gemeten. De doelstelling voor 2025 is aangepast naar 1,9%.

Een duurzame relatie met de omgeving

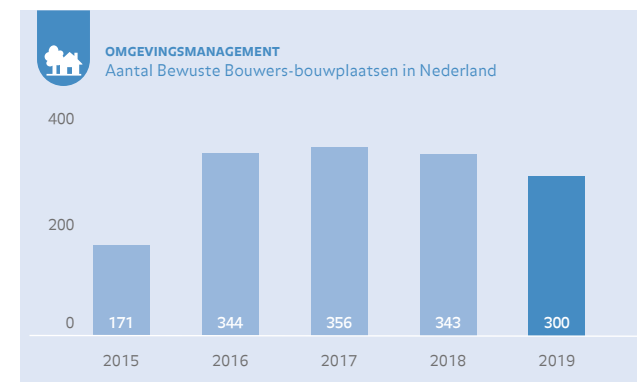
Onze projecten vinden vaak plaats in een complexe omgeving waar we de ruimte delen met verschillende belanghebbenden en waar veel partijen hun invloed uitoefenen. Alléén de technische vraag goed invullen is niet voldoende. Met goed omgevingsmanagement sturen we op het bereiken van een optimaal projectresultaat met een blijde omgeving. Dit betekent eerlijk en tijdig communiceren en het actief betrekken van belanghebbenden.

Bewuste Bouwers

In onze projecten zijn we ons bewust van de impact die werkzaamheden kunnen hebben op de directe omgeving. We zijn graag een goede en betrouwbare buur met aandacht voor mogelijke overlast die we veroorzaken. Om die reden zijn wij een van de initiatiefnemers van Stichting Bewuste Bouwers. Bewuste Bouwers zet zich in voor goed omgevingsmanagement tijdens bouwwerkzaamheden. Denk hierbij aan het beperken van hinder en hinderbeleving voor de omgeving en aan een veilige en verzorgde bouwplaats. Ook in 2019 hebben we veel van onze bouwplaatsen aangemeld. In totaal hebben we het afgelopen jaar 300 projecten aangemeld. Dit is minder dan de voorgaande jaren. Hiermee voldoen we voor de vijfde rij op jaar

aan de minimale doelstelling om 150 projecten aangemeld te hebben.

De bouw van Fellenoord, een kantoor in het centrum van Eindhoven, is een voorbeeld van goed omgevingsmanagement. Onder andere door het periodiek organiseren van een rondleiding onder de noemer 'Gluren bij de Buren'. Op dit project was veel aandacht voor samenwerking. Een professionele coachte onze medewerkers tijdens meerdere sessies over het belang van multidisciplinaire samenwerking. Daarin werd hen duidelijk wat het effect van hun eigen gedrag is en hoe ze in teamverband samen het doel kunnen bereiken. Een ander goed voorbeeld is ons project de Dijkversterking Texel.



Hier hebben we speciale boten ingezet, om asfalt vanuit de molen direct naar het werk te varen. Hiermee beperkten we de overlast op de omgeving met een besparing van ongeveer 4.700 vrachtwagenritten.

Duidelijkheid creëert draagvlak

Om onze projecten tot een succes te maken, moeten we zorgen dat belanghebbenden, zoals bewoners, echt betrokken zijn bij deze projecten en worden meegenomen in de te maken keuzes. Of het nu gaat om weggebruikers of huurders in een appartementencomplex van een woningcorporatie: het vroegtijdig informeren en daadwerkelijk betrekken van bewoners blijkt de sleutel tot succes.

Zo hebben we in Berg en Terblijt 29 gezinswoningen verduurzaamd, waarbij we werkten met een KlusBewustBudget. Voordat de renovaties werden uitgevoerd, kregen bewoners een klustegoed, waarmee ze hulp konden krijgen met voorbereidende klusjes in huis. Als ze dit tegoed niet inzetten en zelf aan de slag gingen, werden bewoners beloond met een tegoedbon. Het resultaat was dat het merendeel van de bewoners zelf de voorbereidende klussen uitvoerden.

Bij een duurzame renovatie in de wijk Zwanenveld in Nijmegen hebben we binnen een hele korte periode na het delen van het

Doelstellingen 2020

- 100% van de projecten voldoet aan richtlijnen Bewuste Bouwers
- Minimaal 150 projecten per jaar aanmelden bij Bewuste Bouwers
- 15 projecten waarin 2 maatregelen vanuit de richtlijn duurzame bouwplaatsen genomen worden
- 15 projecten waarin 2 maatregelen genomen worden uit de Menukaart Bouwlogistiek



renovatievoorstel, draagvlak behaald voor het uitvoeren van het plan. In de voorbereiding heeft het projectteam een klankbordgroep opgericht met bewoners, die zich zeer actief in hebben gezet om het plan te doen slagen. Zo hebben zij geholpen om de maatregelen af te stemmen op de bewoners. De bewoners zijn gemiddeld 75 jaar oud en wilden heel graag in deze flats blijven wonen. Ze hebben daarom meegedacht over het moderniseren en levensloopgeschikter maken van de appartementen. Dit heeft geresulteerd in een breed gedragen renovatievoorstel.

Dag van de Bouw

Elk jaar stellen we op de Dag van de Bouw, een initiatief van Bouwend Nederland, onze bouwplaatsen open voor publiek. Op deze dag waren 13 VolkerWessels bouwplaatsen te bezoeken, die normaal gesproken verboden toegang zijn. Hier konden geïnteresseerden rondleidingen volgen en zelfs met een VR-bril het toekomstige bouwwerk zien. Grote infrastructuurprojecten zorgen vaak voor langere tijd voor overlast. Door de bouwplaats open te stellen, kan men zien wat er allemaal bij zo'n megaproject komt kijken en waarom dat zo veel tijd in beslag neemt. Bijvoorbeeld bij de Rotterdamsebaan waar bezoekers onder andere door de Victory Boogie Woogietunnel konden wandelen. Een ander voorbeeld is de bouwplaats van de Amstelveenlijn. Hier waren er puzzelspeurtochten en werden Inzicht Talks georganiseerd waar experts informatie over de werkzaamheden deelden.

Ambassadeur op de bouwplaats

In bewoond gebied werken betekent heel veel communiceren. Overlast is dan niet te vermijden, maar de ergernis is wel te verminderen. Dit kan door te melden wanneer geluidsoverlast plaatsvindt of wanneer materialen worden bezorgd. Het helpt dan wanneer er bewoners zijn die zich betrokken voelen bij de buurt én bij de bouwlocatie. Op het project Badhuisweg Scheveningen was een 93-jarige buurtbewoner de schakel tussen de buurt en de bouwplaats. Hij had veel contact met de uitvoerder over de werkzaamheden en deelde de informatie vervolgens met andere buurtbewoners. Een ander voorbeeld is een buurtbewoonster die contactpersoon en expert is

geworden van de bouwplaats in Rijnsaterwoude. Zij werd door onze medewerkers zelfs uitgeroepen tot ambassadeur. Met haar berichten en foto's op social media probeerde ze andere omwonenden te informeren en tegelijkertijd begrip te creëren voor de overlast.

We zien dat de verhouding tussen burgers, overheden en bedrijven is veranderd. Dat mensen meer betrokken zijn bij hun omgeving is positief. Door omwonenden te betrekken in het ontwerpproces ontstaat inzicht in behoeften van gebruikers en wordt draagvlak voor het bouwproject gecreëerd. Het is soms ook een uitdaging om daar goed mee om te gaan, bijvoorbeeld wanneer mensen weerstand blijven houden. Vanaf 2021 zal met de Omgevingswet burgerparticipatie een grotere rol krijgen en worden direct betrokkenen nog belangrijker. Voor ons betekent dit: nog beter communiceren op onze projecten. Bijvoorbeeld via projectpagina's of de Bouwapp.

“Uit nieuwsgierigheid begon ik de werkzaamheden te volgen en foto's te plaatsen op de wijkpagina. Zo bleven omwonenden goed op de hoogte. Ik heb er zelf enorm schik in gehad en het leverde ook veel positieve reacties op”

Thea Mooij
(buurtbewoonster)



AAN
HET
WOORD



Glasvezel aanleg Den Haag VolkerWessels werkt aan connectiviteit, een belangrijk onderdeel bij het verbeteren van onze levenskwaliteit. Naast sporen en wegen, leggen we dus ook de 'internetsnelweg' van Nederland aan.

De BouwApp is een mobiele applicatie waarmee het delen van updates, beelden en positieve ontwikkelingen van het bouwproject mogelijk wordt. De app hebben we dit jaar geüpdatet naar een 3.0 versie, zodat men via een aantrekkelijke tijdlijn foto's, video's en documenten kan inzien.

Op deze manier raken mensen actief betrokken omdat het meedenken gefaciliteerd wordt. Bovendien zijn het goede manieren om men op de hoogte te houden van de planning van de werkzaamheden.

Monitoring en sturing

Vanwege de wijd uiteenlopende activiteiten binnen onze organisatie, is omgevingsmanagement lastig uit te drukken in KPI's. Door regelmatig bouwplaatsen aan te melden voor Bewuste Bouwers en tevredenheidsonderzoeken uit te voeren onder bewoners, kunnen we wel zicht krijgen op pijnpunten en de maatregelen die een positief effect hebben. Daarnaast vragen we de ondernemingen om te rapporteren door middel van kwalitatieve beschrijvingen van het gevoerde beleid. Deze vorm van rapporteren vertelt meer over de daadwerkelijke effecten en de mate van tevredenheid van opdrachtgevers en de omgeving.

Omgevingsmanagement in het kort

Highlights 2019

- Update BouwApp naar 3.0
- 300 Aanmeldingen Bewuste Bouwers

Uitdagingen 2019

- Alle stakeholders tijdig herkennen en betrekken bij de verduurzamingsopgave
- Meten van tevredenheid van de omgeving

Acties 2020

- Verbeteren van onze digitale communicatie
- Voorbereiden op de Omgevingswet

Werk en sociale activiteiten – Integriteit

Binnen VolkerWessels is integriteit compromisloos

Integer handelen is een absolute voorwaarde voor een succesvolle bedrijfsvoering. Daarom is integriteit een kernwaarde van onze onderneming. Wij zijn van mening dat, ongeacht de positie die iemand heeft, iedereen ervoor verantwoordelijk is dat zichzelf en zijn of haar collega's integer werken.

Het integriteitsbeleid van VolkerWessels is gericht op het bevorderen van het integriteitsbewustzijn van medewerkers, met als doel een positieve bijdrage te leveren aan een open en integere bedrijfscultuur. Heldere regels en afspraken over integriteit zijn daarvoor de basis. We hebben meerdere e-learnings ontwikkeld die medewerkers moesten volgen en die bij de indiensttreding door alle nieuwe medewerkers eveneens succesvol moeten worden afgerond. Ook hebben we verschillende communicatiecampagnes gevoerd. Tenslotte traint de Centrale Compliance Officer medewerkers in workshops waarin herkenbare praktijksituaties in de vorm van dilemma's aan de orde komen. Deze workshops worden zowel aan directies als aan medewerkers op operationeel niveau gegeven.

Het Rad van Integriteit

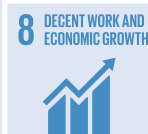
We voeren ieder jaar een medewerkersonderzoek uit, onder andere naar de cultuur van openheid en vertrouwen bij VolkerWessels. Naar aanleiding van de uitkomsten van het onderzoek van 2019 heeft het Integriteitsplatform besloten om in 2019 en 2020 prioriteit te geven aan het bevorderen van het gesprek tussen medewerkers en leidinggevendenden over integriteitskwesties. Door met elkaar te praten over integriteitsdilemma's krijgen leidinggevendenden en medewerkers meer begrip voor de keuzes die zij maken (en moeten maken op grond van de gedragscode).

In het afgelopen jaar heeft VolkerWessels veel energie gestoken in de ontwikkeling van een communicatiemiddel om dit gesprek te op gang te brengen. Vertegenwoordiger van alle niveaus en alle clusters hebben in een aantal klankbordsessies geholpen de juiste werkvorm te vinden voor deze dialoog.

Doelstellingen 2020

Elke medewerker/ster moet weten:

1. Hoe hij/zij moet omgaan met integriteitsdilemma's binnen zijn/haar werk
2. Bij wie hij/zij terecht kan als hij/zij hierover wil overleggen
3. Bij wie hij/zij eventuele overtredingen van de gedragscode kan melden



Marit Reinders Binnen onze organisatie werken we samen aan de toekomst. Iedereen brengt zijn of haar eigen kwaliteiten, kennis en persoonlijkheid in. Op de foto Marit Reinders, naast verkeersmanager bij VolkerWessels Infra Competence Centre is zij ook bestuurslid van JongVolkerWessels.

Van directeur tot uitvoerder, van infra- tot utiliteitsbouw en telecombedrijf; iedereen was vertegenwoordigd in deze klankbordgroep.

Uiteindelijk heeft de klankbordgroep gekozen voor een spel: het Rad van Integriteit. Aan de hand van dilemma's, 'waar-of-niet-waar-vragen', cartoons en quizvragen gaan leidinggevend en medewerkers met elkaar in gesprek over integriteit. Het spel kan met twintig personen verdeeld over drie groepen worden gespeeld. Op deze wijze wordt besproken wat de beste manier is om te handelen, welke afwegingen men daarin maakt en wat volgens de gedragscode de gewenste wijze van handelen is.

Door met elkaar te praten over integriteitkwesities moet het in de toekomst voor medewerkers gemakkelijker worden om collega's en leidinggevend en aan te spreken op mogelijk minder integer gedrag. Deze door de klankbordgroep ontwikkelde spelvorm is vervolgens getest in pilotsessies in alle clusters, waaraan ook weer medewerkers uit alle niveaus uit de organisaties hebben deelgenomen. De uitrol van het spel is in november 2019 gestart op niveau van Raad van Bestuur met directies van de werkmaatschappijen. Het is de bedoeling dat het spel vanaf december 2019 tot juni 2020 als een waterval wordt uitgerold over alle niveaus van de organisatie.

Trainen Compliance Officers

Een Compliance Officer is een functionaris die toeziet op de naleving van wet- en regelgeving en de gedragscode binnen de organisatie. Iedere onderneming van VolkerWessels heeft een eigen Compliance Officer. Zij hebben de belangrijke opdracht om toe te zien op naleving en handhaving van regels. Hun taken en bevoegdheden zijn vastgelegd in het Compliance Handvest van VolkerWessels. Daarnaast ondersteunen en adviseren zij de directie en desgevraagd collega's bij integriteitsdilemma's. Overtredingen van wet- en regelgeving en de gedragscode, die betrekking hebben op overtreding van de strafwet of de mededingingswet, moeten direct gemeld worden bij de Centrale Compliance Officer.

"41 Nul-Op-de-Meter woningen voor verschillende doelgroepen. En dat in 33 dagen met slechts 6 of 7 transportbewegingen per woning. De industriële conceptwoning van MorgenWonen biedt een oplossing voor diversiteit in de wijk, beperkt overlast voor omwonenden én beperkt stikstofemissies"

Jorg van de Sanden
(Stichting Stadslander)



Het afgelopen jaar hebben we onze Compliance Officers getraind. Dit bleek zinvol, niet alleen door de thema's die door de gespreksleiders werden toegelicht, maar ook omdat zij voor het eerst samenkwamen en onderling ervaringen konden uitwisselen. In 2020 zullen zij de gelegenheid krijgen om een vervolgentraining te volgen. Deze tweede training wordt op dit moment uitgewerkt.

Alle ondernemingen van VolkerWessels hebben daarnaast een externe vertrouwenspersoon aangesteld. Werknemers kunnen de hulp van deze vertrouwenspersonen inroepen, als zij problemen ervaren in de organisatie, die naar hun mening niet of onvoldoende worden opgepakt door hun leidinggevend en/of medewerk(st)ers van de afdeling HRM. Met deze vertrouwenspersonen kunnen ook andere zaken dan integriteitskwesities worden besproken.

Meldingen

Medewerkers van VolkerWessels kunnen integriteitsdilemma's of vermoedens van misstanden melden bij hun direct leidinggevende of de Compliance Officer van de onderneming. Om de drempel voor het melden van integriteitskwesities zo laag mogelijk te maken, kan een medewerker ook altijd gebruik maken van de anonieme Vertrouwenslijn. Dit kan via een speciaal telefoonnummer of via een speciaal e-mailadres. Dit telefoonnummer en dit e-mailadres worden beheerd door een extern bureau (People in Touch). Meldingen die bij dit bureau binnenkomen worden voor onderzoek anoniem doorgestuurd naar de Centrale Compliance Officer. De Centrale Compliance Officer is binnen VolkerWessels de enige die bevoegd is om opdracht te geven voor integriteitsonderzoeken.

Een 'normale' integriteitsmelding (dat wil zeggen een melding die geen betrekking heeft op overtreding van strafwet of mededingingswet) wordt door de Compliance Officer van de onderneming afgehandeld.

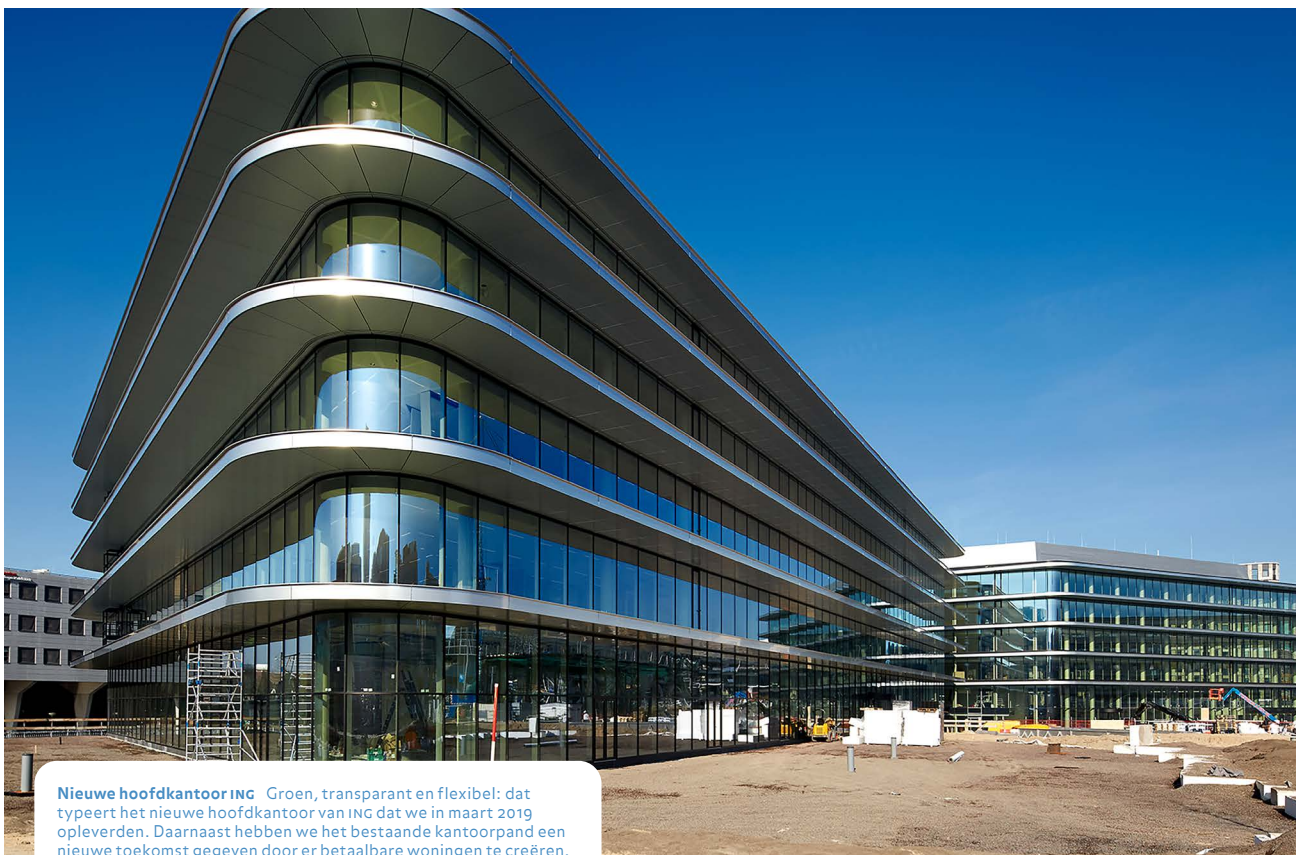
Er zijn in 2019 22 meldingen van vermoedens van integriteits-schending en vermoedens van misstand geweest. Het aantal meldingen ligt lager in vergelijking tot 2018, toen waren het er 49. Het aantal is nog niet eerder zo laag geweest.

E-learning en workshops

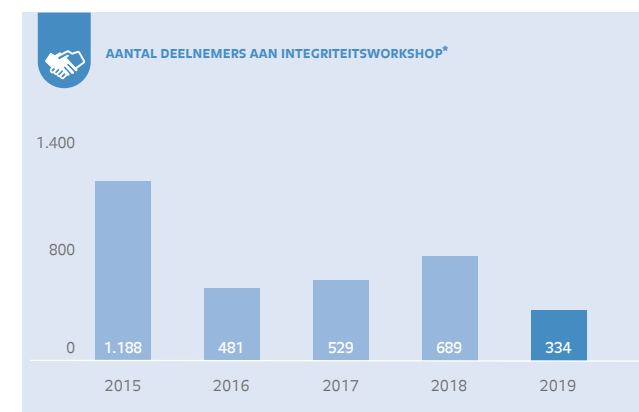
Om het integriteitsbewustzijn te verhogen en het belang van integer werken te benadrukken, zijn e-learnings een goed instrument, omdat daarmee op relatief eenvoudige wijze in korte tijd een grote groep van medewerkers kan worden bereikt. De tweede e-learning Integriteit is in 2018 ontwikkeld en is in het voorjaar van 2019 uitgerold en afgerond. In 2019 hebben 7.129 medewerkers de e-learning Integriteit gemaakt. Deze e-learning bestond uit 9 groepen van 10 dilemma's.

Voor elk van de drie segmenten waren voor het hoger management, het midden management en medewerkers afzonderlijke sets met dilemma's gemaakt. Na het beantwoorden van elk dilemma ontving de medewerk(st)er direct een toelichting op het gegeven antwoord. Iedere medewerk(st)er moest een score van minimaal 70% goede antwoorden halen en kreeg daarvoor drie pogingen. De uitkomsten van de e-learning zijn per onderneming, per cluster en voor VolkerWessels als geheel gebundeld en zullen na bespreking in het Integriteitsplatform aan de ondernemingen ter beschikking worden gesteld. Hiermee kan de directie van de onderneming zien op welke vragen door de medewerkers van deze onderneming minder dan 70% is gescoord. Dit zijn dan de onderwerpen waaraan binnen deze onderneming in 2020 extra aandacht besteed moet worden.

In 2019 hebben we een e-learning ontwikkeld over naleving van de Mededingingswet. In deze e-learning maken wij medewerkers die met de bepalingen uit deze wet in hun dagelijkse werk te maken hebben, bewust van de regels uit de Mededingingswet: Wat mag je wel doen en wat moet je zeker niet doen? En wat kunnen de gevolgen zijn als je de regels overtreedt? Deze e-learning wordt begin 2020 uitgerold. Het aantal deelnemers aan integriteitsworkshops wisselt in de



Nieuwe hoofdkantoor ING Groen, transparant en flexibel: dat typeert het nieuwe hoofdkantoor van ING dat we in maart 2019 opleverden. Daarnaast hebben we het bestaande kantoorpand een nieuwe toekomst gegeven door er betaalbare woningen te creëren.



* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 81.



Jong VolkerWessels Op 14 oktober organiseerde JongVolkerWessels een college-tour evenement met de Raad van Bestuur. In het bijzijn van ruim 170 enthousiaste jonge collega's namen de Raad van Bestuur van VolkerWessels plaats om met hen in gesprek te gaan over onder andere duurzaamheid, innovatie en diversiteit.

loop van de jaren. Het aantal deelnemers is mede afhankelijk van het feit of er workshops zijn gehouden in het kader van scholingsprogramma's van onze ondernemingen. Bij deze laatste workshops is het aantal deelnemers aanzienlijk hoger (meer dan 100 deelnemers) dan in de standaard workshop, waarvan het aantal deelnemers is beperkt tot maximaal 20. Hoewel het aantal deelnemers van workshops in het afgelopen jaar is afgenomen, is het aantal workshops dat afgelopen jaar is gegeven zelfs iets hoger geweest dan in de voorafgaande jaren.

Oprechte samenwerking

De duidelijke regels die wij hanteren voor onze medewerkers, gelden ook voor onze opdrachtgevers, leveranciers, onderaannemers en andere stakeholders. De voorwaarden die wij stellen aan samenwerking, zijn in onze gedragscode opgenomen. De gedragscode biedt een duidelijke basis voor integer handelen en zakendoen. In onze overeenkomsten verklaren wij onze gedragscode (of een minstens gelijkwaardige

gedragscode van de wederpartij) altijd van toepassing. Naast de Gedragscode onderschrijft VolkerWessels met haar andere ketenpartners de Leidende Principes Opdrachtgevend Bouwbedrijf.

Daarnaast heeft VolkerWessels in 2016 het United Nations Global Compact (UNGC) ondertekend. Hiermee committeert VolkerWessels zich aan de tien universele principes op het gebied van mensenrechten, werkgelegenheid, milieu en anti-corruptie. Ten slotte zijn we lid van de Nederlandse Vereniging van de UNGC en leggen jaarlijks verantwoording af over onze invulling van deze principes.

Verantwoordelijkheden

Binnen VolkerWessels is het Integriteitsplatform het forum dat de verantwoordelijkheid draagt voor (beleids-)initiatieven en ondersteuning met betrekking tot integriteitsonderwerpen. Binnen het Integriteitplatform worden de belangrijkste

Integriteit in het kort

Highlights 2019

- Spel Rad van Integriteit ontwikkeld en gestart
- Trainen Compliance Officers

Uitdagingen 2019

- Invulling geven aan cultuuronderzoek
- Integriteitsbewustzijn verhogen

Acties 2020

- Rad van Integriteit afronden
- E-learning Mededinging uitrollen
- Vervolgtraining Compliance Officers

ontwikkelingen op het gebied van compliance besproken, wordt het compliance jaarplan vastgesteld en wordt de voortgang gemonitord van alle activiteiten met betrekking tot compliance binnen VolkerWessels. In het Integriteitsplatform hebben zitting: twee leden van de Raad van Bestuur, drie directieleden van werkmaatschappijen, een vertegenwoordiger van de HRM-functie evenals de communicatiefunctie en de Centrale Compliance Officer. Besluiten die door het Integriteitplatform worden genomen gelden als besluiten van de Raad van Bestuur en hebben een bindend karakter. De Centrale Compliance Officer fungeert als secretaris van het Integriteitplatform.



VOLKERWESSELS BUITENLAND



Innenhof In deze nieuw te bouwen wijk is aandacht voor groen. In de vrij toegankelijke binnenhoven van het O-kwartier worden bankjes en speelplaatsen geplaatst, omgeven door bomen.

Sinds 2018 rapporteren we in dit verslag over de prestaties van onze bedrijven in Duitsland en Noord-Amerika. We hebben voor het eerst de gegevens voor de belangrijkste duurzaamheidsthema's centraal verzameld. Voor het Verenigd Koninkrijk doen we dit al sinds 2013. We hebben ons het afgelopen jaar gericht op het verbeteren van het rapportageproces. Zo hebben we dit jaar voor het eerst de duurzaamheidscijfers per kwartaal verzameld.

De eerste stap voordat we goed meten en kunnen sturen op prestaties, is goed inzicht in de situatie. In hoeverre is de data beschikbaar en betrouwbaar? In welke context opereren onze buitenlandse ondernemingen en hoe verschilt regelgeving van Nederland? Wat zijn verbeterpunten? Om antwoorden te krijgen op deze vragen, hebben we in 2018 en in 2019 een 'readiness assessment' laten uitvoeren door KPMG. Tijdens zo'n assessment wordt het rapportageproces geëvalueerd, waarbij wordt gelet op de robuustheid van de informatie. We streven er naar om zoveel mogelijk gegevens te laten goedkeuren door een accountant.

Uit deze assessments bleek dat de rapportageprocessen zijn verbeterd. Zo is het controle principe van de vier-ogen-check nu bij alle ondernemingen ingevoerd. Waar het niet mogelijk is om feitelijke informatie te verzamelen, worden door de accountant goedgekeurde berekeningen gemaakt. Met ingang van 2019 wordt over alle materiële duurzaamheidscijfers assurance verleend, met uitzondering van twee indicatoren: integriteitscijfers in Duitsland en afvalgegevens in Noord-Amerika. Daarvoor geldt dat nog geen rapportage systeem is ingericht. Deze ondernemingen hebben daar meer tijd voor nodig.

We blijven de komende jaren werken aan het verbeteren van onze duurzaamheidsrapportages. Daarnaast laten we bestaande strategieën van onze buitenlandse ondernemingen zo goed mogelijk aansluiten op ons concern. Het belangrijkste daarbij is dat alle ondernemingen binnen VolkerWessels de kernwaarden veiligheid, integriteit en duurzaamheid als basis nemen voor hun werk.

Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk voeren we projecten in de civieltechnische sector uit. Dat zijn vooral infrastructurele projecten, zoals het aanleggen en onderhouden van sporen, bruggen en wegen. Daarnaast bouwen we commerciële en industriële gebouwen en zijn we actief in de offshore windmarkt.

Gezondheid

Veiligheid is een kernwaarde waarmee we aan de ene kant werk gerelateerde ongevallen en een slechte gezondheid van medewerkers willen voorkomen en aan de andere kant de algemene gezondheid en het welzijn van onze medewerkers willen ondersteunen.

Ons beleid richt zich op risicobeoordeling, gezondheids- en veiligheidsplanning en op het verstrekken van de juiste informatie door instructies, trainingen en supervisie. Dit stemmen we volledig af met de wettelijke bepalingen en we vullen dit aan met informatie over 'best practices' in de sector.

Een mooi voorbeeld is het initiatief om de veiligheid van machinisten op het werk te verbeteren door een programma voor gedragsveiligheid. Het programma richt zich op het verbeteren van de risicobeleving van chauffeurs en zakelijke rijders. Dit gaat vooral over de risico's van besluitvorming in het verkeer. Daarnaast gaat het programma in op bewustwording en het eigen verantwoordingsgevoel. Het doel hiervan is om veiligheid op de weg tijdens het werk stevig te verankeren in het bedrijfsethos.

De IF-rate in 2019 is 1,8. Dat is iets hoger in vergelijking tot 2018 (IF-rate: 1,1). In 2019 waren er twaalf ongevallen met verzuim, dat zijn er twee meer dan vorig jaar. Vergelijken met 2018 is het grootste verschil te zien bij de onderneming VolkerHighways. Waar er in 2018 helemaal geen ongevallen plaatsvonden, waren dit er in 2019 drie.

Hoewel de fysieke gezondheid van onze medewerkers al vele jaren in de gaten wordt gehouden, geldt dat niet voor de

geestelijke gezondheid. Dat is een nog relatief nieuw thema in de bouwsector. Het wegnemen van barrières rond de geestelijke gezondheid, het creëren van een cultuur waarin onze medewerkers openlijk kunnen praten en het bieden van ondersteuningsopties zijn slechts enkele manieren waarop we proberen te veranderen.

Onze operationele medewerkers nemen regelmatig deel aan een medische keuring. Onze gezondheidswerkers hebben de taak om deze algemene welzijnscontrole te doen bij medewerkers. Hierbij wordt naast de fysieke gezondheid ook op de mentale gezondheid gelet. We merken dat dat een positief effect heeft, omdat mensen minder snel naar de huisarts hoeven.

Natuurlijke omgeving

Ook in het Verenigd Koninkrijk is de bouwsector een belangrijke gebruiker van grondstoffen en produceert zij grote hoeveelheden bouw- en sloopafval. De wegen-, bouw-, spoor- en infrastructuurprojecten die we aanleggen, worden onderdeel van het landschap, waardoor we verantwoordelijk zijn voor de gevolgen voor het milieu.

De prioriteiten richten zich op het verminderen en op het controleren van reststromen, op hergebruik en recycling van materialen en op het voorkomen van vervuiling. Daarnaast zijn bescherming van lokale milieugevoelige locaties en het behoud van natuurlijke hulpbronnen ook thema's die aandacht krijgen.

Een voorbeeld van een project waar we extra waarde hebben toegevoegd, door het aanplanten van bomen om de CO₂-uitstoot van het project te compenseren, is het onderhoudsprogramma voor de Royal Borough of Windsor & Maidenhead. We voeren onderhoudswerkzaamheden uit aan wegen, zoals geulreinigingen en asfaltreparaties. Naast het aanplanten van bomen hebben we zogeheten 'padladders' aangebracht. Elk voorjaar reizen de padden naar hun broedvijver, dat hen over een aantal wegen brengt. Ze vallen hierbij regelmatig in de riolering om vervolgens niet te kunnen ontsnappen. Daarom hebben we ladders aangebracht, zodat de

padden in het voorjaar zonder problemen hun trek kunnen doen.

Afval

Naast goede afvalscheiding richten we ons in het Verenigd Koninkrijk ook op het verminderen van de totale hoeveelheid geproduceerd afval. We hebben ons dit jaar bezig gehouden met de overgang naar een robuustere aanpak als het gaat om 'afval- en materiaalbeheer' zodat grondstoffen beter gaan circuleren.

Het totaal gewicht afval is behoorlijk gestegen ten opzichte van 2018, namelijk van 321 kiloton naar 771 kiloton in 2019. Door de dynamiek van de projecten is de hoeveelheid afval veranderlijk tussen de jaren, maar ook per type afvalstroom. Een groot gedeelte van het afval in het Verenigd Koninkrijk komt van afgevoerde grond. In het Verenigd Koninkrijk is het, anders dan in Nederland, verplicht om afgevoerde grond als afval te rapporteren. De fluctuaties in de hoeveelheid afval zijn daarmee met name aan deze reststroom toe te wijzen. De sterke toename van dit jaar is voor 70% toe te schrijven aan de reststroom zand en mineralen. Het scheidingspercentage is licht gestegen van 93% naar 94%.

CO₂-uitstoot

De CO₂-uitstoot per euro omzet in het Verenigd Koninkrijk is afgenomen met 17% ten opzichte van 2018. De absolute CO₂-emissies zijn gelijk gebleven ten opzichte van 2018. De daling komt daarom vooral door de omzet die gestegen is met 20%.

Werk en sociale activiteiten

In een sector waar de diversiteit nog laag is en het tekort aan arbeidskrachten toeneemt, wordt ons steeds meer duidelijk dat een strategie op het gebied van gelijkheid, diversiteit en inclusiviteit (in het Engels: Equality, Diversity and Inclusion) nodig is. In 2019 hebben we een aantal EDI trainingen gegeven aan het leiderschapsteam en aan alle collega's. Ook zijn we gestart met het opnemen van EDI gedragscompetenties in de procedure voor persoonlijke ontwikkeling.

Kerncijfers Verenigd Koninkrijk

		2019*	2018*	2017*
Gezondheid				
Veiligheid	IF-rate	1,8	1,1	3,4
Natuurlijke omgeving				
Grondstoffen	Hoeveelheid afval (in kilotonnen)	771	321	500
	Afvalscheidingspercentage	94%	93%	89%
CO₂ en energie	CO ₂ footprint (Scope 1 en 2) (in kilotonnen)	32	32	26
Werk en sociale activiteiten				
Integriteit	Totaal aantal meldingen van vermoedens van integriteits-schending en vermoedens van misstand	1	5	43

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 81.

We hebben daarnaast bijgedragen aan het vormgeven van toekomstige initiatieven in de hele keten, door het bijwonen van workshops in de sector, het bijwonen van fora over diversiteit van leveranciers en het werken met inclusieve werkgevers. VolkerWessels UK is geslaagd om de prijs van de Investors in Diversity Stage 2 te behalen en werkt nu aan een volledige accreditatie in diversiteit. De EDI-aanpak wordt geleid door een hoofd van gelijkheid, diversiteit en inclusie, ondersteund door een stuurgroep en is daarnaast de verantwoordelijkheid van de Chief Finance Officer, namens het bestuur.

Considerate Constructors

We zijn er trots op een partner te zijn van het Considerate Constructors Scheme (CCS). Dit is een organisatie die zich richt op het verbeteren van het imago van de bouwsector en de impact daarvan op het milieu, de werknemers en de omgeving. CCS is een zusteronderneming van de Stichting Bewuste Bouwers in Nederland. Partners zijn bedrijven die zich inzetten voor het demonstreren en promoten van de hoogste normen van zorgzaam bouwen. In 2019 waren 31 projecten aangemeld bij het Considerate Constructors Scheme.

Noord-Amerika

VolkerWessels Noord-Amerika is actief in de infrastructuur sector in de Canadese provincies Alberta en British Columbia en in de omgeving van Seattle in de Verenigde Staten. De focus van onze activiteiten ligt op de aanleg en het onderhoud van wegen en van ondergrondse infrastructuur.

Gezondheid

We hebben goed inzicht in het verzuim als gevolg van ongevallen. De IF-rate in 2019 is 14,3. In vergelijking tot 2018 (IF-rate: 7,5) is dit een aanzienlijk stijging. Met name in Canada is een sterke toename van het aantal ongevallen met verzuim te zien. Dit waren er in 2019 35. Er is geen eenduidige reden aan te wijzen reden voor de toename van ongevallen in Canada.

Dodelijk ongeval Canada

Ondanks al onze inspanningen op het gebied van veiligheid ten spijt, zijn we helaas geconfronteerd met een dodelijk ongeval van een collega bij onze werkmaatschappij in Alberta, Canada.

Natuurlijke omgeving

In Noord-Amerika zien we dat de absolute CO₂-uitstoot met 2% is toegenomen. Het onderlinge verschil in CO₂-uitstoot tussen de bedrijven is groot. De uitstoot van Mainline Construction Ltd. is met 45% afgenomen. Dit komt doordat er minder werkzaamheden zijn uitgevoerd met zware machines. Voor andere bedrijven zien we aanzienlijke stijgingen die voornamelijk toe te wijzen zijn aan verbeteringen in de rapportage en het uitbreiden van de rapportagescope.

Werk en sociale activiteiten

De looptijd van projecten verschilt enorm per seizoen bij deze ondernemingen. Daarom worden er veel tijdelijke werknemers ingezet, ook wel seizoenarbeiders genoemd. Door de beperkte uitwisseling van gegevens met de vakbonden die seizoenarbeiders leveren, is het moeilijk om goed inzicht te krijgen in het ziekteverzuim als dit niet door een ongeval is veroorzaakt.

Kerncijfers Noord-Amerika

		2019	2018
Gezondheid			
Veiligheid	IF-rate	14,3*	7,5
Natuurlijke omgeving			
Grondstoffen	Hoeveelheid afval (in kilotonnen)	194	86
	Afvalscheidingspercentage	88%	99%
CO₂ en energie	CO ₂ footprint (Scope 1 en 2) (in kilotonnen)	72*	71
Werk en sociale activiteiten			
Integriteit	Totaal aantal meldingen van vermoedens van integriteitsschending en vermoedens van misstand	0*	1

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie [pagina 81](#).



Laycock Bridge De nieuwe Laycock Park Bridge in Calgary (Canada) is van hout gemaakt. De brug kenmerkt zich door cederhouten liggers die 37 meter lang zijn. Ook is de brug zeer vernieuwend doordat het houten brugdek is versterkt met een polymeerlaagje van glasvezel.

Duitsland

Onze activiteiten in Duitsland richten zich met name op de ontwikkeling en bouw van zowel koop- als huurwoningen. Dat doen we voornamelijk in de drie stedelijke gebieden van Berlijn, Noordrijn-Westfalen en Frankfurt.

Gezondheid

De IF-rate van 2019 is 14,9, dat is hoger dan het cijfer voor 2018. Er hebben 8 ongevallen die ziekteverzuim tot gevolg hadden plaatsgevonden. In Duitsland hebben we relatief weinig medewerkers in dienst. Dit betekent dat ieder ongeval met verzuim relatief zwaar meeweegt op de IF-rate.

De IF-rate in Duitsland valt hoger uit dan in Nederland. Door de Duitse arbeidswetgeving moeten mensen bij een incident of ziekte naar een bedrijfsarts. De arts kan één of meer rustdagen voorschrijven als hij/zij dat nodig acht. Dit kan een verklaring zijn voor een hoog IF-percentage, niet noodzakelijkerwijs veroorzaakt door ernstige incidenten.

Natuurlijke omgeving

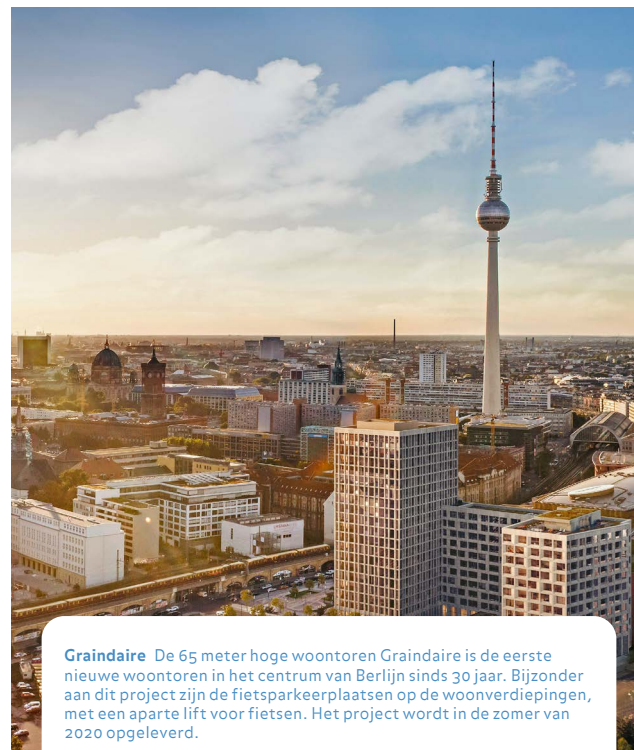
Het systeem van afvalverwerking werkt in Duitsland anders dan in Nederland. Als gevolg daarvan is het heel lastig om afvalgegevens die van bouwlocaties komen te rapporteren. In 2019 hebben we een model opgesteld om de gemiddelde hoeveelheid afval per type bouwproject te berekenen. Het model rekent met afvalvolumes op basis van woon-oppervlakte van gebouwen. Aangezien we dit jaar voor het eerst met deze methode werken, zijn de cijfers niet vergelijkbaar met voorgaande jaren. Zo is de hoeveelheid afval sterk toegenomen. Ook het scheidingspercentage is toegenomen van 78,4% in 2018 naar 92,4% in 2019.

De CO₂-uitstoot in Duitsland is met 7% toegenomen, ten opzichte van 2018. Dit komt door een toename van het aantal vluchten. Aangezien de omzet in Duitsland gestegen, is de CO₂-uitstoot per euro omzet met 6,5% afgenomen.

Kerncijfers Duitsland

		2019	2018
Gezondheid			
Veiligheid	IF-rate	14,9*	14,7
Natuurlijke omgeving			
Grondstoffen	Hoeveelheid afval (in kilotonnen)	190*	0,14
	Afvalscheidingspercentage	92%*	78%
CO₂ en energie	CO ₂ footprint (Scope 1 en 2) (in kilotonnen)	2*	2
Werk en sociale activiteiten			
Integriteit	Totaal aantal meldingen van vermoedens van integriteitsschending en vermoedens van misstand	1	–

* Hierover heeft KMPG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie [pagina 81](#).



Graindair De 65 meter hoge woontoren Graindair is de eerste nieuwe woontoren in het centrum van Berlijn sinds 30 jaar. Bijzonder aan dit project zijn de fietsparkeerplaatsen op de woonverdiepingen, met een aparte lift voor fietsen. Het project wordt in de zomer van 2020 opgeleverd.

Werk en sociale activiteiten

In 2019 zijn we gestart met een pilot project voor een geïntegreerd managementsysteem waar wijzelf, onze leveranciers en onderaannemers mee werken. Het systeem biedt een transparante werkwijze binnen de samenwerking. Het zorgt ervoor dat aan voorschriften met betrekking tot illegale arbeid of zwart werk, sociale zekerheidsbijdragen, tijdelijk werk, arbeidsveiligheid en het wettelijk minimumloon wordt voldaan.

De onderaannemer krijgt toegang tot het systeem, waarbij iedere individuele medewerker moet worden aangemeld. Als de medewerker aan de eisen en voorschriften voldoet en daar van op de hoogte is, wordt de fysieke toegang tot de bouwplaats verleend. Met dit systeem kunnen we altijd controleren wie er op de bouwplaats aanwezig is of wie de bouwplaats wil betreden.

We hebben vervolgstappen bepaald om te komen tot cijfers over integriteit van de gewenste kwaliteit. Het bestaande informele proces is nog niet voldoende om de kwaliteit te waarborgen. We zetten ons het komende jaar in voor het opzetten van een geformaliseerd proces, zodat we beter inzicht verkrijgen op dit thema. Dat gaat ons helpen bij sneller handelen in het geval van een integriteitstekstie en om ervoor te zorgen dat alle kwesties worden geëvalueerd en opgevolgd.



Reikwijdte

De primaire doelgroep van dit verslag zijn onze stakeholders, die geïnteresseerd zijn in de activiteiten van VolkerWessels waar we op een breed terrein in diverse sectoren onze activiteiten ontplooiën. Sinds 2013 rapporteren we ook de prestaties van al onze ondernemingen in het Verenigd Koninkrijk. De data van onze bedrijven in het Verenigd Koninkrijk worden apart verzameld en per thema weergegeven.

Sinds 2018 is de scope van het Duurzaamheidsverslag uitgebreid met data van onze bedrijven in Duitsland en Noord-Amerika. Om goed te kunnen meten en sturen op resultaat hebben we KPMG in 2018 en 2019 een Readiness assessment laten uitvoeren. Een Readiness assessment is gericht op het evalueren van de robuustheid van informatie over onze prestaties met als doel uiteindelijk hierover assurance te verkrijgen. Uit de Readiness assessment van 2019 is gebleken dat alle duurzaamheidscijfers van het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Noord-Amerika voldoende betrouwbaar en volledig zijn om assurance met een redelijke mate van zekerheid te kunnen verlenen, met uitzondering van twee indicatoren. Dit zijn de integriteitscijfers in Duitsland en afvalgegevens in Noord-Amerika. Daarvoor geldt dat nog geen rapportage systeem is ingericht. Deze ondernemingen hebben daar meer tijd voor nodig.

Buitenlandse vestigingen van onze Nederlandse onderneming VolkerWessels Telecom worden wel meegenomen in dit verslag. Voor het eerst laten we deze cijfers separaat zien in de Bijlage Duurzaamheidscijfers, waar we deze cijfers voorheen meenamen in de totalen van VolkerWessels. De financiële prestaties worden wel meegenomen onder VolkerWessels Telecom in de totalen van Nederland. In het kader van inzicht hebben we ervoor gekozen om voor de thema's afval, CO₂ en energie en veiligheid apart op te nemen. In de tekst wordt niet over de cijfers gerapporteerd.

Combinaties, vennootschappen en nieuwe entiteiten

In dit verslag hebben we combinaties of vennootschappen opgenomen waarin we overheersende zeggenschap hebben.

Belangen in entiteiten waarover VolkerWessels gezamenlijk met derden zeggenschap uitoefent en waarbij VolkerWessels en andere partijen recht hebben op de activa en verplichtingen ten aanzien van de schulden (joint operations) worden proportioneel meegenomen in de financiële cijfers. Deze handelswijze komt overeen met IFRS-grondslagen voor financiële verslaglegging. De materiële thema's voor VolkerWessels zijn bepaald op basis van diverse stakeholder dialogen en een inventarisatie onder de medewerkers. Meer informatie hierover is te vinden in de bijlage 'Materialiteitsanalyse', te vinden op onze website.

Geacquireerde ondernemingen of combinaties waarbij het aandeel in 2019 veranderde naar meer dan 50% zullen we in 2020 betrekken bij het rapportageproces en worden meegenomen in de verslaglegging van 2020.

CSR-strategie

Onze CSR-strategie is opgesteld op basis van marktonderzoek, best practices en de strategie van VolkerWessels. We conformeren ons aan de internationaal erkende richtlijnen van het Global Reporting Initiative (versie: GRI Standards). De GRI-tabel kunt u vinden op de website.

In 2019 hebben VolkerWessels en grootaandeelhouder Reggeborgh aangekondigd dat Reggeborgh een bod doet op de aandelen VolkerWessels die zij niet in bezit heeft. De onafhankelijke commissarissen en de Raad van Bestuur ondersteunen het bod en bevelen het unaniem aan bij de aandeelhouders. Reggeborgh heeft aangegeven de huidige strategie van de onderneming volledig te steunen. De Centrale Ondernemingsraad heeft positief geadviseerd over de bieding.

Gegevensverzameling

Voor het op uniforme wijze verzamelen van gegevens hebben we een rapportagehandboek samengesteld voor onze ondernemingen. Voor het berekenen van de CO₂-footprint van onze bedrijfsactiviteiten, hanteren we richtlijnen en emissiefactoren die door SKAO worden gehanteerd. De CO₂-emissiefactoren volgens het SKAO Handboek 3.0 zijn in onze berekeningen

gebruikt. Deze CO₂-emissiefactoren zijn ook van toepassing op de buitenlandse.

Eventuele herberekeningen en definitiewijzigingen zijn in de tekst en voetnoten toegelicht. Vanaf 2015 worden de gegevens op kwartaalbasis intern gevalideerd, met als doel hogere betrouwbaarheid van de cijfers en het creëren van meer bewustzijn binnen de gehele organisatie. Hiermee voert VolkerWessels uitgebreide interne audits uit op de duurzaamheidscijfers. Op basis hiervan verbeteren we de betrouwbaarheid van onze duurzaamheidscijfers continu. Daarnaast maken we voor financiële gegevens, medewerkersgegevens en veiligheidsgegevens gebruik van het consolidatiepakket van de groep in SAP.

Afval

In 2018 hebben we een wijziging aangebracht in de definitie voor de totale hoeveelheid gerapporteerd afval. De reden hiervoor is dat de ondernemingen de oude definitie verschillend konden interpreteren. De definitie in 2017 was 'Een combinatie van reststromen welke hergebruikt, gerecycled, verwerkt, verbrand met terugwinning van energie of gestort wordt. Oftewel, de stromen die naar de afvalverwerker gaan'. De definitie sinds 2018 is: 'Reststromen welke worden hergebruikt, gerecycled, verwerkt, gestort, of verbrand met terugwinning van energie. Oftewel, de reststromen die via de afvalverwerker gaan of die door een Koninklijke VolkerWessels Stevin N.V. onderneming zelf worden bewerkt voordat zij weer als grondstof kunnen worden ingezet (zoals bijvoorbeeld asfalt en beton)'.

Het gevolg van deze wijziging is dat een aantal van onze ondernemingen een grote hoeveelheid reststromen extra hebben opgenomen als afval, in vergelijking tot voorgaande jaren. We zien met name een sterke toename voor onze wegenbouwer en asfaltproducent kws Infra, omdat gerecycled (freese)asfalt als afval wordt opgenomen. Als gevolg van deze wijziging is het scheidingspercentage voor 2018 en 2019 aanzienlijk toegenomen. Volgens de oude definitie is het scheidingspercentage over 2019 53% en volgens de nieuwe definitie is dit 94%.

Beton

In 2019 hebben we de rapportage scope met betrekking tot de beton KPI's (Scope 3 CO₂-uitstoot en percentage secundair materiaal in betonproducten) uitgebreid. Dit betekent dat, naast de gegevens van Van Hattum en Blankevoort en KBV Infra, ook die van aannemersbedrijf Boele & van Eesteren zijn toegevoegd. Hiermee is een onderneming uit het Bouw en Vastgoedontwikkeling segment toegevoegd aan de rapportage scope. De resultaten geven een betere weerspiegeling van onze prestaties. In 2019 hebben we ook onderzocht of prefab betonbouwer Westo aan de scope kon worden toegevoegd, maar de inkoop van betonmengsels is dusdanig laag gebleken dat deze hoeveelheden niet significant te noemen zijn. Dit komt omdat zij zelf beton produceren. Daarom is besloten om de scope niet verder uit te breiden.

Social Return

De Social Return score (SR-score) is een maatstaf voor duurzaam en sociaal ondernemen met als indicator personen uit de social return doelgroep in dienst. De score is het gewogen aantal mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in Nederland in relatie tot het totaal aantal FTE in Nederland, uitgedrukt in procenten.

De SR-score volgt met een aantal uitzonderingen de methodiek van Stichting PSO Nederland, opgesteld door TNO. Wij meten de directe bijdrage. Hieronder wordt verstaan: het gewogen aantal werkzame personen met een afstand tot de arbeidsmarkt ten opzichte van het totale personeelsbestand. Opgave is verplicht voor de ondernemingen.

De gemeten Social Return-doelgroep is op onderdelen afwijkend van de PSO voor wat betreft opleidingsniveaus leerlingen, statushouders en NUG-ers. Ook de lengte van het dienstverband wijkt op onderdelen af. De SR-doelgroepen die VolkerWessels hanteert sluit daarmee enerzijds rechtstreeks aan bij de wens van onze opdrachtgevers. Anderzijds past het bij de criteria, namelijk in hoeverre personen in hun latere loopbaan in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien.

Dit betreft de volgende toevoegingen/aanpassingen:

- BBL/BOL niveau 3 en 4 (weging = 0,25): PSO Nederland neemt BBL/BOL niveau 1 en 2 leerlingen mee (weging = 0,5). Wij hebben dit uitgebreid naar niveau 3 en 4 omdat we hiermee aansluiten bij de eisen van sommige overheidsopdrachtgevers;
- Personen die gedurende hun werkzame periode bij VolkerWessels starten met een BBL/BOL opleiding tellen we mee tijdens de periode dat zij in opleiding zijn, conform de kaders van reguliere BBL/BOL leerlingen;
- Hoger opgeleide stagiaires (weging = 0,25): dit sluit de wens tot goede startkwalificaties om latere uitval te beperken;
- Voor personen vanuit de Participatiewet hanteren we een periode van 4 jaar i.p.v. 3 jaar omdat wij constateren dat deze personen gebaat zijn bij een langere periode van begeleiding om terugval te voorkomen;
- Niet-uitkeringsgerechtigden (weging = 1): dit sluit aan bij de eis van sommige overheidsopdrachtgevers;
- Statushouders (weging = 1): deze groep valt doorgaans onder de groep Participatiewet, maar vanwege de grote potentie die wij in deze doelgroep zien, zijn we geïnteresseerd in de exacte omvang;
- Personen zonder werk en woning (weging = 1): personen uit deze groep vallen soms buiten de Participatiewet, en kunnen onder deze noemer worden meegenomen.

In 2018 besloten we om de indirecte bijdrage niet te meten. Onder de indirecte bijdrage wordt verstaan: in welke mate ondernemingen inkopen bij ketenpartners en leveranciers die duurzaam en sociaal ondernemen en het gewogen aantal mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt die bij onderaannemers werkzaam zijn. Het verzamelen van bewijslast is complex, omdat we hiervoor veel gegevens van onderaannemers nodig hebben. Hierdoor zijn de cijfers van 2017 en eerder niet goed vergelijkbaar met de cijfers van 2018 en 2019.

Integriteit

Sinds 2019 is de KPI 'het totaal aantal integriteitworkshops' gewijzigd. Voorheen namen we het totaal aantal introductiecurcussen mee in het totaal aantal integriteitworkshops. Het thema integriteit echter geen onderdeel meer van de introductiecurcus bij VolkerWessels, omdat nieuwe medewerkers allemaal een e-learning over integriteit volgen.

Monitoring

Afgelopen jaren hebben we ingezet op het robuuster maken van ons monitoringsysteem. Meer en betere gegevens leidden daarbij tot betrouwbaardere cijfers. Dit zien we terug bij onder andere de afvalcijfers, CO₂ en veiligheid. Steeds vaker werken we met correcte cijfers in plaats van conservatieve schattingen. Verbetering van de cijfers is daarmee deels aan prestaties en deels aan het verbeterde monitoringsysteem toe te schrijven. Daarnaast hebben vanaf 2015 de monitoring en evaluatie van de belangrijkste indicatoren per kwartaal in plaats van per jaar plaatsgevonden en worden deze cijfers in de directie met de Raad van Bestuur besproken.

Toekomst verslaggevingsbeleid

We hebben sinds 2017 de drie levenskwaliteit-thema's meer leidend laten zijn in dit verslag. Voor iedere pijler zijn er één of meerdere speerpunten benoemd die de komende jaren prioriteit krijgen. In 2019 hebben we gewerkt aan nieuwe doelstellingen voor de periode 2020-2025. De ambities hebben we in dit verslag gepresenteerd. In 2020 maken we de doelstellingen definitief.

Dit duurzaamheidsverslag hebben we in de afgelopen twee jaren uitgebreid met informatie van onze bedrijfsactiviteiten in Noord-Amerika en Duitsland en van onze Nederlandse onderneming in België. We richten ons in de komende jaren op een stabiel en solide rapportageproces.

Externe Assurance

Om de betrouwbaarheid van onze cijfers te borgen, hebben we KPMG gevraagd onze verslaglegging over Nederland, het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Noord-Amerika te verifiëren en een assurancerapport af te geven. Dit heeft zij gedaan voor bepaalde data uit de thema's 'Veiligheid', 'CO₂', 'Grondstoffenbeheer' en 'Integriteit' (zie de Samenvatting, grafieken in het verslag en Bijlage Duurzaamheidscijfers) zoals aangegeven met een asterisk (*). Voor twee indicatoren is geen assurance verleend. Dit zijn de integriteitcijfers van Duitsland en de afvalgegevens van Noord-Amerika. Voor Nederland wordt over één ander thema ook assurance verleend, namelijk 'Social Return'.

Feedback

Heeft u feedback of vragen over ons duurzaamheidsverslag, dan kunt u contact opnemen met csr@volkerwessels.com.

Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant

Aan: de lezers van het Duurzaamheidsverslag 2019 van Koninklijke VolkerWessels N.V.

Onze conclusie

Wij hebben de informatie over geselecteerde indicatoren en bijbehorende toelichting voor de thema's CO₂ en energie, grondstoffen, veiligheid, werkgelegenheid en integriteit aangemerkt met een (*) in het Duurzaamheidsverslag 2019 (hierna: 'de geselecteerde indicatoren') van Koninklijke VolkerWessels N.V. (hierna: 'VolkerWessels') te Amersfoort beoordeeld.

Op grond van onze werkzaamheden is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de informatie over de geselecteerde indicatoren niet, in alle van materieel belang zijnde aspecten, is opgesteld in overeenstemming met de interne gehanteerde rapportagecriteria zoals toegelicht in de hoofdstukken 'Over dit verslag' en 'Begrippenlijst'.

De geselecteerde indicatoren hebben betrekking op zowel de Nederlandse activiteiten als de activiteiten in België, het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Noord-Amerika.

De basis voor onze conclusie

Wij hebben onze beoordeling met betrekking tot de geselecteerde indicatoren verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 3000A 'Assuranceopdrachten anders dan opdrachten tot controle of beoordeling van historische financiële informatie (attest-opdrachten)'. Deze opdracht is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Verantwoordelijkheid van de accountant'.

Wij zijn onafhankelijk van Koninklijke VolkerWessels N.V. zoals vereist in de 'Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten' (ViO) en andere relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Daarnaast hebben wij voldaan aan de 'Verordening gedrags- en beroepsregels accountants' (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusie.

Van toepassing zijnde criteria

De informatie over de geselecteerde indicatoren dient gelezen en begrepen te worden samen met de rapportagecriteria. VolkerWessels is verantwoordelijk voor het selecteren en toepassen van deze rapportagecriteria, rekening houdend met de van toepassing zijnde wet- en regelgeving met betrekking tot verslaggeving.

De gehanteerde rapportagecriteria voor het opstellen van de informatie over de geselecteerde indicatoren zijn de intern gehanteerde rapportagecriteria zoals toegelicht in de hoofdstukken 'Over dit verslag' en 'Begrippenlijst'.

Reikwijdte van de groepsbeoordeling

VolkerWessels staat aan het hoofd van een groep van entiteiten. De geselecteerde indicatoren bevatten de geconsolideerde informatie van de groepsentiteiten in Nederland, België, het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Noord-Amerika, zoals toegelicht in het hoofdstuk 'Over dit Verslag'.

Onze werkzaamheden voor de beoordeling van de geconsolideerde informatie bestonden uit beoordelingswerkzaamheden op groepsniveau (geconsolideerd) alsook op lokaal niveau. De beslissing om lokale entiteiten op te nemen in onze beoordelingswerkzaamheden steunt vooral op de individuele bijdrage van een lokale entiteit aan de geconsolideerde informatie. Daarnaast werd bij de selectie van de lokale entiteiten ook rekening gehouden met relevante rapportagerisico's en geografische spreiding.

We combineren beoordelingswerkzaamheden op lokaal niveau met bijkomende beoordelingswerkzaamheden op groepsniveau en hebben zo voldoende en geschikte assurance-informatie kunnen verzamelen in verband met de gerapporteerde informatie van de groep om een conclusie te kunnen trekken over de duurzaamheidsinformatie.

Ter vergelijking opgenomen informatie niet beoordeeld

Over de informatie van de indicatoren van Duitsland en Noord-Amerika is in voorgaande jaren geen beoordeling uitgevoerd. Daarom zijn de ter vergelijking opgenomen data en de daaraan gerelateerde toelichtingen over de voorgaande jaren geen onderdeel van onze assurance-conclusie.

Verantwoordelijkheden van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen

De Raad van Bestuur van VolkerWessels is verantwoordelijk voor het opstellen van de informatie over de geselecteerde indicatoren in overeenstemming met de rapportagecriteria zoals toegelicht in de hoofdstukken 'Over dit verslag' en 'Begrippenlijst', inclusief het identificeren van belanghebbenden en het bepalen van materiële onderwerpen. De Raad van Bestuur is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als zij noodzakelijk acht om het opstellen van de informatie over de geselecteerde indicatoren mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

De Raad van Commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het rapportageproces van VolkerWessels.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een beperkte mate van zekerheid over de geselecteerde indicatoren op basis van onze werkzaamheden.

De mate van zekerheid die wordt verkregen bij assurance-opdrachten gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid is aanzienlijk lager dan de zekerheid die wordt verkregen bij assurance-opdrachten gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van de duurzaamheidsinformatie nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze beoordelingswerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op onze conclusie.

Wij passen de 'Nadere voorschriften kwaliteitssystemen' toe. Op grond daarvan beschikken wij over een samenhangend stelsel van kwaliteitsbeheersing inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, professionele standaarden en andere relevante wet- en regelgeving.

Wij hebben deze beoordeling professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse Standaard 3000A, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze beoordeling bestond onder andere uit:

- Het identificeren van gebieden in de informatie over de geselecteerde indicatoren met een hoger risico op misleidende of onevenwichtige informatie of afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude. Het op basis van deze risico-inschatting bepalen en uitvoeren van verdere werkzaamheden gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van de informatie over de geselecteerde indicatoren;
- Het in overweging nemen van de interne beheersing die relevant is voor de assurance-opdracht met als doel assurance-werkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een conclusie uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte rapportagecriteria, waaronder het evalueren van de uitkomsten van de dialoog met belanghebbenden, en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de Raad van Bestuur en de toelichtingen die daarover in de informatie over de geselecteerde indicatoren staan;
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de informatie over de geselecteerde indicatoren en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de informatie over de geselecteerde indicatoren de onderliggende transacties en gebeurtenissen zonder materiële afwijkingen weergeeft;
- Het afnemen van interviews met relevante medewerkers verantwoordelijk voor het aanleveren van informatie voor de geselecteerde indicatoren, het uitvoeren van interne controles op gegevens en de consolidatie van gegevens voor de geselecteerde indicatoren;
- Drie locatiebezoeken binnen de operationele segmenten Energie & Telecom Infrastructuur, Bouw & Vastgoedontwikkeling en VolkerWessels Verenigd Koninkrijk met als doel op lokaal niveau valideren van brongegevens en het evalueren van de opzet en implementatie van interne controle en validatieprocedures;
- Het analytisch evalueren van data en trends aangeleverd voor consolidatie op groepsniveau;

- Het beoordelen van relevante gegevens van interne en externe documentatie, op basis van beperkte deelwaarnemingen, om de betrouwbaarheid vast te stellen van de informatie over de geselecteerde indicatoren.

Wij communiceren met de Raad van Bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de beoordeling en over de significante bevindingen die uit onze beoordeling naar voren zijn gekomen.

Amstelveen, 21 februari 2020

KPMG Sustainability,
Onderdeel van KPMG Advisory N.V.
drs. W.J. Bartels RA, Partner

Gezondheid

	2019	2018	2017	2016	2015
Veiligheid					
Ziekteverzuimpercentage					
Nederland*	4,6%	3,9%	4,2%	3,9%	3,9%
■ Bouw & Vastgoed	3,5%	3,6%	4,1%	3,7%	3,7%
■ Infrastructuur	5,6%	3,9%	4,3%	4,2%	3,8%
■ Energie & Telecom Infrastructuur	5,0%	4,2%	4,0%	3,9%	4,3%
■ VolkerWessels Concernkantoor	2,0%	2,6%	4,6%	2,8%	2,6%
Ongevallen die hebben geleid tot verzuim					
Nederland*	87	116	129	129	113
■ Bouw & Vastgoed	36	48	39	53	46
■ Infrastructuur	37	40	49	55	47
■ Energie & Telecom Infrastructuur	14	26	37	20	20
■ VolkerWessels Concernkantoor	0	2	4	1	0
Aantal bedrijfsongevallen met dodelijke afloop					
Nederland*	0	0	0	1	0
IF-cijfer					
Nederland*	3,3	4,6	5,3	5,5	5,1

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie [pagina 81](#).

Natuurlijke omgeving

	2019	2018	2017	2016	2015
Grondstoffen					
Percentage duurzaam hout gebruikt	98%	98%	97%	96%	97%
Scheidingspercentage*	94,0%	93,1%	52,6%	61,9%	64,8%
Totaal gewicht afval (tonnen)*	782.951	680.083	71.673	65.742	60.450
Gevaarlijke stoffen ingezameld en verwerkt (kg)	198.005	229.047	282.144	289.860	375.610
Toepassing secundair materiaal					
Beton (% hergebruik)	3%*	4%*	10%*	5%	
Asfalt (% asfaltgranulaat)	43%*	41%*	41%	41%	39%
co₂ en energie					
co₂-emissies per scope (kilotonnen)					
Nederland*	128,5	127,0	133,6	122,7	134,6
■ Scope 1	119,1	117,2	125,1	114,5	124,7
■ Scope 2	9,5	9,9	8,5	8,2	9,8
co₂-emissies per segment (kilotonnen)					
Bouw & Vastgoed	23,3	23,2	18,9	18,8	19,2
Infrastructuur	81,7	83,1	92,6	84,3	91,1
Energie & Telecom Infrastructuur	22,5	19,9	21,4	19,0	24,3
VolkerWessels Concernkantoor	1,0	0,9	0,7	0,6	-
co₂-emissies in de keten (scope 3)					
Beton (kg CO ₂ / m ³)	169*	161*	154*	149	-
Aantal energienotanul-woningen*					
	568	769	758	270	448

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie [pagina 81](#).

Werk en sociale activiteiten

	2019	2018	2017	2016	2015
Werkgelegenheid					
Personeelsbezetting naar leeftijd en geslacht (man/vrouw)					
<21	138/26	107/17	79/12	68/12	55/14
22-25	425/98	396/79	350/76	344/68	368/70
26-30	915/210	941/199	887/192	915/160	926/144
31-35	1.070/177	1.118/168	1.064/157	1.082/154	1.022/161
36-40	1.128/182	1.154/198	1.198/191	1.233/172	1.164/173
41-45	1.201/190	1.281/210	1.318/196	1.364/192	1.421/222
46-50	1.417/267	1.507/267	1.545/243	1.600/225	1.590/197
51-55	1.552/200	1.618/179	1.671/164	1.662/150	1.645/138
56-60	1.410/106	1.389/101	1.398/91	1.411/82	1.441/75
61-65	953/57	951/57	865/49	814/52	735/52
>65	78/10	43/7	34/4	16/5	16/4
Totaal aantal medewerkers per geslacht (man/vrouw)	10.286/1.522	10.506/1.481	10.407/1.376	10.510/1.273	10.381/1.251
Percentage fulltime/parttime per geslacht					
Mannen fulltime/parttime	91,4%/8,6%	92,4% / 7,6%	92,5%/7,5%	91,7%/8,3%	93,7%/6,3%
Vrouwen fulltime/parttime	41,4%/58,6%	40,0% / 60,0%	40,5%/59,5%	42,5%/57,5%	41,6%/58,4%
Verhouding in- en uitstroom van mannen en vrouwen					
Mannen instroom	79,8%	80,9%	79,1%	83,0%	82,4%
Vrouwen instroom	20,2%	19,1%	20,9%	17,0%	17,6%
Mannen uitstroom	83,1%	82,0%	82,8%	83,7%	81,0%
Vrouwen uitstroom	16,9%	18,0%	17,2%	16,3%	19,0%
Personeelsbezetting naar diensttijd en geslacht (man/vrouw)					
<2	2.182/536	2.053/508	1.659/33	1.601/320	1.532/310
2-5	1.979/378	1.914/310	1.791/302	1.659/277	1.655/265
6-10	1.221/181	1.454/197	1.812/245	2.044/234	2.214/242
11-20	2.078/242	2.229/295	2.221/277	2.116/266	2.143/289
21-30	1.415/133	1.414/102	1.469/101	1.609/116	1.670/112
31<	1.395/69	1.438/71	1.450/63	1.422/59	1.137/1.281
Inzet Social Return Doelgroep					
Mensen met afstand tot de arbeidsmarkt ingezet (Social Return-score)*	1,2%	0,7%	2,3%	1,7%	1,2%

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 81.

	2019	2018	2017	2016	2015
Training					
Gemiddeld aantal uren training per medewerker	14	24	20	18	17
Besteed bedrag per medewerker (in euro)	707	918	931	848	720
Percentage vrouwen dat deelnam aan de Management Ontwikkelings Leergang (MOL)	17,8%	9,4%	9,4%	6,3%	6,3%
Aantal cursisten VolkerWessels Academy	611	790	1.180	739	278
Omgevingsmanagement					
Aantal bouwplaatsen aangemeld bij 'Bewuste Bouwers'	300	343	356	344	171
Integriteit					
Totaal aantal meldingen van vermoedens van integriteitsschending en vermoedens van misstand*	22	49	32	39	33
Aantal meldingen die hebben geleid tot ontslag*	5	11	12 meldingen leidende tot 13 ontslagen	8 meldingen leidende tot 11 ontslagen	13
Aantal meldingen van het vermoeden van overtreding van de Mededingingswet*	1	1	0	0	0
Gebruikmaking van de klokkenluidersregeling*	0	0	8	0	3
Aantal deelnemende medewerkers aan integriteitsworkshops, onder andere in het introductieprogramma van VolkerWessels en overige bijeenkomsten*	334	689	529	481	1.188

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie [pagina 81](#).

Buitenlanden

	2019	2018	2017	2016	2015
Veiligheid					
Ziekteverzuimpercentage					
Verenigd Koninkrijk*	0,8%	1,1%	1,1%	1,1%	1,4%
Noord Amerika	0,2%*	0,1%	-	-	-
Duitsland	3,8%*	4,3%	-	-	-
België*	2,6%	-	-	-	-
Ongevallen die hebben geleid tot verzuim					
Verenigd Koninkrijk*	12	7	20	10	16
Noord Amerika	39*	21	18	11	12
Duitsland	8*	8	7	0	0
België*	10	-	-	-	-
Aantal bedrijfsongevallen met dodelijke afloop					
Verenigd Koninkrijk*	0	0	0	0	0
Noord Amerika	1*	0	0	0	0
Duitsland	0*	0	0	-	-
België*	0	-	-	-	-
IF-cijfer					
Verenigd Koninkrijk*	1,8	1,1	3,4	1,8	3,0
Noord Amerika	14,3*	7,5	8,8	5,6	6,9
Duitsland	14,9*	14,7	13,1	-	-
België*	13,9	-	-	-	-
Grondstoffen					
Scheidingspercentage					
Verenigd Koninkrijk*	94,2%	92,8%	88,6%	-	-
Noord Amerika	87,7%	98,6%	-	-	-
Duitsland	92,4%*	78,4%	-	-	-
België*	85,8%	-	-	-	-
Totaal gewicht afval (kilotonnen)					
Verenigd Koninkrijk*	771	321	500	1.055	345
Noord Amerika	194	86	-	-	-
Duitsland	190*	0	-	-	-
België*	1	-	-	-	-

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie [pagina 81](#).

	2019	2018	2017	2016	2015
Gevaarlijke stoffen ingezameld en verwerkt (kg)					
Verenigd Koninkrijk	14.873.853	11.745.919	15.154.949	15.350.600	1.285.223
Noord Amerika	11.825.263	3.312.195	-	-	-
Duitsland	16.070.770	0	-	-	-
België	16.732	-	-	-	-
CO₂ en energie					
CO₂-emissies per scope (kilotonnen)					
Verenigd Koninkrijk*	32,3	32,0	25,8	29,6	31,9
■ Scope 1	23,8	21,7	17,1	20,8	23,3
■ Scope 2	8,5	10,3	8,7	8,9	8,6
Noord Amerika	72,2*	70,8	0,0	0,0	0,0
■ Scope 1	67,0	65,9	-	-	-
■ Scope 2	5,1	4,9	-	-	-
Duitsland	2,1*	2,0	-	-	-
■ Scope 1	1,2	1,1	-	-	-
■ Scope 2	0,9	0,9	-	-	-
België*	4,2	-	-	-	-
■ Scope 1	4,2	-	-	-	-
■ Scope 2	0,0	-	-	-	-
Werkgelegenheid					
Personeelsbezetting naar leeftijd en geslacht (man/vrouw)					
<21	105/43	108/37	150/42	149/45	122/37
22-25	289/89	258/77	283/71	253/122	266/74
26-30	479/143	401/128	425/131	434/190	392/116
31-35	519/136	461/103	415/103	388/158	382/102
36-40	443/134	478/104	431/94	393/131	356/85
41-45	506/89	449/82	471/71	375/131	491/76
46-50	591/123	509/113	543/98	438/136	421/68
51-55	570/120	496/81	440/69	280/113	368/71
56-60	501/78	401/62	329/37	199/63	231/36
61-65	123/39	190/34	125/29	72/36	125/23
>65	109/7	65/7	34/5	32/9	9/3
Totaal aantal medewerkers per geslacht (man/vrouw)	4.234/1.001	3.816/827	3.646/750	3.013/1.134	3.163/692

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie pagina 81.

	2019	2018	2017	2016	2015
Percentage fulltime/parttime per geslacht					
Mannen fulltime/parttime	99,0%/1,0%	98,9%/1,1%	98,9%/1,1%	99,2%/0,8%	99,5%/0,5%
Vrouwen fulltime/parttime	86,8%/13,2%	87,9%/12,1%	84,8%/15,2%	82,9%/17,1%	82,7%/17,3%
Verhouding in- en uitstroom van mannen en vrouwen					
Mannen instroom	79,2%	80,2%	78,7%	82,0%	80,4%
Vrouwen instroom	19,8%	19,8%	21,3%	18,0%	19,6%
Mannen uitstroom	70,9%	62,2%	65,4%	84,2%	58,0%
Vrouwen uitstroom	29,1%	37,8%	34,6%	15,8%	42,0%
Personeelsbezetting naar diensttijd in jaren en geslacht (man/vrouw)					
<2	1.117/334	1.135/285	1.138/277	1.016/379	1.195/271
2-5	1.393/329	1.111/259	1.109/258	899/402	799/190
6-10	676/165	521/148	531/151	556/248	576/128
11-20	785/115	767/93	647/76	470/90	480/60
21-30	216/31	208/30	127/21	50/14	106/13
31<	68/8	79/7	53/7	23/0	32/5
Gemiddeld aantal uren training per medewerker					
Verenigd Koninkrijk	30	28	7	9	16
Noord Amerika	17	4	-	-	-
Duitsland	5	0	-	-	-
België	21	-	-	-	-
Besteed bedrag per medewerker (in euro)					
Verenigd Koninkrijk	486	447	414	192	394
Noord Amerika	866	583	-	-	-
Duitsland	168	0	-	-	-
België	406	-	-	-	-

	2019	2018	2017	2016	2015
Integriteit					
Totaal aantal meldingen van vermoedens van integriteitsschending en vermoedens van misstand					
Verenigd Koninkrijk*	1	5	43	20	11
Noord Amerika	0*	1	-	-	-
Duitsland	1	-	-	-	-
België	-	-	-	-	-
Gebruikmaking van de klokkenluidersregeling					
Verenigd Koninkrijk*	0	0	1	2	1
Noord Amerika	0*	-	-	-	-
Duitsland	-	-	-	-	-
België	-	-	-	-	-

* Hierover heeft KPMG assurance met een beperkte mate van zekerheid verstrekt, zie [pagina 81](#).

A

Aantal gewerkte uren

Aantal gewerkte uren is het totaal aantal gewerkte uren van VolkerWessels medewerkers inclusief ingeleende medewerkers. Hiervoor wordt (1) het aantal gewerkte uren door eigen medewerkers en (2) het aantal gewerkte uren door inleenkrachten geregistreerd. Registreren bedrijven de werkelijk gewerkte uren (van eigen medewerkers of inleen) niet, dan moet het aantal eigen medewerkers standaard vermenigvuldigd worden met 1600 uur per jaar.

Afval

Een combinatie van reststromen welke hergebruikt, gerecycled, verwerkt, verbrand met terugwinning van energie of gestort wordt. Oftewel, de stromen die via de afvalverwerker gaan of die door een van onze ondernemingen zelf worden bewerkt voordat zij weer als grondstof kunnen worden ingezet (zoals asfalt en beton).

Algemene inkoopvoorwaarden

De algemene bepalingen waarin is vastgelegd onder welke condities VolkerWessels producten en/of diensten van haar toeleveranciers afneemt. Deze voorwaarden worden zoveel mogelijk van toepassing verklaard bij het afsluiten van overeenkomsten met andere partijen.

Asfaltgranulaat

Secundair materiaal dat afkomstig is van de opbraak of het frezen van asfaltverhardingen. Asfaltgranulaat kan worden hergebruikt in diverse producten, onder andere bij de productie van nieuw asfalt.

B

Bedrag training

Totaal bedrag besteed aan interne en externe training, exclusief BTW en reiskosten, inclusief materiaalkosten, uren en andere out-of-pocket kosten.

Bedrijfsongeval

Een ongeval tijdens en door de uitoefening van betaalde arbeid, uitgezonderd ongevallen tijdens woon-werkverkeer. Bedrijfsongevallen gebeuren dus tijdens werktijd, maar niet alle ongevallen tijdens werktijd worden tot bedrijfsongeval gerekend. Enkel als het ongeval ook door het werk wordt veroorzaakt spreken we van een bedrijfsongeval, dit in afwijking van de eerder gehanteerde CBS-definitie. Het gaat hierbij zowel om dodelijke ongevallen als om ongevallen met verzuim op het werk. NB. Ongevallen tijdens dienstreizen vallen wel onder bedrijfsongevallen.

Bedrijfsongeval met verzuim

Bedrijfsongeval met verzuim is een bedrijfsongeval leidend tot een verzuim van langer dan één dag, de dag van het ongeval niet meegerekend door de betrokken persoon (VolkerWessels medewerker of ingeleende medewerkers). NB. Weekenddagen tellen hierin dus niet mee. Vindt een bedrijfsongeval op vrijdag plaats en meldt de werknemer zich maandag weer beter, dan geldt dit als een bedrijfsongeval zonder verzuim.

Bewuste Bouwers

Een keurmerk welke een impuls geeft aan de relatie van bouwplaatsen met hun omgeving. Het keurmerk stimuleert goede communicatie met de omgeving van bouwlocaties en maakt de professionaliteit op bouwplaatsen zichtbaar. Initiatiefnemers van 'Bewuste Bouwers' zijn VolkerWessels, BAM, Ballast Nedam en Strukton.

BIM

Afkorting voor Bouw Informatie Model. BIM is een digitale representatie van alle fysieke en functionele kenmerken van een gebouw. Een BIM-model is een gedeelde kennisbron of bestand met informatie over het gebouw dat dient als een betrouwbare basis voor het nemen van besluiten tijdens de gehele levenscyclus van het gebouw.

Biodiversiteit

Onder biodiversiteit verstaan we de verscheidenheid aan levensvormen binnen een ecosysteem of zelfs op de gehele planeet.

Bouw- en sloopafval

Bestaat uit de ongesorteerde fractie van grondstoffen, welke tijdens werkzaamheden op een bouw of sloopproject vrijkomen. Op deze fractie moet nog een sorteerbewerking worden toegepast, waardoor er zuivere grondstoffen ontstaan welke direct toepasbaar zijn bij de eindverwerker. Exclusief asbesthoudende/-gelijkende materialen, eterniet materialen, dakrenovatie afval, zand, grond en puin.

BREEAM (Building Research Establishment Environmental Assessment Method)

Beoordelingsmethode om de duurzaamheidsprestaties van gebouwen te bepalen. BREEAM stelt een standaard voor een duurzaam gebouw en geeft vervolgens aan welk prestatieniveau het onderzochte gebouw heeft. Het doel is gebouwen te analyseren en een duurzaamheidslabel (pass, good, very good, excellent en outstanding) te geven.

BVGO (Bouw & Vastgoed)

Afkorting voor de sector 'Bouw en Vastgoedontwikkeling' binnen VolkerWessels.

C

CO₂-footprint

De totale hoeveelheid CO₂ die in een bepaalde periode is uitgestoten, door in dit geval VolkerWessels.

CO₂

Een gas dat onder andere wordt uitgestoten door het verbranden van fossiele brandstoffen (brandstoffen zoals steenkolen en van aardolie gemaakte producten). CO₂ is het gas dat voor een groot deel een bijdrage levert aan het broeikas-effect.

Conversiefactor

De conversiefactor van energie naar CO₂ is voor elke energiestroom en elke brandstof verschillend. Hiermee wordt de CO₂-uitstoot berekend. De gehanteerde conversiefactoren door VolkerWessels zijn gebaseerd op het CO₂-prestatieladder handboek 3.0 van het SKAO.

CSR (Corporate Social Responsibility)

De Engelse term voor maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO).

D

Dodelijk bedrijfsongeval

Dodelijk bedrijfsongeval is een bedrijfsongeval of beroepsziekte die leidt tot het overlijden van de betrokken persoon, ongeacht de tijd tussen het ongeval en overlijden.

De betrokken persoon betreft alleen VolkerWessels medewerkers of ingeleende medewerkers.

E

Energienotatul-woning

Notanul is gedefinieerd als: Wooneenheden zonder gasaansluiting, met een energierekening van €0 (inclusief toegepaste heffingskorting). Hieronder vallen ook de woonconcepten 'PlusWonen' en 'MorgenWonen'.

F

FSC-hout

Hout/papier met het FSC-keurmerk van de Forest Stewardship Council. Dit geeft aan dat het hout afkomstig is uit een bos, dat door de FSC-organisatie onafhankelijk is beoordeeld als een goed beheerd bos volgens normen voor milieu, sociale omstandigheden en economie.

G

Gebouw

Een pand dat permanent (niet specifiek voor een project) door een bedrijf gebruikt wordt als kantoor, loods, productielocatie, etc.

Gemiddeld aantal medewerkers

Wordt bepaald door het gemiddelde te nemen van het ultimo aantal medewerkers over een bepaalde periode, in dit geval per jaar.

GRI (Global Reporting Initiative)

Internationaal erkende standaard voor duurzaamheidsverslaglegging.

Grondstof

De stroom die van werk terug naar eigen werk gaat (ofwel handelsstromen 'tussen' de eigen werken). Bijvoorbeeld: puin, asfalt (met uitzondering van teerhoudend asfalt), beton.

Grondstoffenbeheer

Staat voor de wijze waarop we als concern willen omgaan met onze grondstromen. Het verminderen en scheiden van onze reststromen, zodat het optimaal kan worden hergebruikt door onszelf of een andere partij, heeft de prioriteit.

H

Hergebruik

De reststroom wordt niet verwerkt tot grondstof maar wordt direct weer ingezet in dezelfde functie, al dan niet na een reinigings- of herstelproces. Een voorbeeld is reststroom van deuren die weer als deuren worden ingezet.

Hoogwaardige recycling

De reststroom wordt verwerkt tot een grondstof. Deze grondstof beschikt na het verwerkingsproces over dezelfde zuiverheid als de oorspronkelijke grondstof. Het wordt in dezelfde functie toegepast als in het oorspronkelijke product. Doordat de grondstof zuiver blijft kan de grondstof keer op keer weer worden gerecycled zonder dat dit tot niet-recyclebaar afval wordt gemaakt. Een voorbeeld is het verwerken van glasafval tot glas.

HR(M)

Afkorting voor Human Resources (Management)

I

Inleenkrachten

Inleenkrachten zijn tijdelijke medewerkers. Bijvoorbeeld: uitzendkrachten, gedetacheerden, werkend onder de regie van VolkerWessels, maar niet beschikkend over een arbeidsovereenkomst met VolkerWessels of een onderaannemingsovereenkomst.

Innovatie

De ontwikkeling van een nieuw of verbeterd product, concept of dienst. De innovatie is voor zowel het bedrijf als de markt waarvoor zij bestemd is, vernieuwend. Een duurzame innovatie voegt bovendien waarde toe aan het milieu.

L

Laagwaardige recycling

De reststroom wordt verwerkt tot een grondstof. Deze grondstof beschikt na het verwerkingsproces niet meer over de zuiverheid van de oorspronkelijke grondstof. De grondstof wordt daarom in een andere functie toegepast dan in het oorspronkelijk product. Doordat de grondstof niet meer zuiver is kan deze meestal, na één of meerdere keren te zijn gerecycled, alsnog tot afval worden gerekend. Een voorbeeld is het verwerken van bouw- en sloopafval tot puin dat wordt ingezet als wegfundering.

M

Maatschappelijke Raad van Advies

Extern adviesorgaan van VolkerWessels. De Raad van Advies reflecteert en adviseert op ons CSR-beleid. De samenstelling wisselt jaarlijks. De Raad van Advies heeft geen juridische aansprakelijkheden en verantwoordelijkheden.

Medewerker

Een persoon in dienst van een VolkerWessels onderneming, met inbegrip van personen die zijn verhuurd (gedetacheerd) aan een andere VolkerWessels onderneming.

MVO

Afkorting voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

N

NGO (niet-gouvernementele organisatie)

Een organisatie die onafhankelijk is van de overheid en zich op een of andere manier richt op een verondersteld maatschappelijk belang.

O

Omgevingsmanagement

Acties die gericht zijn op de omgeving waarbij externe partijen betrokken en gekend worden, zoals bewoners, weggebruikers, bedrijven, media, milieubewegingen, etc.

Ongevallenfrequentie (IF-rate)

Ongevallenfrequentie (IF-rate) is het aantal bedrijfsongevallen met verzuim (of dodelijk) vermenigvuldigd met één miljoen (uur) gedeeld door het aantal gewerkte uren.

Opgeleverde woningen

Een eenheid voor opgeleverde wooneenheden, dus inclusief appartementen. Dit is inclusief wooneenheden die we opleverden voor derden.

P

Platform CSR

Intern adviesorgaan van VolkerWessels op het gebied van ons Corporate Social Responsibility beleid.

Project

Een tijdelijke locatie waarop een werk gerealiseerd wordt.

R

Recyclingpercentage

Geeft aan welk percentage van de totale hoeveelheid afval (excl. gevaarlijk afval) wordt gescheiden in de verzameling en vervolgens gerecycled in de verwerking van het afval.

Reststroom

Het gedeelte van de afvalstroom van particulieren, instellingen en bedrijven dat overblijft nadat alle bruikbare en recyclebare afvalstromen uit de hoofdstroom zijn genomen. Binnen VolkerWessels is de reststroom datgene dat overblijft nadat de gangbare grondstoffen (bijv. (beton)granulaten, metalen, papier, karton, zand en hout) uit de hoofdstroom zijn genomen.

S

Scheidingspercentage

Geeft aan welk percentage van het totale bouw- en sloopafval is gescheiden in de verzameling en verwerking van het afval (op locatie). Dit is excl. gevaarlijk afval. Het scheidingspercentage wordt bepaald door:

$$\frac{\text{totaal afval (ton)} - (\text{bedrijfsafval (ton)} + \text{bouw- en sloopafval (ton)})}{\text{totaal afval (ton)}} \times 100\%$$

Deze nieuwe definitie geldt vanaf 2017. Voor historische jaren geldt dat bedrijfsafval als gescheiden afval werd gerekend, in plaats van als ongescheiden afval.

Scope 1, 2, 3 (SKAO)

Scope 1 – Directe emissies door de eigen organisatie, zoals bijvoorbeeld emissies door eigen gasgebruik en emissies veroorzaakt door het eigen wagenpark.

Scope 2 – Indirecte emissies die ontstaan door de opwekking van elektriciteit die de organisatie gebruikt, zoals emissies door centrales die deze elektriciteit leveren

Scope 3 – Betreft overige indirecte emissies. Deze zijn een gevolg van de activiteiten van de organisatie, maar komen voort uit bronnen die geen eigendom van de organisatie zelf zijn noch beheerd worden door de organisatie. Voorbeelden zijn emissies voorkomende uit de productie van ingekochte materialen, de verwerking van afval en het gebruik door het bedrijf aangeboden verkochte werk, dienst of levering.

Secundair materiaal

Materiaal dat vrijkomt na het einde van de levensduur dat na bewerking wordt hergebruikt door het in plaats van primaire materialen toe te voegen aan een product.

SKAO

Afkorting voor de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen. Deze stichting is verantwoordelijk voor alle zaken wat betreft de CO₂-Prestatieladder, namelijk het gebruik, de doorontwikkeling, het beheer van het certificeringsschema en de verbreding van deelnemende sectoren.

Social Return

VolkerWessels verstaat onder social return elke inspanning die het, vanuit haar bedrijfsvoering of vanuit het uitvoeren van projecten, mogelijk maakt om mensen met een arbeids-handicap en/of afstand tot de arbeidsmarkt te laten participeren op de arbeidsmarkt.

Social Return score

Maatstaf voor duurzaam en sociaal ondernemen met als indicator personen uit de social return doelgroep in dienst door middel van een regulier contract, detachering, stage, werkervaringsplaats, re-integratietraject of proefplaatsing. De score is het gewogen aantal mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in Nederland in relatie tot het totaal aantal fte's in Nederland, uitgedrukt in een sr-score in procenten.

T**Toeleveringsketen**

Hiermee wordt de keten van alle bedrijfsactiviteiten bedoeld, die nodig zijn om aan de vraag naar producten of diensten te voldoen, vanaf de exploitatie van grondstoffen tot de uiteindelijke leveringen aan de eindgebruiker.

U**Uren training**

Totaal aantal uren training dat een medewerker heeft gehad, zowel intern als extern.

V**vca-certificaat**

Staat voor vgm (Veiligheid, Gezondheid, Milieu)-Checklist Aannemers. Een bedrijf dat een vca-certificaat bezit heeft een intern plan over veiligheids-, gezondheids- en milieuaspecten.

Z**Ziekteverzuimpercentage**

Ziekteverzuimpercentage geeft aan welk deel van de arbeids-capaciteit in een bepaalde periode wegens verzuim verloren is gegaan. Het is de meest gebruikte maat om het verzuim binnen een organisatie te typeren. Hierbij gaan we uit van kalender-dagen. De verzuimcijfers worden berekend op basis van gemiddelde aantallen VolkerWessels medewerkers/ FTE exclusief inleenkrachten.

Legenda

Levenskwaliteit



Gezondheid



Natuurlijke omgeving



Werk & Sociale activiteiten



Veiligheid



Grondstoffen



Werkgelegenheid

CO₂ en energie

Omgevingsmanagement



Biodiversiteit



Integriteit

Koninklijke VolkerWessels NV
Podium 9
3826 PA Amersfoort

Postbus 2767
3800 GJ Amersfoort

T +31 88 186 61 86
E csr@volkerwessels.com
I www.volkerwessels.com

Uw reacties op ons duurzaamheidsverslag ontvangen wij graag
op csr@volkerwessels.com

Samenstelling

VolkerWessels | Corporate Social Responsibility
Primum, Amersfoort
Domani BV, Den Haag

Fotografie

Rindert van den Toren
Marina Kemp

Datum
21 februari 2020

